

Konfuciusz Krónika

Az ELTE Konfuciusz Intézet ingyenes magazinja

VII. évfolyam 2013/1-2. szám

孔子学院通讯
罗兰大学孔子学院
2013年第一 · 二期
免费发行

Miért tanuljunk kínaiul?

A kínai a legtöbbször által anyanyelvként beszélt nyelv a világon. Az emberiség több mint egyötödének kínai az anyanyelve. A kínai az ENSZ hivatalos nyelveinek egyike.

Az elmúlt harminc év bámulatos, évi 10%-os gazdasági növekedésének köszönhetően Kína ma a világ egyik legfontosabb gazdasági, politikai, kulturális nagyhatalma. A kínai 2010 óta – a japánt megelőzve – a világ második legnagyobb gazdasága.

Kína megbecsült tagja a nemzetek közösségének. 2008-ban sikeres olimpiát rendezett, 2010-ben világkiállításnak adott otthont, s az élet szinte minden területén megkerülhetetlen.

A kínai cégek behálózják a világot, s a multinacionális vállalatok túlnyomó többsége jelen van Kínában. E cégek mindegyikének szüksége van kínaiul jól beszélő szakemberekre.

A magyar–kínai kapcsolatok az utóbbi években sosem látott gyorsasággal fejlődtek. Kína ma Magyarország legnagyobb ázsiai kereskedelmi partnere, hazánk pedig Kína második legjelentősebb partnere Közép-Európában. Kulturális és oktatási kapcsolataink is egyre szorosabbak, évről évre növekszik a magyar diákok által megpályázható kínai ösztöndíjak száma, és egyre több kínai diák érkezik hazánkba.

A kínai nyelv egyre népszerűbb a világon: becslések szerint 2010-ben már 40 millió külföldi tanult kínaiul.

A kínai a világ egyik legősibb civilizációja, mely hihetetlenül sokszínű, értékes kulturális kincsekkel gazdagította az emberiséget. A kínai nyelv megismerése nemcsak jó befektetés, hanem általa hozzáférhetünk e rendkívül gazdag kultúrához is.

A kínai nyelv még csak nem is olyan nehéz, ahogy azt sokan gondolják. Nyelvtana a világon az egyik legegyszerűbb (nincsenek toldalékok, nemek, számok, esetek), egyedül a zenei hangsúlyok és az írás jelenthetnek

problémát. Ám azt a 3000 írásjegyet megtanulni, amelyet a mindennapi életben használnak, egyáltalán nem boszorkányság.

A kínai nyelv immár mindenki számára elérhető. A 2006-ban nyílt ELTE Konfuciusz Intézet rendszeresen indít különböző szintű kínai nyelvtanfolyamokat. Ugyanitt változatos kulturális programok is várják az érdeklődőket, s a modern Kína megismertetését is feladatunknak tekintjük. Nyelvtanfolyamainkat kínai anyanyelvű vagy Kínában képzett tanárok tartják, a legmodernebb tananyagokra építve, Budapest szívében. Tanfolyamainkra, programjainkra mindenkit szeretettel várunk!

ELTE Konfuciusz Intézet

Cím: 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F. I. 16.

Telefon: (36)-(1)-411-65-97, (36)-(1)-411-65-00/5401

Fax: (36)-(1)-411-65-98

Nyitva: H-Cs: 10:30 – 18.30, P: 10:30 – 16:00

E-mail: office@konfuciuszintezet.hu

Honlap: www.konfuciuszintezet.hu

亲爱的读者：

自从七年前成立以来，2013年对于罗兰大学孔子学院来说是一个非常繁忙活跃的一年。一直以来，我们不断地举办丰富多彩的代表中国文化的活动。我们还组织了展览会、音乐会、电影放映会等活动。我们在全国不同的教学点有超过30名汉语为母语的教师进行汉语课教学。

今年，我们取得了两个巨大的荣誉。首先，由于我们的高效率的工作，我们再次获得由汉办颁发的“优秀孔院”的荣誉称号。其次，罗兰大学孔子学院将成为第一个区域汉语教师培训中心。这就意味着，来自中东欧16个国家的许多汉语老师都会来到布达佩斯罗兰大学孔子学院，参与短期或是长期的培训。这个中心也将是全球首家，所以我们认为被中国政府委以此重任是一个巨大的收获。

在当前版本的孔子学院通讯中，你可以看到更多关于我们的工作和成果。除此之外，当然，你也会找到从很多层面来讲述中国文化的文章。通过这些文章，你可以了解中国流行音乐，方言语言和面包师的糕点。同时，你可以漫步在甘肃省，徘徊在客家人的瓦房子里，或是在维吾尔族的土地上。你也可以了解到当代中国最成功的女性，八仙的传说和在中世纪侵略中国的朝鲜将军。

2013年对于匈牙利在东亚研究方面是一个具有纪念意义的周年。罗兰大学东亚研究院成立于90年前，从成立之初开始，一直作为最重要的中心为匈牙利政府研究包括中国在内的东亚发挥着重要作用。同时它也是罗兰大学孔子学院的主办机构。我们的院刊对这个周年纪念活动进行了特别的报道。

真诚的希望我们内容充盈的院刊给您带来愉悦和享受。

绍莱特博士
主编

TISZTELT OLVASÓ!

Az idén hétéves ELTE Konfuciusz Intézet 2013-ban is rendkívül tevékeny évet zárt. Folytatódtak előadássorozataink, képviseltük a kínai kultúrát különböző rendezvényeken, kiállításokat, koncerteket, filmvetítéseket szerveztünk, s oktatási pontjainkon több mint harminc kínai anyanyelvű tanárunk tartott kínai nyelvi kurzusokat.

Az év során két nagy megtiszteltetés érte intézetünket. Egyrészt munkánk elismeréseként kínai fenntartóinktól – történetünk során másodszer – megkaptuk a Kiváló Konfuciusz Intézet kitüntetését. Másrészt sikerült elérnünk, hogy Magyarországon jöjjön létre az első regionális kínai nyelvtanárképző központ: a közép- és kelet-európai térség tizenhat országából a kínai nyelvtanárok Budapestre, az ELTE Konfuciusz Intézetbe fognak járni hosszabb-rövidebb továbbképzésekre. Ez lesz a világon az első ilyen intézmény, így nagy eredménynek tartjuk, hogy a kínai kormányzat éppen minket választott ki a működtetésére.

Munkánkról, eredményeinkről bővebben olvashat a Konfuciusz Krónika jelen számában. Emellett természetesen számos cikket talál lapunkban a kínai kultúra legkülönbözőbb területeiről: megismerkedhet a kínai popzenével, a nyelvjárásokkal, péksüte-

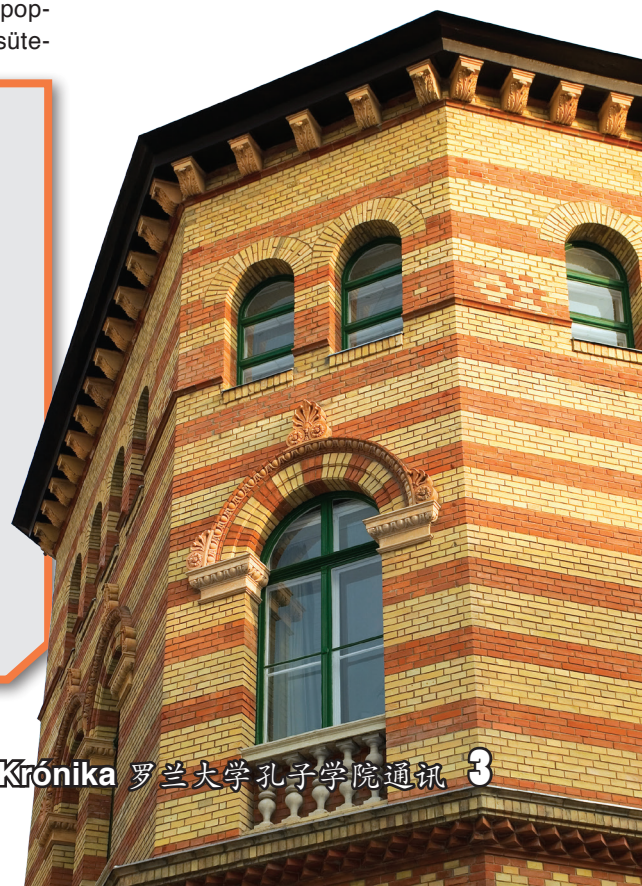
ményekkel; barangolhat Gansu tartományban, a hakka földházak között vagy az ujgurok földjén; találkozhat a mai Kína legsikeresebb hölgyeivel, a legendák nyolc halhatatlanjával vagy a kínaiak ellen küzdő középkori koreai hadvezérekkel. 2013 kerek évfordulót jelentett a magyar Keletkutatásban: kilencven éve alakult meg az ELTE elődjén a Távol-kelet Intézet, amely azóta folyamatosan Kelet-Ázsia és Kína kutatásának legfontosabb magyarországi központja, s ezen belül jött létre az ELTE Konfuciusz Intézet is. Az évfordulónál külön cikkeken foglalkozunk.

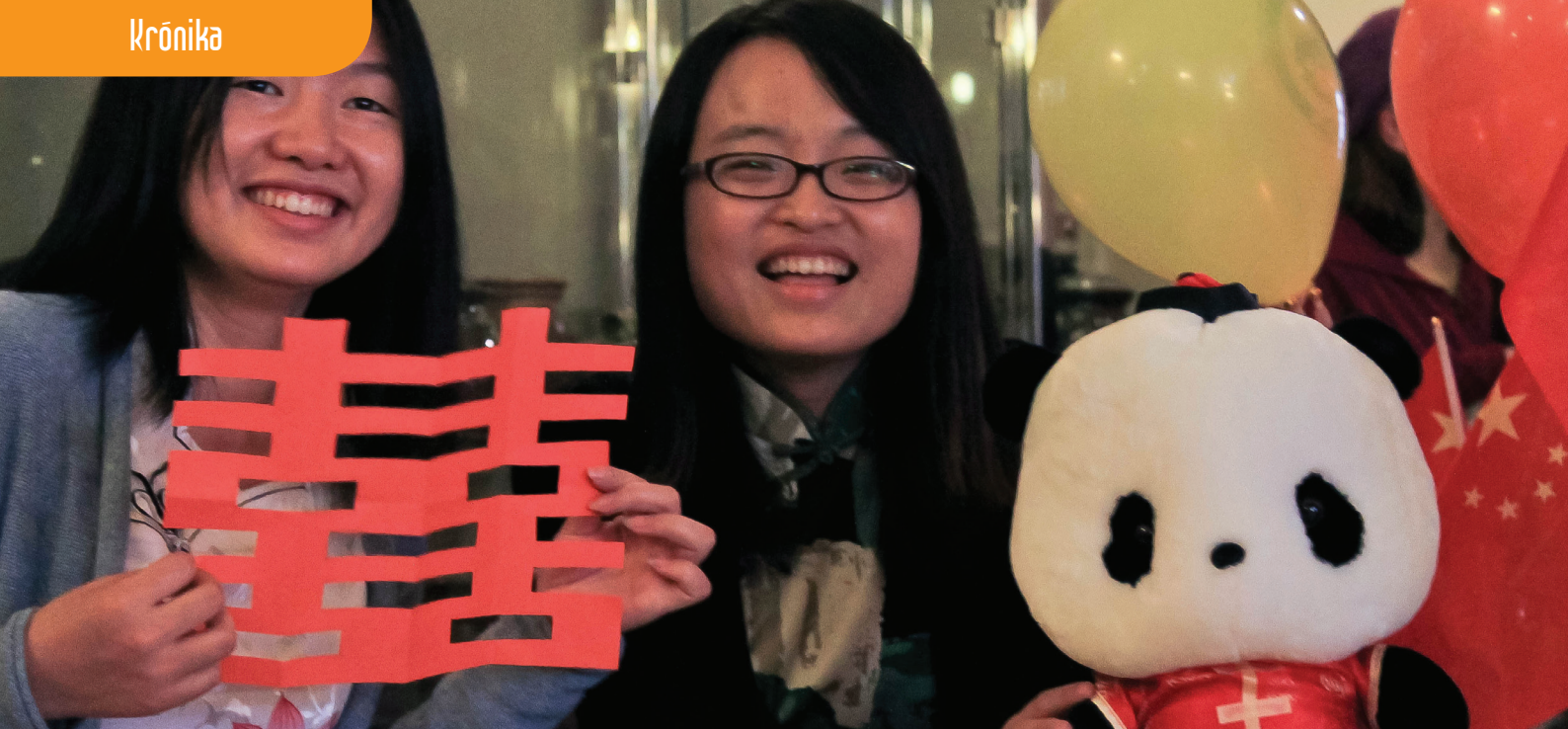
Bízunk benne, hogy kiadványunkkal sikerül ismét tartalmas szórakozást biztosítanunk.

Dr. Salát Gergely
főszerkesztő

Konfuciusz Krónika
Az ELTE Konfuciusz Intézet magazinja
2013. VII. évf. 1–2. szám
HU ISSN 1789-8617
Megjelenik évente
Főszerkesztő: Dr. Salát Gergely
Tördelőszerkesztő: Bukovics Zoltán
Kínai fordítás: Zhou Rongruo
Képek: Bukovics Zoltán,
Halmi Dzsénifer,
Salát Gergely,
Terjék Edina
Felelős kiadó: Dr. Hamar Imre
Cím: ELTE Konfuciusz Intézet, 1088
Budapest, Múzeum krt. 4/F I. em.
Tel.: (36)-(1)-411-65-97
Fax: (36)-(1)-411-65-98
www.konfuciuszintezet.hu
media@konfuciuszintezet.hu

Az ELTE Konfuciusz Intézet elmúlt egy éve

罗兰大学孔子学院过去的一年

A 2013-as évben a korábbiakhoz hasonlóan rengeteg programmal vártuk a kínai nyelv és kultúra iránt érdeklődőket. Az alábbiakban ezek közül emelünk ki néhányat.

Az év elején a Kínát megjáró magyar középiskolások fotóiból rendezett kiállítás lehetett megtekinteni intézetünkben. A kigyó évét a Millenárison nyitottuk, ahol részt vettünk a holdújév alkalmával szervezett nagyszabású ün-

nepségen. Egész évben kiemelt figyelmet fordítottunk a gyerekekre és fiatalokra, akiket többek között alkotói pályázatainkkal igyekeztünk megmozgatni. Az AsiaCenter születésnap programjait is a kisebbek élvezhették a leginkább, csakúgy, mint az idén is megrendezett városligeti gyereknapot, melyen ezúttal is mi képviseltük a kínai kultúrát.

Ismerkedés a mai Kínával című sorozatuk keretében ebben az évben összesen nyolc előadást hallgathattak meg az érdeklődők. Volt szó a Kína Első Császára ellen elkövetett merényletekről, a kínai orvoslásról, a Kínában élő muszlimokról és egy sor egyéb témáról. A nyár különösen izgalmas eseménye volt a miniszterelnöki meghívásra hazánkba érkezett száz kínai gimnazista tíznapos nyári tábora, amelynek mi voltunk a házigazdái.

Az őszi félév első programja a shanghai-i Huadong Egyetem művészcsoportjának látogatása volt, amely a kínai őszközép ünnep alkalmából színes műsorszámokkal nyugtázta le a több száz érdeklődőt. Idén is jelen voltunk a Kutatók Éjszakáján, ezúttal Kína és a külvilág kapcsolatai köré rendeződtek az előadások.

2013年匈牙利罗兰大学孔子学院

对于匈牙利罗兰大学孔子学院来说，今年是非常活跃和繁忙的一年。我们的第一个项目是摄影展，照片是匈牙利的高中生在中国拍摄的。为了庆祝中国新年，我们参加了一个在布达佩斯举行的，有成千上万人参加的大型活动。我们特别关注孩子的成长，也为他们举行特别的活动，比如在城市公园举办的传统儿童节的活动。

我们的一系列讲座也在继续进行，我们一共举行八个主题的特别讲座，比如中国的第一位皇帝，中药，在中国的穆斯林等等。夏天最令人激动的活动是在匈牙利总理的邀请下，来自中国的100名高中生来到匈牙利，这一活动是由我们主办并协助完成的。

秋天的第一个活动，是来自上海华东师范大学艺术团的中秋节联欢晚会。之后，我们参加了“研究者之夜”的活动，提供了关于中国和外国之间关系方面的讲座。我们也提供了书法、中国结、麻将、剪纸、太极和中国菜方面的短期课程。还组织了电影俱乐部，以及品茶活动。

2013年最后一个大型的活动是罗兰大学孔子学院“开放日”活动，包括中国历史、音乐、语言和其它方面的讲座。

Új kezdeményezésként négyalkalmas „minitanfolyamokat” indítottunk, melyeken az érdeklődők betekintést nyerhettek a kalligráfia, a díszcsomókészítés, a madzsong, a papírkivágás és a *tajji* rejtelmibe. Első alkalommal rendeztünk ingyenes főzőtanfolyamot, melyen *baozít*, azaz töltött gőzölt gombócot készíthettek vendégeink. Rendeztünk filmklubot is, három alkalommal pedig kínai teadélutánt tartottunk, melyeken zöld és oolong teákat kóstoltattunk, illetve igyekeztünk bemutatni a kínai teázási szokásokat.

Az év utolsó nagyobb programja az ELTE Konfuciusz Intézet először megrendezett nyílt napja volt. A reggeltől

estig tartó rendezvényen különböző programokkal, előadásokkal, filmvetítéssel, ételkóstolóval igyekeztünk bemutatni munkásságunkat.

Reméljük, a jövő évben is ilyen sok érdeklődő látogat majd el rendezvényeinkre, és legalább olyan jól érzik majd magukat programjainkon, mint ebben az évben!

Maráczai Fanni

Kitüntetés az ELTE Konfuciusz Intézetnek

Az ELTE Konfuciusz Intézet hétéves története során idén második alkalommal nyerte el a „Kiváló Konfuciusz Intézet” címet, s ezzel bizonyította: a világ legjobb Konfuciusz Intézetei közé tartozik.

Minden év decemberében rendezik meg Pekingben a Konfuciusz Intézetek éves konferenciáját, amelyen a világ összes intézetének vezetői részt vesznek. Az eseményen értéklik az elmúlt év munkáját, és meghatározzák az elkövetkező időszak fejlődésének irányát. Idén a nyolcadik ilyen konferenciára került sor.

Új stratégia

A 2013-as konferencián mintegy 2200-an vettek részt, köztük az ELTE delegációja, melynek vezetője Erdődy Gábor egyetemi tanár, rektorhelyettes volt, tagjai pedig Hamar Imre egyetemi tanár, az ELTE BTK Távol-keleti Intézet és az ELTE Konfuciusz Intézet igazgatója, valamint Hudecz Ferenc egyetemi tanár, akadémikus, az ELTE korábbi rektora.

A megnyitón beszédet mondott Liu Yandong asszony, a Kínai Népköztársaság újonnan kinevezett miniszterelnök-helyettese, aki bejelentette: az új kínai vezetés elfogadta a 2020-ig terjedő időszakra vonatkozó stratégiai tervet. Ennek alapján a kormányzat egyik prioritása az oktatás, a felsőoktatás, a tudományos kutatás és a kultúra támogatása lesz.

Kiváló intézet

A megnyitói ünnepségen adták át a 2013. évi kiválósági díjakat. Az ELTE

Konfuciusz Intézetet az a megtiszteltetés érte, hogy 2006. decemberi megalakulása óta immár második alkalommal nyerte el a „Kiváló Konfuciusz Intézet” címet, amelyet idén több mint 400 Konfuciusz Intézet és 500 Konfuciusz Tanterem közül 28-nak ítéltek oda. Az elismerést Hamar Imre igazgató vette át Liu Yandongtól.

Ugyanekkor az ELTE partnerintézménye, a Pekingi Idegen Nyelvek Egyeteme – amely Kína legnagyobb, 16 ország 20 egyetemére kiterjedő intézethálózatát építette ki –, elnyerte a „legjobb kínai partneregyetem” címet.

Régi ismerős

A „Gondolj a múltra, tekints a jövőbe!” mottóval megrendezett konferencián beszédet mondott a felsőoktatásért felelős oktatási miniszterhelyettes, Hao Ping professzor, akit a közelmúltban az UNESCO 37. Általános Konferenciájának elnökévé választottak. Hao Ping e tisztségben Bogyay Katalin nagykövetet, a 36. Általános Konferencia magyar elnökét követi. Érdemes megjegyezni, hogy az ELTE Konfuciusz Intézet létrehozásakor Hao Ping volt a Pekingi Idegen Nyelvek Egyetemének rektora, s 2006-ban részt vett az ELTE Konfuciusz Intézet megnyitóján; Bogyay Katalin pedig tagja volt annak a magyar delegációnak, amely annak idején részt vett az intézet megalapításához vezető pekingi tárgyalásokon. Az eseményen szintén beszédet mondott Mo Yan, a tavalyi év irodalmi Nobel-díjasa.

A konferencia második napján Hudecz Ferenc egyetemi tanár, a Konfuciusz Intézetek Hálózata Igazgatótanácsának tiszteletbeli tagja előadást tartott a fordítás és az interpretáció kiemelt jelentőségéről és felelősségéről a kultúrák közötti autentikus párbeszéd kialakításában. Előadását Csongor Barnabásnak, az ELTE nyugalmazott tanárának ajánlotta, akinek életműve szorosan összefügg a kínai irodalom magyar nyelvű megjelenésével, és aki a közelmúltban ünnepelte 90. születésnapját.

罗兰大学孔子学院的荣誉

孔子学院年会每年十二月都会在北京如期召开，来自全球的孔院领导都会在此汇聚一堂。在会上，大家总结过去的经验，制定未来的优先发展规划。今年已经是第八届孔院年会了。

匈牙利罗兰大学副校长Gábor Erdődy教授率领的由3名代表组成的罗兰大学孔子学院代表团是2200个与会代表团之一。在开幕式上，中国副总理刘延东致辞。她宣布中国的新一届领导同意孔子学院的2014-2020年的战略发展方案。按照这一方案，中国新一届政府优先发展的内容之一就是教育、高等教育、科研和文化。

开幕式上颁发了优秀孔子学院奖。自2006年成立以来，罗兰大学孔子学院已经是第二次获此殊荣了。这个奖项授予了来自于全球400多家孔院和5000个孔子课堂中的28个。刘延东亲自将这个奖项颁给了罗兰大学孔子学院院长郝清新(Imre Hamar)。同时，罗兰大学孔子学院的中方合作院校，在全球16个国家拥有20所大学作为合作院校的北京外国语大学荣获了“中国最佳合作院校”的殊荣。

在会上，回顾过去，展望未来，负责中国高等教育工作的教育部副部长郝平教授发表了讲话。郝平刚刚接替匈牙利外交官Katalin Bogyay，当选为联合国教科文组织第37届大会主席。有趣的是，时任北京外国语大学校长的郝平积极促成了匈牙利罗兰大学孔子学院的成立，而Katalin Bogyay则在建立孔子学院的会谈中代表了匈牙利一方。

在会上，2012年诺贝尔文学奖获得者莫言发表了演讲。在会议的第二日，孔子学院常事理事会荣誉委员Ferenc Hudecz教授发表了关于跨文化对话中的口译与笔译的重要性的演讲。

Kínai tanárképző központ Budapesten

Az ELTE Konfuciusz Intézetben fog működni Kína közép- és kelet-európai nyelvtanárképző központja – jelentették be 2013 novemberében Pekingben. Ezzel Budapesten jön létre a világ első ilyen intézménye.

Kína évek óta rendkívül fontosnak tartja a kínai nyelv nemzetközi népszerűsítését, a kínai nyelvoktatás megszervezését, színvonalának emelését. Ehhez világszerte megfelelő felkészültséggel rendelkező – és folyamatosan bővülő tudású – nyelvtanárookra van szükség. Míg a kínai anyanyelvű tanárok számára Kínában rendelkezésre állnak a szükséges képzést nyújtó intézmények, a nem kínai anyanyelvű oktatóknak eddig Kínába kellett utazniuk a különböző szakmai kurzusokra, konferenciákra, tréningekre. A hatékonyság növelése érdekében a Kínai Nyelvoktatási Tanács, vagyis a Hanban – a Konfuciusz Intézetek hálózatát működtető szerv – úgy döntött, hogy világszerte regionális tanárképző központokat alakít ki, ahol a térség kínai nyelvtanárai számára nyújtanak majd rövid továbbképzéseket és egyéb programokat.

Világelső

Az első ilyen központ Budapesten nyílik meg, az ELTE Konfuciusz Intézet keretein belül, amely eddig is a közép- és kelet-európai térség egyik legsikeresebb

és legaktívabb intézete volt. Tizenhat térségbeli ország nyelvtanárainak rendszeres továbbképzése zajlik majd a magyar fővárosban.

A központ a magyar és a kínai kormányzat támogatásával jön létre. A magyar kormány 2014-től öt éven keresztül évi húszmillió forint költségvetési támogatást nyújt az intézménynek, míg a Hanban a képzések költségét állja. A tervek szerint a különböző országokból érkezőknek évi több alkalommal egy-két hetes kihelyezett továbbképzéseket fognak tartani az ELTE Múzeum körüli campusán, de sor kerül konferenciákra, workshopokra, szakképzésekre és egyéb rendezvényekre is. Az első ilyen központként a magyar intézet mintaként szolgálhat a később létrejövő további regionális központok számára.

A Hanban nemcsak a regionális továbbképző központot támogatja: az ELTE-vel arról is megegyezett, hogy öt éven keresztül évi 80 ezer dollárral támogatják az ELTE BTK Kínai Tanszékét, ami két magyar oktatói állás fedezete. A Magyarországon tevékenykedő több mint félszáz Kínából küldött tanár foglalkoztatási költségeit továbbra is a kínai fél állja.

Írány: Kína

Magyarország és Kína oktatási kapcsolatai számos más területen is fejlődnek. A két kormány képviselői 2013-ban írták alá a következő évekre vonatkozó ösztöndíj-megállapodást és oktatási munkatervet. Eszerint a két ország évi 230 hónapnyi ösztöndíjkeretet biztosít a másik fél egyetemi hallgatóinak, Magyarország pedig ezen felül évente 200 kínai hallgatót fogad a keleti nyitás ösztöndíjprogramja keretében, amit kínai részről tartományi szintű ösztöndíjakkal viszoznak. A magyar kormány arra is ígéretet tett, hogy támogatja egy kínai–magyar és magyar–kínai középszótár elkészítését és kiadását, amelynek felelőse az ELTE Konfuciusz Intézet lesz.

布达佩斯汉语教师培训中心

在过去的几年里, 中国高度重视在全世界各地的对外汉语教学。对于这个项目, 需要越来越多的汉语教师, 为了提高他们的知识和教学技能, 这些教师需要不断地培训和训练。在中国, 这种培训本土汉语教师的制度背景是可行的。到目前为止, 那些汉语为非母语的汉语教师, 应该前往中国去参加培训项目。为了提高培训的有效性, 汉办决定设立区域性的汉语教师培训中心。

中国政府和匈牙利政府同意将在匈牙利布达佩斯成立第一个这样的中心, 作为罗兰大学孔子学院的一个项目。在这一区域, 来自16个国家的老师将会定期来布达佩斯参加长达一个或者两个星期的培训, 会议, 研讨会和其它的项目。匈牙利政府从2014年开始, 将会提供五年, 每年2000万福林的费用。汉办将会负责所有培训的费用。作为世界上第一个这样的机构, 在将来, 布达佩斯的汉语教师培训中心可以作为成立其他地区中心的一个参照。

汉办不仅仅支持中心的发展, 每年还将提供8万美元给罗兰大学汉语研究部, 包括两个全职教师的雇佣。匈牙利超过50个汉语本土教师的雇佣费用也由汉办资助。

两国之间教育领域的合作也扩展到了其它地区。根据2013年签署的协议, 两国将共同提供230个月的奖学金资助其它地区的学生。最重要的是, 匈牙利将为200名中国学生提供奖学金来作为匈牙利政府“东部开放计划”项目的一部分。中国将给匈牙利的学生提供省级奖学金。匈牙利政府也会支持编辑和出版由罗兰大学孔子学院编纂的第一本汉语—匈牙利语和匈牙利语—汉语的中型词典。

汉语—匈牙利语和匈牙利语—汉语的中型词典。

Nem (csak) középiskolás fokon Kínai nyelvoktatás

Az ELTE Konfuciusz Intézet fő tevékenységének az oktatást tekinti, amelynek segítségével minél több embert megismertethet a kínai nyelv és kultúra alapjaival. Az elmúlt három évben kollégáink és tanáraink sokat dolgoztak azért, hogy ne csak Budapesten, hanem az ország más településein is lehetővé tegyünk a kínai nyelv elsajátítását.

Töretlen az érdeklődés a havonta induló ingyenes ismerkedő nyelvtanfolyamaink iránt, amelyek keretében az érdeklődők kötelezettségek nélkül ismerkedhetnek meg a kínai nyelv alapjaival. Sokan jelentkeznek általános nyelvtanfolyamainkra is, ezeket alapfoktól egészen felsőfokig meghirdetjük. Egyre több diákunk vesz részt sikerrel a HSK nyelvvizsgán, és egyre többen pályáznak a Konfuciusz Ösztöndíjra is, hogy anyanyelvi környezetben fejlesszék nyelvtudásukat.

Minden szinten

Intézetünk tanárai évek óta második idegen nyelvként oktatják a kínait az ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnáziumban és a Madách Imre Gimnáziumban, 2012 szeptembere óta az egri Dobó István Gimnáziumban, a 2013–14-es tanévtől kezdve pedig a miskolci Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumban és Zrínyi Ilona Gimnáziumban, valamint a tokaji Tokaji Ferenc Gimnáziumban. A Trefortban már érettségizőink is voltak. Emellett 2012 óta tanítunk kínait Pécssett a Leőwey Klára Gimnáziumban, Győrött a Kazinczy Ferenc Gimnáziumban, a Czuczor Gergely Bencés Gimnáziumban és a Révai Miklós Gimnáziumban, Szolnokon pedig a Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskolában. 2013-ban ezt kiterjesztettük Budapesten a Kőrösi Csoma Sándor Két Tanítási Nyelvű Gimnáziumra, Nyíregyházán a Zrínyi Ilona Gimnáziumra és a Sipkay Barna Szakközép- és Szakiskolára. Az ELTE Konfuciusz Intézet nyelvtanárai oktatnak Budapesten a Magyar–Kínai Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában, a Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskolában, valamint Nyíregyházán a T.C.S. Stúdió Kft.-nél is.

Jelentősen bővült azon egyetemek és főiskolák száma is, ahol intézetünk oktatói tartanak kínai nyelvórákat, és azon vidéki nagyvárosok sora, ahol az ELTE Konfuciusz Intézet oktatási központot hozott létre. Ebben teljes mértékben élveztük a Kínai Nyelvoktatási Tanács, a Hanban támogatását, hiszen ez a 2013–14-es tanév őszi félévében már 35 anyanyelvi tanárt delegált Magyarországra. Az intézet oktatói évek óta jelen vannak az ELTE Bölcsészettudományi Karán, a Budapesti Corvinus Egyetemen, a Debreceni Tudományegyetemen, a 2012–13-as tanévtől pedig a Pécsi Tudományegyetemen, a Miskolci Egyetemen, a Pannon Egyetemen, a Széchenyi István Egyetemen, az Eszterházy Károly Főiskolán, emellett a 2013–14-es tanévtől kezdve oktatunk a Szent Ignác Jezsuita Szakkollégiumban is.

Jelentősen bővült azon egyetemek és főiskolák száma is, ahol intézetünk oktatói tartanak kínai nyelvórákat, és azon vidéki nagyvárosok sora, ahol az ELTE Konfuciusz Intézet oktatási központot hozott létre. Ebben teljes mértékben élveztük a Kínai Nyelvoktatási Tanács, a Hanban támogatását, hiszen ez a 2013–14-es tanév őszi félévében már 35 anyanyelvi tanárt delegált Magyarországra. Az intézet oktatói évek óta jelen vannak az ELTE Bölcsészettudományi Karán, a Budapesti Corvinus Egyetemen, a Debreceni Tudományegyetemen, a 2012–13-as tanévtől pedig a Pécsi Tudományegyetemen, a Miskolci Egyetemen, a Pannon Egyetemen, a Széchenyi István Egyetemen, az Eszterházy Károly Főiskolán, emellett a 2013–14-es tanévtől kezdve oktatunk a Szent Ignác Jezsuita Szakkollégiumban is.

Megmértetés

Az ELTE Konfuciusz Intézet a Kínai Népköztársaság hivatalos nyelvvizsgájának (Kínai Nyelvi Szintfelmérő Vizsga, HSK) magyarországi nyelvvizsgaközpontja, ahol a jelentkezők minden szinten tehetnek mind szóbeli, mind írásbeli nyelvvizsgát. Évente két alkalommal (májusban és decemberben) bonyolítunk HSK nyelvvizsgát, amelyen évről évre egyre több diák vesz részt.

Minden évben meghirdetjük a Konfuciusz Ösztöndíjat, ez is egyre nagyobb népszerűségnek örvend. Szerencsére nemcsak az érdeklődők száma emelkedik folyamatosan, hanem az ösztöndíjaké is. 2011-ben 6-an, 2012-ben 16-an, 2013-ban pedig 36-an pályáztak sikerrel egy évre vagy egy egyetemi szemeszterre szóló ösztöndíjra.

Országszerte évente több mint 2500 diák számára tesszük lehetővé, hogy valamilyen szinten megismerkedjék a kínai nyelvvel. A magasabb színvonal érdekében Qi Baihua igazgatóhelyettes asszony vezetésével megkezdődött az ELTE Konfuciusz Intézet saját kiadású, Kínai nyelvkönyv *magyaroknak* című tankönyvére épülő részletes tanterv és tanmenet kidolgozása, a tananyaghoz kapcsolódó segédanyagok fejlesztése. Tovább tökéletesítjük tankönyvünket, tanáraink munkáját pedig óralátogatásokkal és tanári konferenciákkal szeretnénk javítani. Célunk, hogy 2018-ra 10 gimnáziumban tanítsuk a kínait második idegen nyelvként, és évről évre emelkedjék a kínai nyelvből érettségiző, HSK nyelvvizsgán sikeresen részt vevő diákok száma. Aktuális nyelvtanfolyamainkról az érdeklődők mindig naprakész információkat találnak weboldalunkon (www.konfuciuszintezet.hu).

Farkas Izabella

教匈牙利学生学习汉语

罗兰大学孔子学院最重要的任务是教更多的人学习汉语。我们有很多类型的汉语课。每个月，我们都有免费的兴趣班，和不同水平的常规课程。我们的老师在不同城市的6个中学把汉语作为第二语言进行教学，在8个中学和2个小学教选修汉语课，在8个大学教汉语课。为此，我们得到了汉办的大力支持；在2013年的秋季这个学期，汉办提供了35名本土汉语老师。罗兰大学孔子学院是匈牙利HSK的官方考试中心，每年会组织两次考试。我们也管理孔子学院奖学金，这项奖学金越来越受到当地人的欢迎。针对匈牙利的学生，我们也出版了一系列专门的教材，并且现在我们正在致力于开发一套完整的教材。

Ez nekik magyar

Az ELTE Konfuciusz Intézet alapfeladata a kínai nyelvoktatás, de tavaly óta egy másfajta feladatot is magunkra vállaltunk: az Európai Unió támogatásával ingyenes magyar nyelvtanfolyamokat indítottunk hazánkban élő kínaiaknak.

Először 2012-ben nyerte el az ELTE Konfuciusz Intézet az EU integrációs pályázatának támogatását, aminek köszönhetően elindíhatta magyar nyelvi képzését. Az első meghirdetésekor nagyjából ötszáz Magyarországon élő kínai iratkozhatott be a tanfolyamra, amelynek elsődleges célja a hazánkban dolgozni, letelepedni szándékozó kínaiak beilleszkedésének segítése, gyorsítása volt.

Tele a tankot

Az oktatást magukra vállaló tanárok nagy feladatként élték meg a tanfolyamot, amelyhez teljesen új tanterv kidolgozására volt szükség. A tanárok különböző nyelvkönyvek segítségével és saját tapasztalatikból merítve maguk állították össze a tananyagot. A fő

教中国人匈牙利语

匈牙利罗兰大学孔子学院的主要任务是教匈牙利学生学习汉语。然而,由于欧盟经济上的支持,去年我们开始了另一个伟大的活动:给生活在匈牙利的中国人提供免费的匈牙利语言课程。目的是为了帮助他们尽快融入到匈牙利社会中。第一次课程从2012年开始,大约有500人参加。由于之前孔院没有相类似的课程,所有的学习材料都是由我们的老师自己准备的。经过第一年的成功后,从2013年开始新一轮的课程。而且,有几百名中国人参加了这次课程,包括在布达佩斯的中国驻匈牙利使馆的工作人员,中国驻匈牙利大使肖千先生也加入了学习匈牙利语的行列。

cél a mindennapi életben is használható szavak, kifejezések megtanítása volt.

Az órákon – a hallgatók nyelvi szintjének megfelelő beosztás alapján – nagyjából 30 fős csoportokban foglalkoztak a kínai diákokkal, akiknek ugyan meggyűlt a bajuk a magyar nyelvtani szabályokkal, de a tanárok beszámolója szerint lelkesen tanulták a tankolás, vásárlás, orvosi ellátás és számos egyéb élethelyzet során használatos kifejezéseket. Célként minden csoportnak a következő szint elérését tűzték ki. Természetesen voltak, akik különböző okok miatt lemorzsolódtak a tanfolyam során, viszont év végén így is körülbelül 350-en fejezték be a kurzust, ők erről oklevelet kaptak.

2013-ban újból elnyertük a pályázati támogatást, s lehetőségünk nyílt javítani a tanterv apró hiányosságain, valamint még hatékonyabbra formálni a tanfolyamot. Az új módszer szerint hat csoport indul, amelyek mindegyikében körülbelül 30 diák vesz részt. Minden csoport három hónapig jár az órákra, majd szintfelmérő teszt után a legjobb öt folytathatja tovább. Ez egy kis versenyhelyzetet is eredményez a diákok közt, ami a remények szerint szorgalmasabb tanulásra ösztönzi őket. Háromhavonta mindig újabb kezdő csoportok indulnak, fenntartva a körforgást.

Aki mer

A program sikere ellenére korábban érkeztek olyan visszajelzések, melyek szerint az órákon megszerzett tudást a való életben ritkán merik használni a diákok. Ennek minden bizonnyal a kiejtési nehézségek az okai, így a kezdő csoportban mostantól különös hangsúlyt fektetünk a kiejtés gyakorlására.

Gulyás Csenge, aki több csoportot is vezetett az elmúlt évben, a *Krónika*-nak elmondta: fontos, hogy a hallgatók még az óra során hozzászokjanak a frissen tanult szavak helyes használatához, mert ez nagyobb bátorságot ad a való életben. A magyar nagyon nehéz nyelv, és csak megfelelő odafi-

gyeléssel, szakértő nyelvtanárok vezetésével lehet igazán jól elsajátítani. Nagyon fontos az alapok lefektetése. Szerencsére a tanfolyam oktatói mind jelentős tapasztalatokkal rendelkeznek, s igyekeznek a legjobb és legértékesebb módszereket alkalmazni. Nagy Mariann, aki szintén több kurzus tanára volt, úgy véli: a való életben folytatott helyes kommunikáció egyfajta önbizalom-növelés is, hiszen ha a diákok pozitív visszajelzéseket kapnak, az nagyban hozzájárul a megfelelő motiváció kialakításához, a hosszabb távú nyelvtanulási célok lefektetéséhez. Mindez nemcsak a nyelvről szól, hanem a kultúrák megismeréséről, a magyar kultúra átadásáról is.

A program sikerességét jelzi, hogy a Kínai Népköztársaság magyarországi nagykövetségének diplomatái, hivatalnokai is bekapcsolódtak a nyelvtanulásba. Hogy mekkora sikerrel, az a Konfuciusz Intézet honlapján található videóból kiderül: ezen Xiao Qian nagykövet Petőfi *Szabadság, szerelem* című versét szavalja el egy megnyitóbeszéd során.

Halmi Dzsenerfer

Magyar Híd – Kínai gyerekeknek

2013 nyarán az ELTE Konfuciusz Intézet nagy fába vágta a fejszjét: Magyarország kormányának megbízásából 100 kínai diákból és tanáraikból álló küldöttséget látott vendégül a Magyar Híd nyári táborban. Milyen volt az esemény egy szervező szemével nézve?

Az ELTE Konfuciusz Intézet (EKI) tulajdonképpen Wen Jiabao volt kínai miniszterelnök diplomáciai ajándékát viszonozta, és egy tíznapos tábor során igyekezett bemutatni Magyarországot és a magyar kultúrát kínai fiataloknak úgy, ahogyan keveseknek van hozzá szerencséjük.

Tapasztalat nélkül

A 13–18 éves gyerekeknek szervezett tábor tartalmilag két részből állt: egy négy napos utazgatós-városnézős programból, illetve egy hatnapos nyelvi táborból a Balaton partján. A tábor célja egyfajta kötetlen, szabad nyári hangulat kialakítása volt, ahol a gyerekek minden otthon rájuk nehezedező stressz nélkül élvezhetik a nyarat. Mivel mindez összeköthető volt a magyar kultúra népszerűsítésével is, olyan turisztikai látványosságokat igyekeztünk bemutatni, amelyek igazán megfogják a gyerekeket, és felejthetetlen emlékeket hagynak bennük.

Korábban az EKI-nek nem volt még ehhez hasonló nagyszabású rendezvénye, így sok apró kérdés merült fel a program összeállítása során. Talán az egyik legnagyobb problémát a száz gyerek koordinálása okozta, ugyanis jó előre gondoskodni kellett arról, hogy miként oldjuk meg ennyi emberrel a folyamatos mozgást az olykor több mint 40 fokos hőségben. Mindebben segítségünkre volt Csontosné Mészáros Katalin és Hornyák Ágnes, az egri Dobó István Gimnázium igazgatónője és igazgatóhelyettese, akik jó pár évnyi tapasztalattal felvértezve praktikus tanácsokkal látták el a hat kínai szakos diákból álló kísércsoportot. Azt hiszem, mindannyian elmondhatjuk, akik nem élünk együtt száz testvérrel, vagy nem vagyunk tanárok, hogy ennyi gyerekre vigyázni csak kívülről nézve tűnik könnyed nyaralásnak. Néha úgy éreztem, állandó felügyelet igényeltem volna magam is, hogy valaki nekem is megmondja, mikor mit kell csinálni – tíz nap alatt egészen össze tud zavarodni az ember.

Mivel a magyar és a kínai nép is rendkívül nagy hangsúlyt fektet az étkezésre, a szervezésben az éttermek kiválasztása kulcsfontosságú volt. Minden egyes egyeztetést hosszas körülményeskedés előzött meg, hogy végül mindenki a megfelelőt kapja. Mert száz gyerek nem eszik meg akármit, főleg nem száz kínai gyerek, tíz nap pedig túl hosszú ahhoz, hogy végig csirkén éljünk.

Magyar Híd – Kínai gyerekeknek

2013. augusztus 6-16. között a Magyar Híd nyári táborát a Magyar Híd nyári táborban tartották meg. A tábor célja egyfajta kötetlen, szabad nyári hangulat kialakítása volt, ahol a gyerekek minden otthon rájuk nehezedező stressz nélkül élvezhetik a nyarat. Mivel mindez összeköthető volt a magyar kultúra népszerűsítésével is, olyan turisztikai látványosságokat igyekeztünk bemutatni, amelyek igazán megfogják a gyerekeket, és felejthetetlen emlékeket hagynak bennük.

Az ELTE Konfuciusz Intézet (EKI) tulajdonképpen Wen Jiabao volt kínai miniszterelnök diplomáciai ajándékát viszonozta, és egy tíznapos tábor során igyekezett bemutatni Magyarországot és a magyar kultúrát kínai fiataloknak úgy, ahogyan keveseknek van hozzá szerencséjük.

Az ELTE Konfuciusz Intézet (EKI) tulajdonképpen Wen Jiabao volt kínai miniszterelnök diplomáciai ajándékát viszonozta, és egy tíznapos tábor során igyekezett bemutatni Magyarországot és a magyar kultúrát kínai fiataloknak úgy, ahogyan keveseknek van hozzá szerencséjük.

Budapest, te csodás

A tábor gyakorlatilag már augusztus 5-én megkezdődött, ekkor vártuk táblákkal és nagy-nagy izgalommal a csoport egyik felét a repülőtéren. Megérkezésük után a hotelbe vittük őket enni-inni és főleg pihenni a több mint 15 órás út után. Számukra már másnapra is programot kellett biztosítani, ekkor a Margitszigetet és a Váci utcát néztük meg. A gyerekek többsége most először járt Európában, így minden újszerűen hatott rájuk – az épületek, az utcák, a másfajta hangulat, amely körüllegli a várost. Ugyan

korábban láttak már kisfilmeket Magyarországról, mégis számtalan olyasmire rákérdeztek, ami számunkra – lévén, hogy hozzá vagyunk szokva az itteni viszonyokhoz –, fel sem tűnik. Mondani sem kell, hogy a lányok körében osztatlan sikert aratott a Váci utca, annyira rajongtak érte, hogy egészen óriási boulevardnak tűnt már-már nekünk is.

Aznap este megérkezett a csoport többi része. Teljes létszámra váltottunk tehát, mindenkit elláttunk névkártyával és kék-piros-zöld Magyar Híd feliratú sapkával. Nekünk is viselni kellett a sapkát a tábor végéig, úgyhogy úgy néztünk ki, mint egy sor aranyos, besorozott kiskacsa. Persze a fő cél az volt, hogy senki ne tűnjön el.

Augusztus 7-én reggel tartottuk a hivatalos megnyitót az ELTE BTK Kari Tanácstermében, majd a társaság a délutáni forróságban – az esti nagykövetségi fogadás miatt ünneplőbe öltözve, magas sarkúban és hosszú nadrágban – kaptatott a Budai Vár felé, rendíthetetlen lelkesedéssel. Fényképek ezrei készültek, ahogy azt el is várjuk, mindenki mindenkivel lefotózkodott, és egészen biztos, hogy aznap a legtöbb ajándékot is a Magyar Híd vásárolta fel Budapest belvárosában. A követségi vacsora nagyon jó hangulatban zajlott, sokan műsorral készültek a diplomáták számára, és végül maguk a vendéglátók is rögtönzött karaokeversenyt rendeztek. Sosem hinnénk a konzulátus szigorú tekintetű ügyintézőiről, hogy ennyire el tudják engedni magukat, és ennyire tudnak örvendezni a jövő nemzedékek félelmetes harcművészeti gyakorlatait látván.

Némi fegyelmezetlenség

Másnap a Budapesti Állatkert és a Városliget szerepelt a programban, egybekötve egy kis barangolással a főváros híresebb épületeinél és látványosságainál, például a Szent István

Bazilikánál. Nagy érdeklődést váltott ki a Szent Jobb, nem győztünk aztán válaszolni a konzerválásra vonatkozó kérdésekre, persze tapasztalat híján a tanácskozás rövidre zárult. Ezek után bejuthattunk a Parlamentbe, megcsodálhattuk a Szent Koronát, és az egész napot hajókázással zártuk le.

Magyarországon természetesen nemcsak a főváros érdekes, így a következő napunk egyik állomása Szentendre volt, ahol az otthon fegyelmeztetett kínai kamasz fiúk igazán magukra találtak, és próbáltak titokban minél több borospalackot begyűjteni. Diákokként nem feltétlen van meg a kellő tapasztalatunk az ilyesmi leleplezéséhez, én szinte bármilyen mesét elhittem volna nekik, de azért sikerült megakadályoznunk a klasszikus tábori esti lerészegedést. A délutánt a visegrádi várban töltöttük, s a faluban a vacsora egész biztosan történelmi hangulatba ringatta a társaságot, ugyanis az este a visegrádi reneszánsz étterem óriási cipói és húsaik között telt.

Augusztus 10-én aztán elhagytuk a budapesti szállást, és rövid kitérővel Balatonfüred felé vettük utunkat. Útközben megálltunk megnézni a veszprémi érseki palotát és kápolnát, beleértve Sissi hercegnő csodálatos ruháit is. Majd következett a mesés Tihany a vásárral, kedves emberekkel, finomságokkal, s végül Füred, ahol hat napot töltöttünk a gyerekekkel.

Nekem a Balaton

Minden reggelt magyar órákkal indítottunk, ahol igyekeztünk hasznos kifejezésekre megtanítani vendégeinket. Nagyon érdeklődők voltak, és később gyakran köszöntek ránk magyar szavakkal. Magyar neveket is kaptak, sokszor kaptuk azon a tanárokat, hogy gyakorolják a saját nevüket, néhányan meg is kértek minket, hogy hangosan mondjuk felvételre nekik. A magyar órák mellett kulturális előadások-

kat is tartottunk, minden nap másfél órában beszéltünk nekik a magyar történelemről, zenéről, irodalomról, sportolókról, feltalálókról, és persze a magyar egyetemekről, továbbtanulási lehetőségekről. Nagy meglepetésünkre többen is mondták, hogy szívesen jönnének ide tanulni, és szívesen tanulnának magyarul is.

Hogy ne csak tanulásról szóljon az élet, néptáncsal, magyar dalok éneklésével és kézművességgel is szórakoztattuk a gyerekeket. Mindebben persze segítségünkre volt a dunaszerdahelyi néptáncscsoport és zenekara (akiknek helyes fiú tagjain csüngtek a kínai lányok), Kóczán András és énekesei, illetve Millner Angéla és kézműves munkatársai. Habár a koreográfiát és a dalszöveget nem mindig sikerült tökélyre vinni, de a kínai fiatalok lelkesedtek annyira, hogy a záróünnepségre szívesen megtanulják a *Tavaszi szél*t vagy bátran bemutassanak mindenki előtt egy rövidebb párbeszédet. Az ügyesebb táncosok pedig igazán jól forgolódtak a magyar fiúk karjaiban.

Nem csak ők tanultak tőlünk, mi is tanultunk tőlük számos apróságot, és nehéz volt elválni a tizedik napon. Voltak közülünk, akik sírtak, és közülük is, akik könnyes szemmel és még jó pár utolsó-utolsó-na-de-tényleg-utolsó képpel indultak haza. Tíz nap, ami akkor fel sem tűnt, mennyi mindennel telt meg. A két nemzet barátsága? Azt hiszem, jó benyomást tettünk...

Halmi
Dzsenifer

Kilencven éves a Távol-keleti Intézet

2013-ban ünneplik fennállásuk 90. évfordulóját az ELTE BTK Kelet-Ázsiával foglalkozó tanszékei, amelyek elsőként indítottak távol-keleti témájú egyetemi stúdiumokat Magyarországon. Az 1923 óta különböző neveken ugyan, de folyamatosan létező Távol-keleti Intézet a kezdetek óta a magyar Kelet-kutatás egyik legfontosabb központja.

Az ELTE elődjén, a Budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen az 1920-as években már évtizedes múltra tekintett vissza az orientalisztikai oktatás, ennek két fő irányvonala a sémi filológia, illetve a turkológia voltak. A kelet-ázsiai tárgyakat Toyama Kooichi japán nyelv- és irodalomórái képviselték, aki a korabeli tanrendek szerint az 1921–22-es és 1923–24-es tanévekben lektorként tanított az egyetemen. 1922 őszén a Bölcsészettudományi Kar dékánja az egyik kari tanácsülésen ismertette az akkori kultuszminiszter, Klebelsberg Kuno levelét. A levél, a külügyminiszter felvetése nyomán – az ő levelét is csatolták – javasolta egy kelet-ázsiai tanszék létesítését az egyetemen. A kar bizonyos feltételekkel támogatta a javaslatot, így tehát a kultuszminiszter 1923-ban megszervezte a Keletázsiai (sic!) Nyelvek és Irodalmak Tanszékét, amelynek vezetésére Pröhle Vilmost, a debreceni egyetem turkológia professzorát kérték fel.

Turkológus-japanológus

Pröhle a kortársak szerint nyelvzseni volt, aki állítólag több mint negyven nyelvet értett. Ural-altáji összehasonlító nyelvészeti kutatásai nyomán kezdett foglalkozni a japán nyelvvel, később a sumér és a kínai nyelv rokonságának tárgyában is írt cikket. Orientalista körökben elterjedt vélemény, hogy a tanszéket kifejezetten Pröhle számára hozták létre. Ezt látszik alátámasztani, hogy a professzor közeli kapcsolatban állt az akkori kormányzat számos tagjával, többek közt a külügyminiszter Bánffy Mik-

lóssal. Utóbbi a kultuszminiszterhez írott, már említett levelében utal is arra, hogy a tanszék szervezésének kérdését már megvitatta Pröhlével, aki azt lelkesen támogatva. Pröhle kinevezését a kormányzó 1923. szeptember 28-án írta alá, ez tehát az intézményes kelet-ázsiai stúdiumok hivatalos kezdete Magyarországon.

A tanszék alapítása a gyakorlatban egy nyilvános rendes tanári (mai megfelelője: egyetemi professzor) állás létesítését jelentette, ehhez akkoriban tansegéd személyzet (adjunktus, tanársegéd) még nem feltétlenül tartozott, vagyis egy tanszéken gyakran csak a professzor oktatott. Az orientalisztikai tanszékeket a Keleti Szeminárium fogta össze, amelynek igazgatója az egyiptológus Mahler Ede lett (aki egyben az Egyiptomi Gyűjtemény vezetője is volt). Így állt elő az a furcsa helyzet, hogy Mahler Ede nyugdíjba vonulása, illetve utódjának halála után, 1931-ben a Keleti Szeminárium igazgatója a turkológus Németh Gyula, az Egyiptomi Gyűjtemény pedig Pröhle lett. Egy év múlva, 1932-ben a két intézményből létrehozták a Kelet-ázsiai Intézet és Egyiptomi Gyűjtemény nevű egységet, amelynek igazgatójával Pröhlét nevezték ki. Ekkor jelent meg tehát az elnevezésben a kissé félrevezető „intézet” kifejezés, hiszen ez a valóságban csak egy tanszéket foglalt magában, egy turkológus-japanista professzorral és egyiptológus tanársegédjével. Az intézet 1937-ben a Kelet-ázsiai Intézet és Egyiptomi Könyvtár elnevezést kapta.

Új idők

Pröhle kelet-ázsiai – japán, kínai és mandzsu – témájú óráit kevesen vették fel (pl. Ligeti Lajos és Sinor Dénes), több hallgatója volt az általa helyettesként tartott arab órákon. Viszonylag keveset publikált, turkológiai, illetve ural-altáji-japán összehasonlító nyelvészeti tanulmányain kívül a ja-

pán irodalomról írt. A magyar japanológia kezdeteit tehát joggal köthetjük a nevéhez, ám a magyar sinológia megteremtése utódjának az érdeme.

1942 augusztusában Pröhle Vilmos nyugdíjba vonult, ezután a tanszékvezetői pozíciót nem töltötték be, a helyettesítéssel Ligeti Lajost bízták meg. Ligetit 1938-ban nevezték ki az újonnan szervezett Belső-ázsiai Tanszékre, majd 1941-ben az akkor megalapított (szintén egy tanszékkal működő) Belső-ázsiai Intézet igazgatója lett. 1942 szeptemberétől az átszervezett Kelet-ázsiai Intézet igazgatójával is kinevezték. Az ő tanítványa volt Csongor Barnabás későbbi tanszékvezető is, aki az 1942–43-as tanévben kezdte meg tanulmányait az egyetemen. Ligeti fő céljának a magyar altajisztika világszínvonalra emelését, a fiatal kutatónemzedék kinevelését tartotta. A belső-ázsiai stúdiumok műveléséhez szükségesnek tartotta a sinológiát is, ezért vállalta a helyettesítést, de úgy vélte, hogy Magyarországon, a kínai írásos források hiánya miatt, csak hangtörténeti (történeti fonológiai) kutatásokkal, valamint a szomszédos nomád népekre vonatkozó kínai történeti források vizsgálatával érdemes foglalkozni. Irányítása alatt tehát ezek lettek a sinológiai kutatás fő területei. A japanológia művelése Pröhle visszavonulása után nagyjából tizenöt évig szünetelt.

A második világháború után az intézet életében nagy változások történtek. A Kínai Népköztársaság 1949-es kikiáltása a magyar–kínai kapcsolatok gyors fejlődését, a Kína iránti érdeklődés növekedését váltotta ki, a kurzusokat a szakos diákok mellett egyre több vendéghallgató látogatta. Másrészt, az 1949. évi tanulmányi reform eltörölte a szabad bölcsészetet, és bevezette a kétszakososságot: az orientalisztika esetében ez azt jelentette, hogy a könyvtár és a muzeológus szakos hallgatók vehették fel második szakként az

orientalisztikai szakok valamelyikét. Ilyen muzeológus-sinológusként végzett Tókei Ferenc is. 1957-ben ez annyiban módosult, hogy bármely tanári szakkal lehetett már párosítani

ezeket a szakokat. Mindezek következtében a klasszikus, filológiai központú képzés mellett a modern nyelv és kultúra oktatása is egyre nagyobb teret nyert. A 1950-es évek végén új oktatók kerültek az intézetbe, a Kínában tanult Józsa Sándor és Galla Endre személyében. Rendszeressé vált, hogy a modern kínai nyelvet (anya)nyelvi lektorok tanították. 1957-től japán lektorok segítségével újraindultak a japán kurzusok is, egyelőre fakultatív nyelvoktatás keretében.

Kína és Kelet-Ázsia

Az 1950-es évek elején a Belső-ázsiai, illetve a Kelet-ázsiai Intézetet egyesítették Belső- és Kelet-ázsiai Intézet néven, a vezető Ligeti maradt. Az intézetek 1958-ban újra önállósultak, visszakapták korábbi nevüket. 1959-ben aztán a kínai kapcsolatok megnövekedett súlyára való tekintettel a Kelet-ázsiai Intézet nevet a némileg ellentmondásos Kínai és Kelet-ázsiai Intézet elnevezésre módosították. 1962-ben a BTK-n az intézeteket egységesen tanszékekké nevezték át, így jött létre a Kínai és Kelet-ázsiai Tanszék. Ugyanebben az évben a tanszék vezetését Ligeti Lajostól Csongor Barnabás vette át. Az 1960-as évektől kezdve új kutatási témák kerültek előtérbe, például a magyar–kínai irodalmi kapcsolatok, a klasszikus regények társadalomtörténeti aspektusai, valamint a régi kínai filozófiai irodalom történeti vonatkozásai.

1967-ben az orientalisztikai szakokat az úgynevezett B szakok (középiskolában nem tanított szakok) közé sorolták: ezeket az alapozó tárgyakból a második félév végén tett sikeres vizsgák után lehetett csak felvenni. Ez a képzési idő csökkenését

jelentette, ami az orientalisztikai szakokat különösen rosszul érintette. A kínai kulturális forradalom 1966-os kitörése után a magyar–kínai kapcsolatok mélypontra kerültek, s ez a kínai szak fejlődését is visszavetette. Jellemző, hogy ösztöndíjjal nyelvi továbbképzésre kijuttatni a kínai szakosokat csak 1965-ben sikerült először – és közel húsz évre utójára is. Így történt, hogy Mártonfi Ferenc nyelvész-sinológus Észak-Koreába kapott ösztöndíjat nyelvi képzésre, s hazatérése után, 1972-től ő tartott először koreai nyelvórákat az egyetemen.

1968-ban könyvtáros állás létesült a tanszéken, az első könyvtáros Ferenczy Mária lett. 1968-ban kapott tanársegédi megbízást Halla István, aki Pröhle óta először tartott japanológiai kurzusokat az ELTE-n. 1972-ben a kar a megnövekedett számú tanszékeken folyó oktatási munka koordinálására új szervezeteket, úgynevezett tanszékcsoportokat hozott létre. A Kínai és Kelet-ázsiai Tanszék a Belső-ázsiai, a Török és a Sými Filológiai Tanszékekkel együtt alkotta az Orientalisztikai Tanszékcsoportot.

Teljes spektrum

Az államközi kapcsolatok megromlása következtében az 1970-es években erősen csökkent az érdeklődés a kínai szak iránt, a kurzusokat kevés hallgató látogatta. A helyzet csak a magyar–kínai kulturális kapcsolatok felpezsdülése után, az 1980-as évek első felében változott. Ekkortól újra lehetett ösztöndíjakat küldeni Kínába. 1983-ban, Csongor Barnabás nyugdíjba vonulása után Galla Endre lett a tanszékvezető. 1986-ban a kínai újra A szak lett, ezután a hallgatók száma gyorsan emelkedni kezdett. Ebben az időszakban kapott tanári megbízást Ecsedy Ildikó, Tókei Ferenc és Miklós Pál is. 1986-ban, Magyarországon elsőként, önálló egyetemi szintű japán szak indult, Yamaji Masanori vezetésével.

Az 1995-ben bevezetett megszorítások súlyos következményekkel jártak a tanszékre nézve: nyugdíjba vonult a tanszékvezető, Galla Endre, valamint még két oktató. A kínai szakon a kínai lektoron kívül egy tanársegéd maradt. A tanszék vezetését Kara György vállalta, aki 1972-től Ligeti professzort követte a Belső-ázsiai Tanszék élén. A két tanszék tehát újra közös vezetés alá került. 1997-ben a tanszéken belül Japán Tanszéki Szakcsoport alakult, s ugyanebben az évben elindult egy kétéves koreai program is. 1998-ban a tanszék neve Kelet-ázsiai Tanszékre változott. A nehézségek dacára az 1990-es években sikerült kinevelni a fiatal kutatók újabb nemzedékét, közülük Hamar Imre lett az, aki 2001-ben Kara Györgyöt a tanszék élén váltotta.

Ezt követően a Kelet-ázsiai Tanszék jelentős fejlődésnek indult, ami máig tart. Megugrott a hallgatók létszáma, fejlődtek a nemzetközi kapcsolatok, neves külföldi kutatók tartanak előadásokat, kurzusokat. Még 2000-ben elindult a BTK Nyelvtudományi Doktori Iskoláján belül a sinológiai doktori program Ecsedy Ildikó vezetésével. Pár évvel később a japanológia doktori program is létrejött. 2006-tól a többszintű képzés – az ún. „bolognai rendszer” bevezetése nemcsak a hallgatói létszám növekedésével járt, hanem a képzési struktúra átalakításával is: a kelet-ázsiai BA programokon a hangsúly a gyakorlati, modern nyelvi képzés felé tolódott.

A bölcsészkar szervezeti átalakítása során 2001-ben megalakított Orientalisztikai Intézet (a korábbi tanszékcsoport utóda) 2008-ban kettévált: a Kelet-ázsiai Tanszék és a Belső-ázsiai Tanszék (utóbbi vezetője 2001-től Birtalan Ágnes) létrehozta a Távol-keleti Intézetet, amelynek igazgatója Hamar Imre lett. Ezzel egy időben a Kelet-ázsiai Tanszékből megalakult az önálló Kínai Tanszék és Japán Tanszék. 2008-ban a Samsung támogatásával az intézetben belül létrejött a Koreai Tanszék is. Jelenleg az ELTE kelet-ázsiai szakjai, Magyarországon egyedülként, a háromszintű képzés teljes spektrumát nyújtják (a koreai kivételével, ahol egyelőre nincs doktori program), emellett interdiszciplináris minor programokat és japán tanári MA-t is kínálnak.

东亚研究机构成立90周年庆典

罗兰大学东亚研究机构成立于1923年，在2013年庆祝其成立90周年。这是由Vilmos Pröhle教授成立的，他是突厥语专家，在日语上也做了一些研究。在成立后的第一个20年中，在机构里汉语研究很少出现。在大学里，汉语研究的真正开端是从20世纪40年代Lajos Ligeti教授开始的，由于他的努力工作为该领域的发展奠定了基础。他的学生，陈国（Barnabás Csongor）教授后来成为了汉语研究的部门的负责人。1949年匈牙利和新中国两国建立了友好的关系以后，研究机构重组并取得了巨大的发展。在经历了20世纪60年代和70年代的一些挫折后，研究所在20世纪80年代开始迅速地发展，并且现在已经成为了整个大学最繁荣的机构之一。目前，研究所有关于汉语、日语、汉语和中亚研究的部门，还在东亚提供了文学学士、文学硕士和博士学位水平的课程。

Major Kornélia

Kína: világrész

Interjú a 90 éves Csongor Barnabással

A Kína iránt érdeklődőknek Csongor Barnabást nem kell bemutatni. Az ő nevéhez fűződik olyan klasszikus kínai nagyregények magyar fordítása, mint a *Nyugati utazás* vagy a *Vízparti történet*. Több évtizeden keresztül vezette az ELTE Kínai és Kelet-ázsiai Tanszékét, szerepe a hagyományos kínai kultúra hazai megismertetésében és a magyar sinológia fejlődésében felbecsülhetetlen. Csongor Barnabás idén volt kilencven éves, ez alkalommal kérdeztük életéről és a Kína-kutatás történetéről.

– Ön az 1940-es években kezdett el kínaiul tanulni az ELTE elődjén. Milyen volt akkoriban a kínai szak?

– Amikor 1942-ben elkezdtem tanulmányaimat, Magyarországon még nem volt sinológia, jobban mondva ekkor volt születőben. 1923-ban létrejött ugyan a Kelet-ázsiai Tanszék, amelynek professzora egy bizonyos Pröhle Vilmos volt, de ő nemigen törődött azzal, hogy utánpótlást neveljen. A felvételin összetalálkoztam Ligeti Lajos professzorral, és hatására felvettem a kínait is. Ez volt az én áldott szerencsém, hiszen az egyetemi professzorok általában leadták az órákat, de az, hogy a diákok ott vannak-e, már nem érdekelte őket.

– Ligeti Lajos nemzetközi hírű tudós, a magyar orientalisztika legendás alakja volt. Tanárként hogyan látta őt?

– Ligeti nemcsak szakmájának művelését érezte hivatásának, hanem azt is, hogy tanítványokat neveljen, akik

a nemzetközi elvárásoknak megfelelő színvonalon, idegen nyelven publikálnak. Ezt az én fejembe is beleverte. Az ő szakiránya egyébként nem is a sinológia, hanem a mongolisztika volt, számára az orientalisztika a magyarok őstörténetének kutatásával vált izgalmassá. Ligeti küldetésének érezte, hogy több tudományágban neveljen utódokat, nem csak sinológusokat. Én voltam egyedül kínais, ebből az következett, hogy kínai óra csak egy volt. Kaptam külön házi feladatot, egy vaskos szövegkiadást, amely a konfuciánus kánon egyik fontos szövege volt kínaiul és angolul, Ligeti havonta kikérdezte, mit olvastam el belőle.

– Hogyan folyt akkoriban a kínai nyelvtanítás?

– Abban az időben a nemzetközi sinológiához nem tartozott hozzá az, hogy valaki ténylegesen beszélni tudjon kínaiul, bár rendszerint – egy időre külügyi szolgálatba állva – Kínában megtanulhatta. A klasszikus kínai irodalom szövegeit kellett tudni olvasni és értelmezni, hozzá ismerni a szakirodalmat és a kommentárokat. A beszélt nyelv tanítására nálunk 1942-ben sikerült megtalálni a shanghai-i Zhao Dongsheng szemorvost, aki orvosi tanulmányai mellett hol németül, hol angolul tartotta az óráit, természetesen szülővárosa nyelvjárásában, pontosabban a kínai köznyelv déli változatában. Számomra ez nem segített sokat. 1945-ben a tanszék kiégett, könyvtárunk elpusztult. Azok a könyvek maradtak csak meg, amelyeket Ligeti professzor vagy én nem vittünk vissza. A Tudományos Akadémia könyvtárának keleti anyagát is bomba érte. Ekkor újra meg kellett csinálni a tanszékét, össze kellett állítani a könyvtárat. Lassan-lassan kapott az egyetem keretet arra, hogy külföldről könyveket vásároljon. Aztán 1949 után létrejöttek a kapcsolatok a Kínai Népköztársasággal, ekkortól Pekingből is csodálatos könyveket lehetett szerezni.

– Milyen volt ekkoriban a kínai szak?

– A tanszék sokáig dupla feladatot látott el. Egyrészt volt igen csekély számú válogatott hallgató, akiket felvettünk a kínai szakra, hogy később sinológiai kutatásokat végezzenek és oktassanak. Mellettük engedélyeztünk még évente maximum 35 fő vendég-hallgatót, akik részt vehettek a lektor nyelvóráin. Mivel Magyarországon máshol nem lehetett kínaiul tanulni, ez is fontos volt. Lektorunk 1950-től lett a shanghai-i dr. Somogyi Györgyné Zhu Ruiyu személyében. 1954-ben Zhu Ruiyu meghalt. 1955-től Guo Yuhang

中国本身就是一个大陆—采访陈国教授

陈国 (Barnabás Csongor) 教授可以说是20世纪匈牙利最重要的汉学家，生于1923年，到2013年90岁。这一次，我们采访了他的生活和工作，陈国教授在20世纪40年代早期，受到东方研究的伟大学者Lajos Ligeti教授的影响和指导下，开始研究汉语。当时，匈牙利的汉语正在起步阶段。在他的事业的头几年里，陈国教授开始研究历史音韵学，之后，他将注意力转向到中国古典文学，并成为这一领域最要的专家。他把一些中国小说翻译成了匈牙利语，比如《水浒传》、《西游记》。他也翻译了大量的短篇小说和诗歌。现在他正在致力于《金瓶梅》的翻译工作。作为一个中国学者的生活经验来说，陈国教授说：中国不仅仅是一个国家，它是一个大陆，它本身也是一个文明。对于我们西方人来说，研究一个和我们完全不同的世界，并且能够认识到，在我们自身的文化之外，我们的基本假设，公理，价值系统是无效的，这是一个非常令人激动的事情。

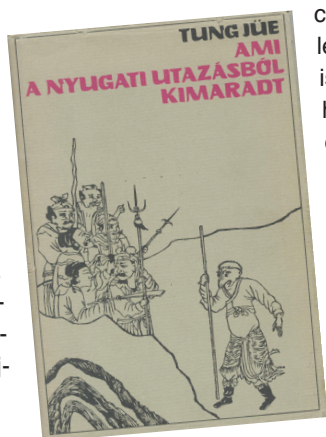

és felesége, Zhao Shuhua vették át az élő nyelv oktatását. 1960-ban kezdett el tanítani Galláné Mao Shoufu, akinek apja egyetemi tanár volt. Ő egészen nyugdíjas koráig vitte a lektorságot. Az 1960-as évektől Galla Endre, Józsa Sándor, jómagam és Mao tanárnő voltunk a tanszéken, és más intézményekben is dolgoztak néhányan, akik a klasszikus sinológiát művelték. Sajnos túléltem lehetséges utódaimat, Tókei Ferencet, Ecsedy Ildikót, Mártonfi Ferencet. A vendéghallgatók közül Nagy Bálint és Petrik Iván évekig dolgozott Kínában a magyar szakemberek, geológusok és mérnökök mellett tolmácsként.

– Mi lett a Tanár úr szűkebb kutatási területe?

– Amikor Ligeti professzor elfogadott sinológusnak, egyben ki is jelölte számomra a sinológián belül azt a szakirányt, amelyben nemzetközi színvonalon tudok majd alkotni, s amelyben lenne reális lehetősége annak, hogy a meglehetősen szűkös hazai lehetőségek között is eredményeket tudjak produkálni. Ez pedig a nyelvtörténetnek egy sajátos ága volt. A hangtörténet a kínai írás sajátossága, hogy közvetlenül a kiejtést nem jelöli, tehát egy régi kínai szövegből közvetlenül lehetetlen megállapítani, hogy egykor hogyan olvasták. Így hát Ligeti tibeti és régi uigur szövegekben található kínai szórványokból és átírt szövegekből a kínai kiejtés kikövetkeztetését bízta rám. Ezzel mentem ki Kínába is 1957-ben, azzal a reménnyel, hogy nyelvészként betekintést nyerhetek a kínai nyelvjáráskutatásba is. Hamarosan azonban rá kellett jönnöm, hogy történelmi és politikai ellentmondások megakadályozzák ezt. A népköztársaság megalkulásakor a kínai nyelvészet fő feladata tulaj-

donképpen a kínai köznyelv, nemzeti nyelv egységének kimunkálása lett. Ez tervszerűen folyt. Ha beállít egy külföldi kutató azzal, hogy elmenne vidékre megkérdezni a kínai parasztot: „Kedves bátyám, hogy mondják a maga tájszólásában azt, hogy...” – az azt jelenti ennek a parasztnak, hogy az ő tájszólása igenis érdekes és izgalmas. Ez pedig szembe megy a törekvéssel, miszerint el kellene terjeszteni a köznyelvet. Emiatt rá kellett döbennem, hogy ebben a történelmi helyzetben egyszerűen nem lehet mit csinálni. Egy ideig vittem tovább még ezt az irányt, publikáltam egyet s más, szereztem egy kandidátusi fokozatot.

– Hogyan alakult úgy, hogy Ön fordította le magyarra a klasszikus kínai irodalom jó néhány remekművét?

– A kínai–magyar kapcsolatok megélénkülése felkeltette az érdeklődést a kínai klasszikus irodalom iránt is. Egyszer csak felhívott az egyik kiadótól egy ismerősöm, hogy itt van Bai Juyi (Po Csü-ji) négysoros verseinek orosz fordítása, ki akarjuk adni magyarul, te akár kínából is lefordíthatnád. Megkerestem a könyvtárban a Bai Juyi-kötetet, és örömmel vettem észre, hogy nemcsak négysorosok vannak, hanem hosszabbak is. Így lefordítottam azokat is, majd később sorban más régi kínai költőket. Később, az 1960-as években sikerült összehozni a klasszikus kínai költők antológiáját, melyben az akkor hallgatásra ítélt magyar költők műfordításai jelentek meg. Weöres Sándortól kezdve Szabó Lőrincig rengeteg fontos költőnk részt vett a munkában. Emellett felfedeztem magamnak a klasszikus kínai regényirodalmat is. Először a *Vízparti történet* fordítottam le, ebből csináltam két kiadást is, lévén, hogy a könyvnek is két változata van, egy hosszabb és egy rövidebb. Aztán következett a *Nyugati utazás* és végül – egyéb hosszabb-rövidebb művek mellett – a harmadik nagyregény, amin most dolgozom, a *Szép asszonyok egy*

gazdag házban. Megjelent ugyan magyarul, de csak egy német adaptáció magyarra fordítása alapján. Már tizenöt éve foglalkozom vele, most járok a háromnegyedénél. Roppant izgalmas, tele van erotikus részletekkel. Ahogy a szerelmes kínaiak mondják, csak odahaza, az ágyfüggönyök mögött lehet olvasni. Nagyon nehéz belőle kiadható szöveget előállítani. Fordítás közben rá kellett jönnöm ugyanis arra, hogy a regény erotikus részleteinél sokkal izgalmasabbak társadalomtörténeti tanulságai: egy gazdag kereskedő életét mutatja be annak szerteágazó kapcsolataival.

– Hogyan látja ma Kínát, a kínai kultúrát?

– Tókei tanár úr fogalmazta meg: „Kína nem ország, Kína: világréz.” Roppant izgalmas feladat a 21. század feltételei között egységes országgá, népé, nemzeté válnia, amikor maga a nemzet mint történelmi kategória eltűnőben van világszerte, minden politikai erőfeszítés ellenére. Számunkra a legizgalmasabb és legtanulságosabb az arra való ráébredés, hogy amit az ember gyerekkorától kezdve tanul, amibe beleszületik, és amiket elfogad mint magától értetődő sarkigazságokat, axiómákat, amikről vita nincs, azok csak a mi világunkban érvényesek, de Kínában, a hagyományos Kínában nem. És nemcsak Kínában nem, Európán kívül máshol sem. Nem véletlen, hogy Kínában nincs ma európai értelemben vett filozófia. Ez nem azt jelenti, hogy a kínaiak butábbak, csak más utat jártak be a történelmük során. Szédítő kérdéseket vet fel ez a téma. Milyen kár, hogy már kilencven éves vagyok! Találkoztam nemrég egy fiatal hölgygel, aki közölte velem, hogy aki eléri a 108. születésnapját, annak alkalmá nyílik arra, hogy „kapcsolatba kerüljön magasabb létsíkokkal”. Azóta pedálozom.

Maráczai Fanni

Kínai dialektusok – kínai nyelvek?

Mint az köztudott, a „kínai nyelvek” számos különböző változata létezik. Dialektusok ezek, vagy önálló nyelvek? Miben különböznek egymástól? Megért-e egy kantoni egy pekingit? Van-e közös nyelve a kínaiaknak? Ezekre a kérdésekre igyekszünk választ adni.

A kínai nyelvváltozatokkal kapcsolatban felmerülő első kérdés az, hogy mennyire tekinthetjük ezeket egy egységes nyelv dialektusainak, és egyáltalán hogyan definiáljuk a dialektus és a nyelv fogalmát. Kína két egymástól távoli részéről származó ember a saját anyanyelvén beszélve sokkal kevésbé érti meg egymást, mint egy dán és egy svéd vagy egy cseh és egy szlovák. A nyelvészek a kínaira mint nyelvcsaládra, a sino-tibeti nyelvek sinitikus ágára szoktak hivatkozni, melynek tagjai közé hét „nyelv” tartozik, mint például a mandarin, a kantoni, a hakka stb. E változatokat – melyek érthetetlenek a más „kínait” beszélők számára – dialektusokra szokták osztani, hiszen ezeknek is több változatuk van. Ez utóbbiakat az azonos nyelvváltozat más dialektusát ismerők többé-kevésbé megértik – ez alól azonban vannak kivételek, például a *minnek* legalább öt olyan változata van, amelyet a többi *min*-beszélő nem ért.

Közös identitás

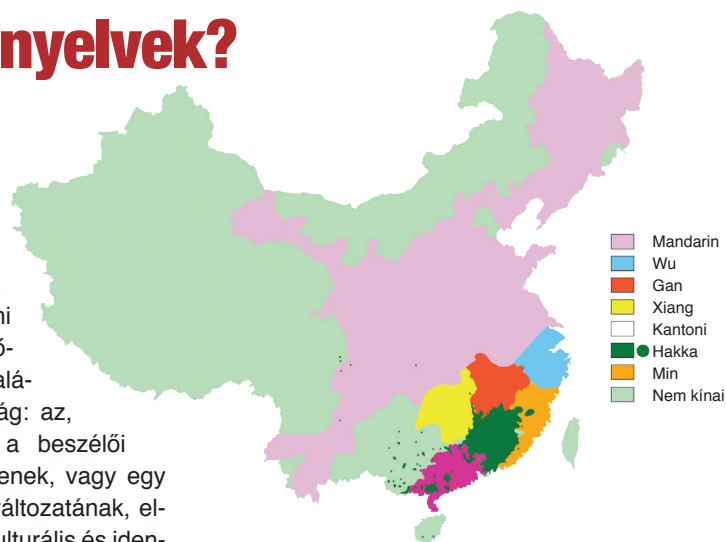
Ugyanakkor a nyelvi különbségek ellenére a kínaiakat összeköti az azonos nemzeti identitás, a több ezer éves közös történelem és a lakosság túlnyomó többsége által beszélt – vagy legalábbis értett – *putonghua* („közös beszéd”), így a különböző nyelvváltozatokra általában mint dialektusokra (*fangyan*) hivatkoznak. Vagyis a nyelvészek külön nyelvekként, maguk a kínaiak pedig ugyanazon nyelv nyelvjárásaiként tekintenek a hét nagy nyelv-

változatra. Az ellentmondást feloldandó egyes kutatók a hét nagy nyelvváltozatra megalkották a „topolektus” szót, ami a *fangyan* megfelelője. Mindenesetre általános nyelvészeti igazság: az, hogy egy dialektust a beszélői önálló nyelvnek tekintenek, vagy egy nagyobb nyelv egyik változatának, elsősorban történelmi, kulturális és identitásbeli tényezőktől függ, nem egzakt nyelvészeti kritériumoktól.

A nyelvváltozatok között a legjelentősebb különbség a kiejtésben van, vagyis ugyanazokat a szavakat másképpen ejtik. Emellett azonban vannak eltérések a szókészletben is, számos olyan szó létezik, amelyet csak egy-egy nyelvjárásban használnak. Nem teljesen azonos az egyes dialektusok nyelvtana sem. Alapvetően minden nyelvjárás ugyanazokat az írásjegyeket használja, így a kínai írásbeliség közös. Ugyanakkor a csak az adott változatban létező szavakat csak ott használt írásjegyekkel jelölik, már ha létezik a nyelvjárásnak írott változata.

Észak és Dél

Észak- és Dél-Kína sok más egyéb körülmény mellett nyelvi helyzetét tekintve is jelentős különbségeket mutat. Északon, a kiterjedt alföldek, folyóvölgyek és a végtelenbe nyúló füves puszták földjén viszonylag homogén nyelvi közeg alakult ki: ez az észak-kínai nyelvjárás (*beifanghua*), más néven mandarin (*guanhua*) otthona. Ennek valamely változatát beszéli anyanyelvként a kínaiak nagyjából háromnegyede. A hegyvonulatokkal szabdaltnak Délén ugyanakkor sokkal nagyobb a nyelvi változatosság, gyakran völgyről völgyre haladva egymástól jelentősen eltér az emberek beszéde. Általában hat fő déli dialektuscsoportot szokás elkülöníteni egymástól, ezek a *wu*, a *yue*, a *min*, a *xiang*, a hakka és a *gan*. Ezek se kis nyelvek, a legkisebbet is több tízmillióan beszélik!

Észak-Kína nyelvi dominanciája hosszú múltra tekint vissza: itt található a kínai kultúra bölcsőjének tekintett Sárga-folyó völgye, illetve a történelem során általában itt helyezkedett el az ország politikai központja. Mivel a császári hivatalnokok – mandarinok – közös nyelve a mindenkor főváros dialektusa volt, a közigazgatás nyelve jellemzően az észak-kínai volt – ezért is kapta az észak-kínai nyelvváltozat a mandarin nevet. A Dél ezzel szemben elsősorban a gazdasági élet terén játszott – és játszik – meghatározó szerepet. A délkelet-kínai kikötők jelentősége messze túlmutat az ország határain: a gazdag kikötővárosok kereskedői az évszázadok során tömegesen telepedtek le Délkelet-Ázsia országaiban, és váltak a helyi üzleti élet irányítóivá.

Mandarin és putonghua

A mandarint – pontosabban annak különböző változatait – elsősorban a *han* többségű területek északi felén beszélik, illetve a viszonylag későn elkínaiasodott délnyugati tartományokban (például Sichuan, Yunnan) és az északkeleti Mandzsúriában. A mandarinon belül jelentős a különbség az egyes változatok (például

Mi a neved?

mandarin (putonghua): 你叫什么名字?
Nǐ jiào shénme míngzì?

wu (Shanghai): 请问依信啥?
Chīnmen nong² xìn sa?

kantoni: 你叫(做)乜野名呀?
Néih giu (jauh) mǎtyéh méng a?

hokkien (Taiwan): 你叫啥物名?
Lí kiò sá^a-mih/sia^a-mih miá?

hakka: 你喊麼個? (你喊么个?)
Ngi² hem¹ ma³ge^o?

Honnan jöttél?

mandarin (putonghua): 你是从哪儿来的?

Nǐ shì cóng nǎr lái de?

kantoni: 你係邊度人呀?

Néih haih bīndouh yáhn a?

hokkien (Taiwan): 你是佢位的人?

Lǐ sī tó-ūi é láng?

hakka: 你在奈仔來個?

(你在奈仔來个?)

Ngá hoi nai³ e³ lo² ge³?

a délnyugati és északkeleti) között, de ezek a számos közös vonás miatt mégis egy egységes nyelv dialektusainak tekinthetők. A csaknem 1 milliárd beszélőt számláló mandarin önálló nyelvként is a világ magasan legtöbb anyanyelvi beszélővel rendelkező nyelve lenne.

A mandarin nyelv fogalma a császárkor utolsó évezrede során, a hivatalnokai réteg által használt összekötő nyelvből alakult ki, s a főváros Pekingbe helyezésétől kezdve (15. század) egyre inkább a pekingi beszélt nyelven alapult. Egészen a 20. század elejéig ugyanakkor a mandarinnak nem volt standard írott formája, mivel hivatalos írott nyelvként a klasszikus kínait (*wenyan*), az ókori klasszikusok nyelvét használták. A 20. század elejének reformer írói (például Lu Xun) egy modern standard nyelv megalkotását tűzték ki célul, ez vezetett a ma ismert *putonghua* kialakulásához. A *putonghua* tulajdonképpen egy mesterséges nyelv: az északi nyelvjárás pekingi dialektusán alapul, de a helyi elemektől jórészt megtisztították, s ma az ország hivatalos nyelve. Ezt használják a médiában és az oktatásban, a kínaiak ezt tanulják az iskolában, sokan – különösen délen – mintegy idegen nyelvként. Az eltérő helyről származó kínaiak kommunikációjának nyelve a *putonghua*, és a külföldieknek is jellemzően ezt tanítják.

A Jangcétól délre

A kínaiak által gyakran lágy hangzásúnak nevezett *wu* 80 millió használ-

lójával a mandarin után a legtöbbek által beszélt kínai nyelvváltozat. Különböző dialektusait Zhejiang tartományban, Jiangsu tartomány déli részén és Shanghaiban beszélik. A kereskedelem szempontjából hosszú ideje jelentős régió és egyben a *wu* nyelv központja hagyományosan a selyemiparáról ismert Suzhou volt, ma pedig a rohamosan növekvő világváros, Shanghai.

A *yue*, vagyis a kantoni minden bizonnyal a legismertebb a dél-kínai nyelvváltozatok közül. Ez a világszerte népszerű hongkongi filmipar kultikus harcművészeti és gengszterfilmjeinek nyelve. A kantoni szűkebb értelemben a főként Guangdong tartományban beszélt *yue* nyelv Guangzhou (Kanton) környékén beszélt dialektusa, de sokan az egész nyelvet „kantoninak” nevezik. Nagyjából 60 millió anyanyelvi beszélőjével harmadik a mandarin és a *wu* mögött. Jelentőségét azonban nagyban növeli, hogy a széleskörű autonómiával rendelkező Hongkongban és Makaóban gyakorlatilag hivatalos nyelvként használják. Az írott szövegek nagy része itt is a standard kínait használja, azonban a pekingi kiejtés helyett hivatalos közegekben is kantoniul olvassák ki őket, továbbá – a dél-kínai nyelvváltozatok közt egyedülálló módon – a beszélt kantoniak saját írott standardja is van. Ez azt jelenti, hogy a kantoniban használt, de a standard kínaiban nem fellelhető szavak leírásához speciális írásjegyek használatosak. A kantoni számos más dél-kínai nyelvváltozathoz hasonlóan hangtani szempontból archaikusabb, mint az északon beszélt mandarin dialektusok, megőrizte a szótagvégi zöngétlen -p, -t, -k zárhangokat. Az évszázadok során a kantoni nyelvű lakosság jelentős számban vándorolt ki Délkelet-Ázsiába és az amerikai kontinensre. Az USA-ban az

angol és a spanyol után a harmadik legtöbb anyanyelvi beszélővel rendelkező nyelv, az amerikai Chinatownok elsőszámú nyelve.

„Kis” nyelvek

A *min* nyelv Fujian tartományban és környékén beszélt, egymástól jelentősen eltérő dialektusok halmaza. Déli ágának (*minnan*) két legismertebb változata a Fujian tartomány partvidékén és Taiwanon beszélt hokkien és az Északkelet-Guangdongban beszélt teochew (*chaozhou*). A hokkien hagyományos központja a nagy múltú kereskedőváros, Xiamen (helyi nevén Amoy). A 20. században a taiwani lakosság többségének anyanyelvként került előtérbe. Taiwanon jelentős hokkien nyelvű zeneipar (Tai-pop) működik. A teochew a Guangdongbeli Chaoshan régió nyelvjárása, a hokkient beszélők csak részben értik meg, szókinccse és hangtana alapján sokan az egyik legarchaikusabb kínai nyelvváltozatnak tekintik. A déli *min* dialektusokat beszélő közösségek különösen nagy számban telepedtek meg a délkeleti-ázsiai országokban. A Szingapúrban a lakosság nagyjából 75%-át, Malajziában 25%-át, Indonéziában 1,2%-át alkotó kínai népességben belül a többség hokkien, illetve teochew anyanyelvű. Thaiföldön a lakosság nagyjából 11%-a kínai, elsősorban teochew származású, bár itt már átvették a többségi thai nyelvet.

A három kisebb nyelvjárás közül a *xiangot* elsősorban Hunan tartományban beszélik, 38 millió kínainak az anyanyelve. A szomszédos Jiangxi tartomány meghatározó helyi nyelve a *gan*, körülbelül 22 millió beszélővel. A hakka, amely a legközelebb a *gan*hoz áll, összesen nagyjából 30 millió ember által beszélt, elszórta elhelyezkedő dialektusok sokasága.

Az utóbbi hatvan évben a kínai kormányzat rengeteg energiát fordított arra, hogy a *putonghua*t mint a hatalmas ország közös nyelvét mindenhol megismertesse. Ennek köszönhetően, ha beszélünk mandarinnal, ma már néhány eldugott falu kivételével mindenhol meg tudjuk értetni magunkat.

Hompot Sebestyén

Örülök, hogy megismertelek.

mandarin (putonghua): 很高兴认识你。

Hěn gāoxìng rènshi nǐ.

wu (Shanghai): 我看到你真高兴。

Ngú²³ koe³ dao⁵ nong¹ zen⁵¹ gao² xin¹.

kantoni: 好開心認識你。(好开心认识你。)

Hóu hòisám yihngsí k néih.

hokkien (Taiwan): 我真歡喜及你熟似。

(我真欢喜及你熟似。)

Góa chhīn hoá²-hī kip lí sek-sāi.

hakka: 安高興見到你。(安高兴见到你。)

On¹ go¹ hin¹ gien⁵ do⁵ ng²

Egy kínai pékség illata

Sokan úgy hiszik, hogy míg Nyugaton az emberek mindennapi eledele a kenyér és a péksütemény, addig Keleten a rizs tölti be ezt a szerepet, és kényérfélséget alig találni. Tévedés! Kínában is léteznek péksütemények és ilyeneket árusító pékségek – telis-tele ízletes finomságokkal.

A kínai péksüteményekben egyértelműen felismerhető az idegen hatás, legyen az brit, portugál, koreai vagy japán. Bár manapság már a szárazföldi Kínában is sok sütőde található, igazán Hongkongban, Taiwanon és a külföldi kínai negyedekben terjedtek el a kínai pékségek. Bár sok a közös vonás, megkülönböztethetünk hongkongi és taiwani stílusú pékséget. Az előbbi ismertetőjegye a koktélbukta, egy édes kókuszkrémmel töltött bukta-szerű sütemény, míg az utóbbi jellemző portékája az ananászos pite, egy ananászlekvárral töltött kerek vagy négyszögletes kis sütemény.

Az ilyen pékségek sokszor kínálnak teát vagy kávé a péksütemények mellé, esetleg az utóbbi időben rohamosan növekvő népszerűségű buborékos teát. Sok pékség egyben cukrászda is, ahol az arra járó korgó gyomrú gyalogosok a kirakatban csodálhatják meg a nagy habos-gyümölcsös tortakölteményeket.

A kínai péksüteményeknek rengeteg fajtájuk létezik, mindenféle színben, formában, töltelékkel, díszítéssel, emellett az elkészítési módok és a tészták is különböznek. Két nagy csoportra oszthatjuk fel őket. Az elsőbe a keleti eredetű péksütemények tartoznak, amelyeket a kínaiak *tangbing*nek is neveznek. Mivel sok ilyen péksüti nagyon hasonlóan néz ki, külön jelrendszer jött létre, melynek segítségével megadják, hogy milyen töltelék található a kiválasztott darabban: ez lehet egy színes pöttyből álló díszítés, vagy a tésztára szórt szezámmag. Említsünk meg párat a legnépszerűbb sütemények közül! Ott van például a párolt, lóbuszspasztával vagy vörösbab krémmel töltött gombóc; a *cha siu bao* (*cha shao bao*), vagyis a sült sertéshússal töltött táska, mely lehet párolt vagy sült; ennek currys csirkével töltött változata; a kínai újjévkor fogyasztott, muffinra emlékeztető *fagao*; mindenki kedvence, az igencsak laktató, churrosra emlékeztető *youtiao*; vagy a levélben párolt édes vagy gom-

bás-húsos finomság, a *zongzi*. De egy kínai pékségben találhatunk még klasszikus húsos tászkát (*baozi*), kínai *mantou* kenyeret, holdsüteményt vagy vattacukorra emlékeztető állagú „vattahúst”, *rousong*ot is.

A Kínában kapható péksütemények második csoportjába tartoznak a nyugati eredetű változatok. Ezek legtöbbje az eredeti finomság „klónja”, de léteznek különböző helyi variációk is. Ilyen például a lekváros piskótatekercs, melyet általában édes krémmel töltenek meg, de van ananászos, mogyorós, zöld teás vagy jamgyökeres változata is. Hasonló a portugál eredetű *sachima*, egy ropogós tésztakukacokból álló édesség, vagy a tojásbite, amely egy leveles tésztából készült „tálacsakából” áll, benne pu-dingos állagú tojásos töltelékkel.

Muszka Katalin

Lóbuszspasztával töltött táska (*liánróngbāo* 莲蓉包)

A tészta elkészítési módja igencsak hasonlít a megszokott kelt tésztához. Két evőkanál meleg vízhez hozzáadjuk az élesztőt, egy evőkanál cukrot és lisztet. Jól keverjük össze, majd takarjuk le negyed órára, hogy az élesztő elkezdjen dolgozni. Akkor jó, ha a keverék habos lesz. Ezek után öntsük hozzá a maradék lisztet az élesztős keverékhez, adjuk hozzá a maradék cukrot és az olvasztott vajat, majd jó alaposan dolgozzuk össze az egészet. Legyen puha, nyúlós, de nem ragadós. Miután alaposan meggyúrtuk a tésztát, takarjuk le, és hagyjuk meleg helyen kelni nagyjából egy óráig, amíg a duplájára dagad. Kelesztés után újra alaposan meggyúrjuk a tésztát, majd 12 kisebb korongot készítünk belőle. A korong közepébe helyezünk egy gombócot a lóbuszspasztából, majd összezárjuk, és egy kicsit kerekre igazítjuk. Egy kis négyszögletű sütőpapíron behelyezzük a pároláshoz használt kosárkába, majd lefedve pároljuk 15–20 percig. Hidegen és melegen is tálalhatjuk. Jó étvágyat!

A legbonyolultabb nevű fogás

A *biangbang mian* az egyik legegyszerűbb kínai étel, ennek ellenére igencsak furcsa nevet visel, amelyet az egyik legbonyolultabb írásjeggyel írnak le. A fogás Shaanxi tartomány középső területéről indult Kína- és világhódító útjára.

A *mian* egyszerűen tésztát jelöl, a *biang* szótag azonban nem is létezik a standard mandarinban, valószínűleg valamilyen hangutánzó szó lehet. A *biang* írásjegye 57 vonásból áll, amivel rekordot dönt; szótárakban nem található meg. A kínaiak külön versikét is fabrikáltak, hogy meg tudják jegyezni, miként kell leírni.

Selyem, ló, barlang

Az írásjegy eredetéhez természetesen nagyon sok legenda fűződik, valamelyik visszanyúlik egészen a császárkor elejéig, a Kr. e. 3. századba, abba a korba, amikor a Qin-házi Első Császár egyesítette Kínát. Az írásjegy egyes elemeit a tészta elkészítési módjához kapcsolják – a 'hosszú' és a 'selyem' elem a tészta alakjára, a *yan* ('beszél') az azonos hangzású 'sóra' utal –, mások a Qindinasztia népének vérmérsékletét, harcászati stílusát és eszközeit jelölik (pl. 'ló'). Eredetileg a szegények eledele volt. Egyesek szerint az írásjegy tetején található 'barlang' elem a barlanglakásokban lakó földműveseket szimbolizálja.

Tészta

De milyen is ez az étel? Csípős és ropant egyszerű. A fogás legjellegzetesebb része a tészta. Alapja a hosszú, széles, lapos tészta, amely természetesen minden recept szerint a Shaanxiból származó búzalisztből a legfinomabb. A lisztet egy csipet sóval össze kell keverni, majd annyi vizet kell hozzáadni, hogy viszonylag lágy állagú tésztát kapjunk, de vigyázzunk, ne ragadjon. Ezt letakarva pihentetjük egy órát, majd kezünkkel egy vastagabb hengert formázunk belőle. A tésztahengert kétujjnyi vastagságú szeletekre vágjuk, amit egy olajjal kikent tányérra teszünk. A tészta szeletek tetejét is beolajozzuk, majd tányérral vagy alufóliával letakarjuk,

és újra pihentetjük 15–20 percet. A beolajozott szeleteket „marhanyelv” formára nyújtjuk, ezután a sodrófa segítségével a kinyújtott tészta közepén bejelölünk egy választócsíkot. Majd megfogjuk a tészta két végét, és elkezdjük húzogatni, míg nagyjából fél méteres csíkot kapunk. A bejelölt felezővonalnál a tészta közepétől kezdve a tésztát elfelezzük. Figyeljünk arra, hogy a tésztát csak az egyik végénél kell teljesen elszakítani, a másik végénél nem, mert így kapunk megfelelő hosszúságú tésztacsíkokat. (Néhol magát a tésztahengert nyújtják ki nagyon hosszúra, majd azt sodorják vékonyra.) A tésztát sós-olajos vízben kifőzzük.

Feltét

Miközben a tészta pihen, addig előkészíthetjük a feltéthez valókat. Számos *biangbiang* tészta recept létezik, de egyikből sem hiányozhat a mogyoróolaj, fokhagyma, vöröshagyma, póréhagyma, gyömbér, spenót vagy kínai kel – és természetesen a durvára tört csípős pirospaprika. Először is, felvágjuk a zöldségeket. Miután kifőtt a tészta, a vízébe beledobjuk a spenótot vagy a kínai kelt, épp csak pár pillanatra, hogy azok átrottyanjanak. A kifőtt tésztát tányérokra kiporciózunk, majd a tetejére vagy a tészta oldalára rakjuk a leforralt zöldségeket, valamint ízlés szerint szórunk rá a felvágott hagymákból, gyömbérből és csípős paprikából. Végül

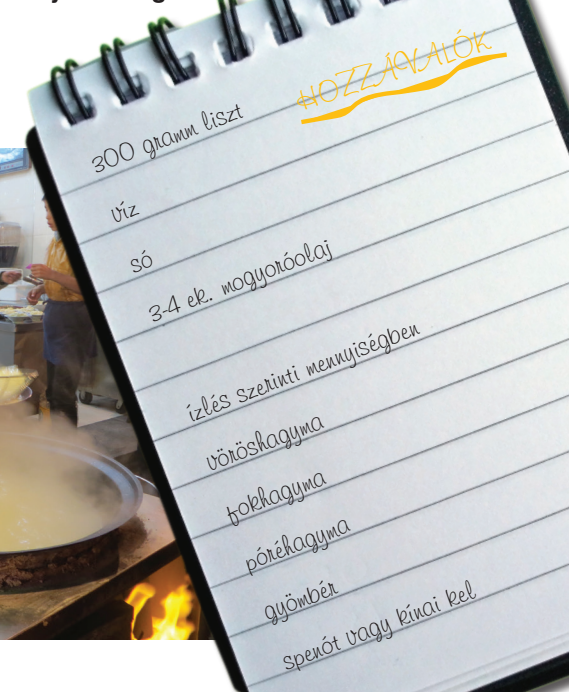
felforrósítjuk a mogyoróolajat, és ráöntjük a tészta tetejére. A forró olajtól a hagymák, a gyömbér és a csípős paprika íze még intenzívebb lesz. Máris tálalható.

Furcsaság

Gazdagabb változataiban találhatunk répát, babcsírát, húst és gombát is. A répát és a babcsírát a spenóthoz hasonlóan a tészta olajos vízében rövid ideig átforraltjuk. A vízbe azért kell olaj, hogy egyrészt a zöldségeknek szebb színük legyen, másrészt, hogy a tészta ne ragadjon össze. A húst és a gombát külön egy kis olajban megpirítjuk. Néhány recept szójaszószt is ír hozzá, amit általában ízlés szerint összekevernek ecettel.

Az étel amellet, hogy az egyik legkülönlegesebb nevet viseli, egyben „Shaanxi tíz nagy furcsasága” közé tartozik. Ezt a tészta formájának köszönheti, amit a kínaiak nadrágszíjhoz hasonlítanak. A hagyomány szerint ha egy Shaanxi-beli lány eladósorba került, a leendő anyós nem azt nézte, hogy jól tud-e varrni vagy hímezni, hanem azt, hogy megfelelően ért-e a „nadrágszíjtészta” elkészítéséhez. A legegyszerűbb *biangbiang* tésztahoz, ahogy láthattuk, nagyon kevés összetevő kell, és megfőzése igen egyszerű, így a vállalkozó kedvűek otthon is megpróbálkozhatnak elkészítésével. Jó étvágyat kívánunk!

Gulyás Csenge

Tápláljuk a yangot!

Téli praktikák az egészség megőrzéséhez

A hagyományos kínai orvoslásban a telet a *yin* és a víz eleme uralja. A tél folyamán tehát törekednünk kell arra, hogy a károsan erős, túlsúlyban lévő *yint* kiegyensúlyozzuk ellentétpárjával, a *yanggal*. Ez sokféle módon lehetséges, a megfelelő öltözködéstől kezdve az elegendő alváson át a *yangban* gazdag táplálkozásig.

A hagyományos kínai gondolkodás a telet a „tél beállta” (*lidong*) nevű naptól számítja, amely november 7-re vagy 8-ra esik. Ekkor kezdődik meg a télre való felkészülés, mind fizikai, mind szellemi értelemben. A hidegebb idő beköszöntével sokan hajlamosak arra, hogy túl melegen öltözzenek fel, mivel félnek attól, hogy hamar megbetegszenek. A kínai orvoslás azonban óva int az izzadtan és nedves hajjal utcán járkálástól – ami a túlóltözés mellékhatása lehet –, ezzel ugyanis *yang* energiát veszíthetünk.

Pihenés és mozgás

Ugyanilyen veszélyes lehet a meleg szobában való lerészegedés, illetve a testünk forró kályhánál való felmelegítése is. Ekkor nem csak a testned-

veinket (*jinye*) károsítjuk, de a hidegben oly fontos *yangot* sem tudjuk elraktározni. A tél kulcsszava márpedig a raktározás. Ha télen nem töltjük fel magunkat, tavasszal biztosan betegek leszünk – tartja a kínai szólás. Ha az emberi testet egy járműhöz hasonlítjuk, akkor szervezetünk üzemanyaga nem más, mint a *yang* energia. Testünk kívülről akár sértetlennek és egészségesnek is tűnhet, de üzemanyag híján nem tud megfelelően működni.

Télen minden élőlény pihen, a hideghez hangolja magát, és tartalékolja az erejét, hogy tavasszal újjáéledhesen. Ennek megfelelően a kínai orvoslás is sok pihenést és alvást javasol a télre. A népi bölcsesség azt tanácsolja, hogy korán fekjünk le, és a felkeléssel várjuk meg a napot. A kielégítő alvás mellett azonban fontos a rendszeres testmozgás is. Ha csak tehetjük, menjünk ki a szabadba sportolni, de ügyeljünk, hogy ne vigyük túlzásba, a kimelegedés és izzadás a túlóltözéshez hasonló károkkal járhat. A reggeli hideg sem tesz jót, napfelkelte után legalább egy fél órát várjunk, s csak utána álljunk neki edzeni.

Étkezés

A téli hónapokban elsősorban *yangban* gazdag, meleg természetű fogásokat kell fogyasztani. A keleti gondolkodás szerint az ételek és italok alapvetően két típusúak lehetnek: meleg (*yang*) és hideg (*yin*) természetűek. Számunkra elsősorban talán nem egyértelmű, melyik és miért tartozik egyik vagy másik kategóriába. A zöld tea például hideg, de a fekete tea meleg természetű, télen erősen ajánlott ital. Az állati eredetű táplálékok

közül meleg típusú a hús, a tojás és a hal, hideg a tej, a különböző friss tejtermékek, illetve a zsiradékok. Szinte az összes zöldség és gyümölcs hideg természetű, továbbá az édes íz és a legtöbb alkoholfajta is. A sós dolgok és a gyömbér, bor, gomba, bambusz viszont meleg típusúak.

Télen a *yang* pótlására javallott a marhahús, a fekete csirke, a szója-

tej, a tofu, a fafüle gomba, a kínai kel, a ponty (vízi ginsengnek is nevezik), a kutyahús és a különböző levesek. A kínai orvoslás úgy tartja, hogy a levesek szervezetre gyakorolt hatása

Fekete szezámos diós likőr

25 gramm fekete szezámmal
25 gramm dióval
500 gramm alkohollal

Alaposan mossuk meg a szezámot és a diót, majd az alkohollal együtt helyezük őket egy palackba, és körülbelül 2 hétig hagyjuk állni száraz helyen. Az italt köhögéscsillapításra, a vese támogatására, a test erősítésére használhatjuk, öregedésgátló hatása is ismert.

télen különösen kedvező. A csirkehús-leves például segít a megfázás leküzdésében, a köhögés enyhítésében, a torokszárazság megszüntetésében. A középkorúak különböző panaszaira (bőrszárazság, ráncosodás, szédülés, émelygés) a csontleves van jótékony hatással, a téstaleves pedig a memó-

riát javítja. Az asztmás betegek állapotán a heti 3-4-szer fogyasztott halleves segíthet.

Kutyahúst szintén hideg időben érdemes enni, nyáron kifejezetten kerülendő. Gyógyászati értéke szintén a *yang* pótlásában rejlik, de különböző tüdőbetegségek kúrálására is használják. Ezen kívül a „tél megérkezésekor” (*zhidong*), vagyis a téli napfordulókör (december 22. vagy 23.) szokás fogyasztani. Ez a hagyomány a Han-korig (Kr. e. 206–Kr. u. 220) nyúlik vissza, amikor is a legenda szerint Liu Bang, a dinasztia első császára ezen a napon Fan Kuai, a híres tábornok és kutyamészáros által elkészített főtt kutyahúst evett, és nem győzte dicsérni annak ízletességét. Ezután terjedt el a nép körében az a szokás, hogy a tél megérkeztekor kutyát, birkát vagy más, *yangban* bővelkedő húsfélét egyenek, és fohászodjanak az elkövetkező év sze-rencsességéért.

Betegségek és megelőzésük

A hagyományos gyógyászat a különböző évszakokhoz különböző szerveket kapcsol, melyekre az adott időszakban különösen figyelni kell. Télen a vesét, a húgyhólyagot és a mellékvesét kell óvni. A vese ugyanis az életenergia, a *qi* legfőbb központja. Ha a vesénkkel van probléma, az egész testünk lebetegedhet. A veseproblémák többek között a *yang* fel nem szívódásához, fülcsengéshez, hallásromláshoz és korai öregedéshez vezethetnek. Sokaknak jelent gondot, hogy hiába öltöznek fel melegen, a ke-

zük és a lábuk továbbra is hideg, hiába alszanak vastag takaróval, éjszaka mégis fájnak. Ez is *yang* hiányával áll összefüggésben, ilyenkor szintén a vesénket kell erősíteni. Ha *yang*-hiányunk van, és szeretnénk azt pótolni, étkezés során előnyben kell részesíteni a fekete színű ételeket (fekete szilva, szőlő, shiitake gomba, tengeri hínár, tengeri uborka). Kerülnünk kell a szarvas, marha, birka, kutya, szamár, csirke és a liba húsát, a csontleves, a babfélét, az aszalt gyümölcsöket és a csípős ételeket.

Veserősítő ital

5 gramm ginseng
3 dió

A ginsenget apró szeletekre vágjuk, a dióbelet bab nagyságúra tördeljük, majd megfelelő mennyiségű vizet hozzáadva lassú tűzön 1 órán keresztül főzzük. Az elkészült italt teaként fogyasztjuk.

Télen a hideg miatt könnyen bezárkózunk, és egész nap bent maradunk a lakásban. Ajtót, ablakot nem nyitunk, a benti levegő állott és zavaros lesz, ami egészségtelen. Hiába van odakint hideg, ne felejtünk el eleget szellőztetni, a friss levegő ugyanis segít egészségesnek maradni. Gyakran elegendő vizet sem iszunk, hiszen úgy gondoljuk, az csak a nyári hőségben szükséges. A folyadékpótlás az egészségünk megőrzésének alapja, igyunk sok vizet és teát, együnk minél több zöldséget és gyümölcsöt.

A betegségek és a hideg elleni küzdelemben nagy segítségünkre lehet a forró lábfürdő. A lábunk melegen tartása nagyon fontos, este lefekvés előtt áztassuk lábunkat forró (40 foknál nem hidegebb, a legjobb a 60–70 fokos) vízbe, majd erővel dörzsöljük, masszírozzuk át egész lábfejkünket. Ez nemcsak elűzi a testünkben lévő hideget, de erősíti a vesét, oldja a kimerültséget, javítja az alvás minőségét, és fiatalító hatású. Az immunrendszerünk erősítéséhez, méregtelenítéshez és az akupunktúrás pontok stimulálásához adjunk a lábfürdőhöz egy kevés sichuani borsot. Zuhanyzásnál is a lábat melegítsük fel először a vízzel (ne használjunk túl forró, 37–40 fokos elegendő), a zuhanyzás ideje pedig ne haladja meg a 10, a kádban fürdésé pedig a 15 percet. Fürdés előtt lehetőleg igyunk meg egy pohár meleg (forralt) vizet, és ha alkoholt fogyasztottunk, akkor várjunk legalább 2 órát a mosakodással.

Riszt Annamária

Csaták a Liao-folyónál

A Kínai Birodalom harcai a Goguryeo Királysággal

Történelmük során a koreaiak sokat tanultak a kínaiaktól. A kínai kultúra, filozófia, vallás, művészet, irodalom nagy hatással volt Koreára. A két terület közötti viszony azonban nemcsak kulturális cserekapcsolatból állt, a koreai királyságok és a kínai császárság több ízben viseltek háborút egymás ellen.

Kínát hosszas szétagoltság után a 6. század második felében a Sui-dinasztia (581–618) egyesítette, ami nagyban átalakította a korabeli Távol-Kelet erőviszonyait. A létrejövő Sui Birodalom elsősorban a koreai Goguryeo állam (Kr. e. 37–Kr. u. 668) számára jelentett kihívást, amely a térség legerősebb katonai hatalma volt. A Távol-Kelet koraközépkori hadtörténetének legjelentősebb harcai a Sui Birodalom és Goguryeo között zajlottak. A koreaiak politikai hovatartozástól függetlenül – tehát a megosztott félsziget mindkét részén – történelmük dicsőséges időszakaként emlékeznek ezekre a harcokra.

A Koreai-félsziget északi részén, valamint a jelenlegi Északkelet-Kína területén elhelyezkedő Goguryeo megerősödése a legendás Gwanggaeto király (391–413) nevéhez fűződik, akinek regnálása alatt az ország határai elérték Belső-Mongóliát és az Amur-folyó vidékét is. Gwanggaeto király obeliskjének – amelyet az uralkodó fia állíttatott apja tiszteletére, és a mai napig megtekinthető a kínai Ji'an településen – tanúsága szerint az uralkodót alattvalói a *hotaewang* titulussal illették, ami azt jelenti, hogy a „királyok királyának” tartották. Goguryeo önmagát a világ központi országaként határozta meg, így 597-ben megdöbbenéssel és felháborodással fogadták, amikor a fiatal Sui Birodalom levélben behódolásra szólította fel a nagy múltú álla-

mot. A koreai Yeongyang király összehívta minisztereit, hogy megvitassák a kínaiak követelését, amikor egy Gang Yi-sik nevű tábornok a következő kijelentést tette: „Nem szavakkal, hanem kardokkal kell választ adni!”

Megelőző csapás

Goguryeo lakói kiváló lovasok voltak. Elsőszámú fegyverük a koreai íj volt, amely egyesítette a kínai számszeríjak és a japánok által használt hoszszúra nyújtott íjak előnyös tulajdonságait. A koreai harcosok szúrófegyverei a *chang* néven emlegetett lándzsák voltak, amelyek hossza elérte a két métert is. Kétfajta kardot használtak: az egyik rövid volt, egyenes kétélű pengével, a másik hosszabb, egyenes vagy enyhén görbülő pengével. Goguryeo katonái hatszögletű pajzsral rendelkeztek, sisakjukat pedig a belső-ázsiai népekhez hasonlóan szárnyakkal és bőrökkel díszítették.

Mivel számos jel utalt arra, hogy a Sui Birodalom támadásra készül Goguryeo ellen, a koreaiak 598-ban megelőző csapást indítottak. Tízezer malgal nemzetiségű – Goguryeo mellett élő tunguz kisebbség – harcost vezetve Yeongyang király átlépte a Liao-folyót, és betört a Liaoxi régióba. Ez a terület egyfajta ütközőzónát képezett a kínai császárság és a koreai királyság között, területén a már említett malgalok és kitajok éltek. Goguryeo befolyása ugyanakkor megkérdőjelezhetetlen volt a területen, sőt a Liao-folyó nyugati oldalán egy Muryeora nevű erőddel is rendelkeztek. Ennek maradványai a mai napig láthatóak az északkelet-kínai Xinmin településen.

Yeongyang király harcosai minden valószínűség szerint Yingzhou városát akarták elérni, ahol a Sui-dinasztia már felsorakoztatta seregeit. A város a korabeli Távol-Kelet egyik gazdasági és kereskedelmi központja volt, elfoglalása döntő fontosságú lett volna a térségbeli hegemonia megszerzéséhez. Három hónappal Yeongyang király

katonai akciója után a Sui Birodalom 300 ezer harccal és hadiflottájával hatalmas támadást indított Goguryeo ellen. A dél-koreai történészek szerint az elsöprő erejű kínai támadás gyors megindítása egyértelmű bizonyítékot szolgáltat arra, hogy a Sui-dinasztia már jóval korábban készült Goguryeo megtámadására. A korabeli viszonyok között ugyanis akár egy évet is igénybe vehetett egy ekkora haderő felállítása. A kínai Wendi császár a fiát bízta meg a csapatok vezetésével, ami azt jelzi, hogy nagy jelentőséget tulajdonított a koreai királyság legyőzésének.

Viharos vereség

A kínai hadak utánpótlását a hadiflotta szállította Donglai kikötőjéből a Sárga-tengeren keresztül Goguryeo fővárosa, Pyongyang (Phenjan) felé. A fennmaradt történelmi források beszámolóit szerint a támadás végül kudarcba fulladt: a flotta tengeri viharba került és nagyrészt megsemmisült, a szárazföldi hadsereg mozgását pedig a monszun nehezítette, majd ráadásul járványos betegség tört ki a katonák között. A *Samguk sagi* című koreai krónika arról számol be, hogy Wendi császár seregében minden tíz harcos közül nyolc-kilenc életét vesztette. Utólagos vizsgálatok szerint ugyanak-

kor nem biztos, hogy ezt a hatalmas pusztítást csak a természet erői idézték elő a félelmetes hadseregben. Egyrészt a kínai hadiflotta a holdnaptár szerinti 6–8. hónapban indult el a Liaodong-öböl irányába, ebben az időszakban pedig nem jellemzők a tájfunok. A flotta útvonalának mentén ráadásul több sziget

található, amelyek a tengeri viharok esetén biztonságot nyújthattak volna a hajók legénységének. A híres koreai történész, Shin Chae-ho (1880–1936) véleménye szerint a Sui Birodalom flottáját a Goguryeo egyik haditergészeti támaszpontjáról – amely a Liaodong-félsziget déli csücskén helyezkedett el – kiinduló támadás semmisítette meg. Az erődítményt kínaiul Daiheinek, koreaiul Bisa-songnak nevezték.

Wendi császár flottájának pusztulása a szárazföldi hadsereg utánpótlásának elvesztését is jelentette. A már említett Shin Chae-ho által a 20. század hajnalán fellelt – azóta sajnos elveszett – történelmi feljegyzések szerint a meggyengült kínai hadakkal Gang Yi-sik tábornok vette fel a küzdelmet, és győzelmet aratott. Dél-Koreában a Gang családnevű lakosok az egykori tábornokot a Gang nemzetiség megalapítójaként tisztelik. Gang Yi-sik tábornok sírja Északkelet-Kína Wushun járásában helyezkedett el: bár az egykori síremlék helyén ma már mezőgazdasági terület van, egy kőből készült teknősbéka még mindig őrzi a nagy koreai hadvezér emlékét.

Gátszakadás

Wendi császár hátralévő életében már nem indított támadást Goguryeo ellen. Nem sokkal később azonban újbóli háborúskodás vette kezdetét. A Sui Birodalom trónján ekkor már Yangdi császár (604–618) ült, aki mindenképpen le akarta győzni a koreai királyságot. 612-ben a császár személyesen vezette 1 millió 130 ezer

katonáját Goguryeo megdöntésére. A kínai támadást végül is Eulji Mundok tábornok kiváló katonai képességeinek köszönhetően sikerült megállítani. Pyonyang erődjét 300 ezer kínai harcos kerítette be, de Eulji Mundok tábornok a támadókat a Salsu-folyóhoz csalta, amelynek folyását előzőleg gátakkal rekesztették el. Amikor az ellenséges sereg az ártérre érkezett, a gátakat szétverték, a lezúduló víztömeg pedig elmosta a kínai sereget. A főváros elfoglalására küldött háromszázezer harcosból mindössze kétezer-hétszáz maradtak életben.

Eulji Mundok tábornok a győzelemnek köszönhetően a koreai identitás megkerülhetetlen elemévé vált: olyan történelmi személyé, akire a megosztott félsziget lakói politikai hovatartozástól függetlenül pozitívan tekintenek. A legendás tábornok emlékének megőrzésére a későbbi Goryeo királyság idején Hyeonjong (1009–1031) király szentélyt állíttatott fel Pyonyang közelében, majd a Joseon királyság idején Sukjong (1674–1720) király egy másik emlékhelyet is építtetett neki. Napjainkban Dél-Korea fővárosában az Euljiro sugárút őrzi az egykori tábornok emlékét.

613-ban Yangdi császár ismét személyesen vezette a Goguryeo királyság elleni hadjáratot, de a hátrországban kitört lázadások miatt visszavonulásra kényszerült. A koreai lovasok azonban többször lecsaptak a visszavonuló seregekre is. Még ugyanabban az évben Hu Sizheng kínai tábornok átmenekült Goguryeóba, ahol nagyon fontos információkat osztott meg a helyi arisztokráciával: a Sui Birodalom egész területéről gyülekező csapatok hatalmas támadásra készülnek a királyság ellen. Erre azonban a dinasztia belső problémái miatt végül nem került sor. A vesztes hadjáratok és a Nagy-csatorna építése ugyanis felemésztették a Sui Birodalom erőit, a zsarnok Yangdi császárt pedig a Goguryeo ellen vezetett hadjárat katonai parancsnokának fia meggyilkolta. 618 harmadik holdhónapjában a Sui-dinasztia összeom-

lott, de a két szomszédos terület között a későbbiekben további háborúk törtek ki.

A koreai nagy fal

A kínai Tang-dinasztia (618–907) megalapításakor Goguryeo trónján már Yeongnyu király ült, aki barátságosabb viszonyt próbált kialakítani az ország hatalmas szomszédjával. Ennek részeként hozzájárult, hogy kínai expedíciók érkezenek Goguryeo területére, melyek célja az előző háborúk során elesett kínai harcosok méltó eltemetése volt. A kegyeleti céllal belépő csapatok azonban lerombolták a koreai királyság győzelmeit hirdető emlékműveket, így Yeongnyu király teljes szigorral lépett fel ellenük. Az uralkodó 631-ben megkezdte az ország északi határvidékét védő falrendszer építését. A Cheonli Jangseong („Ezer mérföld hosszú fal”) a Liaodong-félszigetről indult, és kilenc nagyobb erődöt foglalt magába. A falrendszer felépítésével egy Yeon Gaesomun nevű magas rangú tisztviselő volt megbízva, aki nem sokkal később az ország katonai diktátora lett.

645-ben és 647-ben a Tang Birodalom is kísérletet tett Goguryeo meghódítására. A híres Taizong császár személyesen vezette hadait a koreai királyság ellen, de nem sikerült a győzelmet kicsikarnia. Taizong halála ráadásul lehetőséget adott Yeon Gaesomunnak arra, hogy a sorozatos háborúkban legyengült országban rendezze a sorokat. A Tang-dinasztia végül a Koreai-félsziget déli részén lévő Silla királysággal kötött szövetséget Goguryeo legyőzésére, ami 668-ban meg is történt. Ezzel a Silla királyság vált a Koreai-félsziget első számú hatalmi tényezőjévé. Goguryeo Kína-ellenes harcai azonban a mai napig élénken élnek a koreai emlékezetében.

Csoma Mózes

Mánitól Buddháig

Az Ujgur Kaganátus

Az évszázadok során Kína északi határain számos nomád törzsszövetség jött létre. Néhány közülük évszázadokig létezett, mások csak rövidebb ideig álltak fenn. Volt olyan, melyről csak a kínai források tájékoztatnak bennünket, míg mások saját írásbeliséggel és fejlett kultúrával rendelkeztek. Ez utóbbiak közé tartoztak az ujgurok.

Az ujgurok történetében különösen érdekes, hogy nagyhatalmi státusuk elvesztése után nem tűntek el nyomtalanul a következő törzsszövetségben, hanem virágzó kultúrát építettek a mai Kína területén.

Kilenc családnév

745-ben az addig létező második Türk Kaganátus hatalmának megdöntésével új nomád állam jött létre a Kínától

kísérte siker, de alig több mint fél évszázad múlva már korábbi riválisuk fölé kerekedhettek. Kínától északra – Mandzsúriától a Tianshanig – befolyásuk alá vonták a belső-ázsiai füves pusztákat. Hatalmuk első uralkodójuk, Kutlug Bilge Kül (745–747), valamint fia és utóda, Bajancsor (747–759) uralkodása alatt szilárdult meg.

Az ujgurok eleinte Kína szövetségesei voltak, a hagyományos kínai stratégiának megfelelően előszeretettel alkalmazták őket a nomád belviszályokban a Mennyei Birodalom érdekeinek védelmében. Ez a kapcsolat a 8. század közepén változott meg, amikor Xuanzong császár uralma (712–756) alatt a Tang-dinasztia hatalma fokozatosan gyengült. A 750-es évek Kína számára kudarcokat hoztak a határokon túli területeken. 751-ben vereséget szenvedtek a Talasz-folyó menti csatában, amely önmagában is történelmi jelentőségű volt: ez az összecsapás jelölte ki a későbbi határt a közép-ázsiai iszlám területek és Kína között. Részben ennek is köszönhető, hogy Kína soha nem volt képes meghódítani Nyugat-Turkesztánt. A keleti hadszíntéren a Tangok seregeit

áltotta ki magát. A Sichuanba menekült Tang uralkodó lemondott a trónról, helyére fia, Suzong (757–762) került, aki – egyedül képtelen lévén helyreállítani a dinasztia hatalmát – az ujgurokat hívta segítségül. A nomádok hamarosan visszafoglalták a felkelőktől Chang'ant és Luoyangot is, így a Tang-ház visszakapta fővárosát – ennek azonban komoly ára volt. Az ujgurok végigfosztogatták Észak-Kínát, jelentős hadisarcot követeltek, és a kagán Suzong egyik lányát is feleségül kapta a béke érdekében.

Szogdok, manicheusok

Bügü kagán (759–772) uralkodása alatt és a 8. század végén a két birodalom közül egyértelműen az ujgur volt az erősebb. Az ujgurok hatalmukat nemcsak a kínai területek felé terjesztették ki, de nyugati irányba is vezettek hódító hadjáratokat. Így kerültek kapcsolatba a szogdokkal, akiknek befolyása a kagáni udvarban egyre jelentősebbé vált. Közvetítésükkel ismerték meg az ujgurok a manicheizmust, amit Bügü idővel államvallássá tett. Az ujgur hegemonia azonban a század végére véget ért, és hiába létezett a kaganátus további csaknem fél évszázadig, a régi fénykor már nem tért vissza. 840-ben végül egy kirgiz betörés elsöpörte az ujgur államot.

A birodalom összeomlása után azonban maguk az ujgurok nem tűntek el. Egyes csoportjaik délre húzódtak, de miután Kína nem fogadta be őket, a határvidéken telepedtek le. Tizenöt törzs azonban délnyugatra vonult, egy részük Gansuban, mások a mai Xinjiang területén, a Tianshan környékén állapodtak meg. Nekik köszönhető az ujgur kultúra igazi fénykora.

Az ujgurok szogd közvetítéssel ismerkedtek meg az iráni eredetű gnosztikus vallással, a manicheizmussal,

északra eső belső-ázsiai füves pusztákon. Az új törzsszövetség vezetői az ujgurok lettek, akik már a türk időkben is ezen a területen éltek. A türk források a tokuz-oguz (kilenc törzs), míg a kínaiak a *jiu xing*, „kilenc családnév” elnevezéssel illették ezt a törzsszövetséget, amely a kitajok és kínaiak szövetségeseiként már a 7. század végén szembeszállt a türkökkel. Próbálkozásukat akkor nem

a kitajok győzték le, s végül ez vezetett 755-ben az An Lushan által vezetett felkeléshez, mely súlyosan megrendítette a Tang-dinasztia hatalmát. Az ekkori belső viszályok lehetőséget adtak az ujguroknak arra, hogy beavatkozhassanak Kína belügyeibe.

An Lushan és csapatai 756-ben elfoglalták az akkori kínai fővárost, Chang'ant, a felkelés vezetője pedig császárnak ki-

melynek alapítója Máni (216–276) volt. A manicheizmus kozmológiája dualisztikus, a jó és a rossz, a spirituális és a materiális világ harcát írja le. A vallás a 7. századra eljutott Kínáig, s az ujjur Bügü kagán a 760-as évek elején – valószínűleg politikai okból – államvallássá tette saját birodalmában. Ezután az ujjurok aktívan támogatták a manicheizmust, a Tang-dinasztia által 732-ben nem kívánatosnak minősített vallás számára templomokat építettek, s a kagáni udvarban is egyre jelentősebbé vált a Kína-ellenes szogd befolyás. A manicheizmus elterjedésének is köszönhető, hogy az ujjur birodalomban a türk rovásírás mellett az arámi eredetű szogd írás is meghonosodott, amit alkalmassá tettek az ujjur nyelv leírására. Később ezt az írást vették át az ujjuroktól a mongolok is a 13. század elején.

Gansu és Turkesztán

A kaganátus összeomlása után Gansuba vonuló ujjur törzsek a tibeti és a kínai kultúra határterületére érkeztek. Ekkoriban, a 9. század közepén azonban a tibeti befolyás folyamatosan gyengült, és a Tang-dinasztia sem élte már fénykorát. Részben ez tette lehetővé, hogy az ide érkező ujjurok csaknem fél évszázados háborúskodás után stabilizálni tudják hatalmukat. Központjuk Ganzhou (Zhangye) és Suzhou városok voltak. A kínaiakkal szoros diplomáciai kapcsolatot tartottak fenn, s a nyugat-keleti kereskedelemben egyre jelentősebb befolyásra tettek szert. Fokozatosan a kínai területek legjelentősebb kereskedelmi partnerévé nőttek ki magukat.

A Tang-dinasztia bukása után Kína kisebb államokra esett szét, s ezt a zavaros időszakot Suzhou kormányzója

saját hatalma kiterjesztésére próbálta felhasználni. Kezdeti sikerei után azonban a rivális ujjur város állta útját. A 10. századot gyakorlatilag végigkísérte a két város rivalizálása, aminek a 11. században keletről megjelenő kitajok és a tangutok támadásai vetettek véget. A két nagy ellenféllel szemben az ujjurok nem voltak képesek az ellenállásra, így 1028-ban a tangutok elfoglalták Ganzhout, és uralmuk alá hajtották Északnyugat-Gansut is.

A 840-ben elüldözött ujjurok másik csoportja Turkesztánban telepedett le. Kelet-Turkesztánt a Tang-dinasztia a 7. század közepén a keleti törkök leverése után a kínai birodalom részévé tette, de a területet 790-ben a tibetiek foglalták el. Ezzel a türk és kínai kulturális hatás mellett a tibeti is jelentős szerephez jutott itt. A 8. században az ujjurok még kínai szövetségesként jelentek meg a térségben, de ekkor sem nekik, sem a velük szemben álló tibetieknek nem sikerült szilárd hatalmat kiépíteniük. A 840-es években aztán az ujjur Pan Tegin jelent meg népével a területen, és egymás után elfoglalta a városokat a Tianshan északi és keleti vidékén. A két legjelentősebb várost, Bes-balikot és Turfánt 866-ban sikerült az ujjuroknak bevenniük. Rövid ideig két fejedelemség létezett egymás mellett, egy Kuchában, egy Turfánban. A nyugatról érkező iszlám Kuchát hamarosan a befolyása alá vonta, de terjeszkedése itt megállt, a 10. századtól kezdve pedig fokozatosan Turfán erősödött meg.

Buddhista ujjurok

Az 1120-as években a turkesztáni ujjurok a nyugat felé terjeszkedő karakitaj állam fennhatósága alá kerültek, majd a 13. század elején önként csatlakoztak a dzsingiszida mongol birodalomhoz. A mongol hódítással sem tűntek el örökre. Ezen a területen, a mai Xinjiangban mind a mai napig él egy jelentős török nyelvű népesség, amely 1922-ben hivatalosan megkapta az ujjur nevet, annak ellenére, hogy ez a csoport magát soha korábban nem nevezte így. Ezek a mai ujjurok kulturális értelemben a közép-ázsiai muszlim török népekhez jóval közelebb állnak, mint a 9–13. századi turkesztáni buddhista ujjurokhoz.

A 800-as években Turkesztánban az

ujjurok sajátos környezetbe érkeztek, s új hazájukban páratlan kultúrát hoztak létre. Végleg letelepedtek, öntözéses gazdálkodást folytattak, városokat alapítottak. Turkesztánban a korábbi tibeti befolyásnak köszönhetően virágzott a buddhizmus, egymás mellett létezett a szanszkrit, tibeti és kínai buddhista írásbeliség. A terület fő vallási és kulturális központja Turfán volt. Az új kulturális környezetnek köszönhetően a 10. századra az ujjurok többsége – a manicheizmust elhagyva – már minden valószínűség szerint a buddhizmust követte. Ez az ujjur írásbeliségre is termékenyen hatott. Számos fontos szöveget fordítottak le ujjur nyelvre, ezek egy részét már csak ezekből a fordításokból ismerjük. Az ujjur kultúra gazdagságát jelentős régészeti emlékek egész sora bizonyítja. A legfontosabb ujjur anyagok a turfáni romvárosokból és a dunhuangi Ezer Buddha barlangtemplomokból kerültek elő. Ez utóbbiaknak magyar vonatkozásuk is van, hiszen Lóczy Lajos, a híres geológus és földrajztudós hívta föl Stein Aurél figyelmét a barlangokra, aki 1907-ben meg is kezdte a leletek feltárását. Munkájának köszönhetően páratlan anyag került napvilágra, nem csak falfestmények, tárgyak, de manicheus és buddhista szövegek formájában is.

Mai utódok

A történeti ujjurok leszármazottait ma is megtaláljuk Kínában. Ők azonban nem annak a Xinjiangban élő, türk nyelvet beszélő népnek a képviselői, akiket ma ujjurként emlegetnek, hanem a Gansuban található Sunan Jugur autonóm járásban élő, néhány ezer főt számláló közösség tagjai. Érdekes változásoknak köszönhetően nyelvük két ágra (sera jugur és har jugur) szakadt, amelyeket manapság már alig páran beszélnek. Kultúrájukra igen erős tibeti hatás jellemző, s napjainkban is buddhistáknak vallják magukat. A terület központja Hongwansi, amely egy buddhista kolostorról kapta a nevét. Ezt a kulturális forradalom idején lerombolták, de napjainkra már újjáépítették, és a tibeti Kumbum kolostorban tanult láma vezetésével ismét a híveket szolgálja. 2011-ben itt építették fel a világ legnagyobb buddhista imamalmát is.

Szilágyi Zsolt

Testhezálló hagyomány

A qipao

Kína történelme és viselettörténete rendkívül gazdag, a különböző népcsoportok öltözékei, az egymást váltó dinasztiai díszes udvari ruhái, azok szín- és mintaszimbolikája, az egyes darabok formája és szabása kimeríthetetlen témát jelentenek. Az öltözék – funkcionális szerepe mellett – viselője rangját, társadalomban betöltött szerepét is jelezte a külvilág felé, az adott színek, szabászati megoldások, az anyagon alkalmazott díszítések mind szigorú szabályrendszert követtek. A régi kínai mondás szerint „amíg az öltözékek rendje fennáll, addig a társadalom rendje is megmarad”.

Új idők, új ruhák

A 20. század első felében, a Qing-dinasztia 1911-es bukásával új korszak kezdődött a kínaiak életében. A külvilágtól addig jórészt elzárt országban egyre erősebben jelentkeztek a külső hatások. Ennek a térhódításnak az egyik legjelentősebb központja a tengerparton fekvő Shanghai városa volt, mely élénk kereskedelmi életével a nyugati iparosok, köztük textilipari szakemberek kedvelt keleti célpontjává vált. A szolgáltatóipar fejlődött, megjelentek az első áruházak, amelyek polcain egyaránt árusítottak nyugati és kínai termékeket is. Ebben a fejlődő, dinamikus közegben jelent meg először a *cheongsam*, más néven *qipao* az 1920-as években.

A *cheongsam* szó a *changshan* (jelentése: „hosszú felsőruházat”) kantoni kiejtéséből alakult ki, s eredetileg az öltözet férfiakra szabott változatot jelölte. Mivel mára ez a jellegzetes öltözködés kizárólag a nők ruhatarában jelenik meg, ezért mind a *cheongsam*, mind a *qipao* ugyanazt a ruhadarabot jelöli. A *qipao* szó szerinti jelentése „zászlós köpeny”, e név eredete a 17. századra vezethető vissza. A Nurhacsi alatt

megszervezett „nyolc-zászlós sereg” mandzsu tagjainak lovaglóruháját hívták *qipao*nak, ám ez sem funkciójában, sem kinézetében nem sokban hasonlított mai változatára. Egy darab anyagból, laposan szabott öltözék volt, elkészítésekor nem alkalmaztak olyan szabászati technikákat, amely a viselet esztétikai funkcióját szolgálta volna. Az elsődleges szempont a kényelem és a praktikum volt, a laza, bő köpeny alá sokszor nadrágot vagy szoknyát is felvettek.

A qipao születése

A *qipao* az 1920-as években kezdte mai formáját felvenni, első megjelenését 1921-re datálják, bár erről pontos dokumentáció nem maradt fent. Ebben az időszakban a kínaiak öltözködése igen sokszínű volt, egyaránt használatban voltak a nemzetiségi hagyományokra utaló ázsiai stílusú ruhadarabok, illetve – elsősorban a városokban – a legújabb nyugati divat szerinti halcsontos fűzők, hosszú szoknyák és méretre szabott, elegáns nyugati öltönyök. A városi hölgyek előszeretettel viseltek díszes kalapokat, selyemkesztyűt, brossokat és más előkelő kiegészítőket. Az 1920-as években megjelent az az elképzelés, hogy szükség van egy olyan ruhadarabra, amely jelképezi a modern Kína egységét, és nem csupán valamely nemzetiségi csoport hagyományaihoz köthető. Az első erre

Ha a hagyományos japán, koreai vagy éppen indiai viseletekről esik szó, mindannyiunk gondolataiban élénken el egy-egy kép az európai szem számára annyira különleges öltözékekről, a kimonóról, hanbokról vagy szariról. Ezen országok világszerte ismertté tették tradicionális viseleteiket, ám Kínával nehéz bármilyen hagyományos öltözetet egyértelműen azonosítani. A Kínát leginkább megjelenítő viselet szerepére a legjobb eséllyel a *qipao* pályázhat – pedig ez a ruhadarab még százéves történelemmel sem rendelkezik.

irányuló próbálkozás az *ao qun* volt, mely egy kétrészes, felsőrészből és szoknyából álló öltözetet jelentett. A felsőrész bő és hosszú ujjakkal rendelkezett, és állógallért is készítettek hozzá, amely akkoriban nagyon divatosnak számított. A felsőrész elől áthajtással záródott, a hozzá készült szoknya pedig a földig ért. Habár később rövidebb változatai is megjelentek, nem vált igazán elterjedté a nők körében.

Nemsokára azonban megjelent a *qipao*, melynek első típusai még A-vonalú, válltól egészen a ruha aljáig egyenletesen bővülő, hosszú, bő ujjú, keskeny állógalléros darabok voltak. A nyakvonalától a hónaljig futó záródási megoldást már a mandzsu lovaglóruhákon is használták, majd kisebb változtatásokkal – például a patentkapocs vagy a gömb alakú díszes kis gombok használatával – a 20. századi változatba is áttemelték ezt a már-már ikonikusnak számító apró részletet. Alapanyagként

egyszerűbb, kényelmesebb pamutvásznat használtak, melyet hímezésekkel, virágos vagy absztrakt mintákkal díszítettek.

Az 1930-as években a ruhadarab jelentős átalakuláson ment keresztül, amiben kiemelkedő szerepet játszott a nyugatról érkező szabómesterek szakértelme. A kínai szabók mesterségbeli tudása nem maradt el nyugati kollégáikétól, de a kínaiak nem használtak szabástechnikákat, az anyagokat lapjában szabták, és a díszítésre, az anyag minőségére sokkal nagyobb figyelmet fordítottak, mint a formára. Számos újítás – például a *qipao* derekánál létrehozott szűkítő, a bő, laza ujjak átalakítása és az addig A-vonalú, lefelé bővülő forma megreformálása – egészen új külsőt hozott, amely a női alak merész kihangsúlyozásával hamar népszerűvé vált a kínai hölgyek körében. Számos változata jelent meg, rangra és korra való kikötés nélkül bárki szabadon választhatott neki tetsző darabot az üzletek kínálatából, sőt a módosabb hölgyek méretre is készíthettek maguknak *qipao*t. Magas sarkú bőr cipővel vagy szandállal hordták, hozzá áttetsző harisnyát viseltek, amely akkoriban vált divatossá. Hivatalos eseményeken formális öltözetként és hétköznapi viseletként is egyaránt elfogadott volt, valamint iskolák, gyárak, cégek is gyakran alkalmazták egyenruhaként.

Tiltás és támogatás

Az 1949-ben megalakult Kínai Népköztársaságban a *qipao* hosszú időre tiltólistára került. Habár konkrét rendelet nem tiltotta viselését, a forradalmi esz-

ménnyel nem férhetett össze egy ilyen „burzsoának” bélyegzett ruhadarab. A *qipao* sokszínűsége, változatos formái, díszes megjelenése mind szembementek az akkoriban elvárt öltözködési formával, így az átlagemberek mindennapi ruhatárából évekre száműzték. Mindközben a magas rangú politikusok, diplomaták feleségei külföldi útjaik során gyakran viselték hivatalos öltözként, köztük Sun Yat-sen második felesége, Song Qingling is, akinek megadatott az, hogy egész életében következmények nélkül viselhette ezt a ruhadarabot. Liu Shaoqi felesége, Wang Guangmei már nem volt ilyen szerencsés. Egy indonéziai látogatása során *qipao*t és hozzá egy gyöngnyakláncot viselt, amiért később a kulturális forradalom (1966–76) alatt a vörösgárdisták nyilvánosan megszegyenyítették: pingponglabdákat akasztottak a nyakába, és egy számára túl szűk *qipao* viselésére kényszerítették. Ez végleg eltántorította az embereket a *qipao* viselésétől, és a kulturális forradalom után sem merték újra divatba hozni.

1983-ban egy kínai napilap a következő címmel közölt cikket: „A nőknek, akik szeretnének *qipao*t viselni, nincs okuk félelemre”. A cikk egy történetet dolgozott fel, melyben egy fiatal nő háromszor is elmegy egy ruhaboltba, hogy *qipao*t vásároljon, de nem meri megvenni, mert fél, hogy a főnökei nem néznék jó szemmel. Ebben az időszakban ez a bizonytalanság jellemző volt a kínai nőkre. Az idősebb korosztály még élénken emlékezett rá, hogy pár évvel korábban milyen retorziót kellett elszenvedniük azoknak, akik *qipao*ban léptek utcára; a fiatal nemzedék viszont már ódivatúnak találta a ruhadarabot, és inkább a nyugati trendek felé fordult.

Ezzel együtt egyre sürgetőbbé vált Kína számára, hogy elkötelezze magát egy olyan öltözet mellett, amelyet bátran a világ elé állíthat, és amelyről mindenkinek Kína fog az eszébe jutni. Számos vita szólt arról, hogy írjanak-e ki pályázatot egy teljesen új ruhadarab megtervezésére, amely szimbolizálja a hagyományos értékeket, de mégis modern és hordható, vagy tekintsék a *qipao*t a továbbiakban az ország védjegyének. A *qipao* ellen szólt, hogy mivel nem köthető egyetlen dicső történelmi korszakhoz sem, és tulajdonképpen alig százéves múltra tekint vissza, aligha tekinthető

hagyományos öltözetnek. Mindeközben azonban a külvilág már egyértelműen azonosította a *qipao*t a hagyományos kínai öltözékekkel, hiszen a kulturális forradalom tilalma alatt Hongkongban, Taiwanon, Szingapúrban a nők szabadon viselhették, és az 1960-as évektől kezdve az itteni filmek, kiállítások és divatbemutatók már letették a *qipao* mellett a voksot Kína helyett is.

A qipao napjainkban

Habár a *qipao* nem vált újra annyira népszerűvé, mint aranykorában, a huszadik század első felében, de a kínai nők ruhatárából nem tűnt el, sőt egyre több nyugati nő gardrójában is található egy-egy szín pompás darabot. Manapság készülhet selyemből, brokátból, bársonyból vagy szintetikus anyagokból is, hossza a rövidtől a hosszúig sokféleképpen változhat, díszíthetik gyöngyökkel vagy hímezésekkel, és lehet konfekcióáru vagy méretre készült darab is. Az 1990-es évektől kezdve a kínai esküvői ceremóniák egyik állandó szereplőjévé vált a piros színű, jó szerencsét és boldogságot szimbolizáló változata, s egyes darabokon hímezett fénymadarak is feltűnnek, amelyek a császárnét hivatottak jelképezni. Az egyre inkább nyugatiasodó országban a fiatalok számára a hagyományok tisztelete és a nemzeti identitás megőrzése fontossá vált, ezért szívesen használnak fel olyan elemeket az esküvőjük során, amelyek a gyökereikre emlékeztetik őket ezen a fontos napon.

A kínai nők körében, főleg a fiatal korosztály tagjai közt a *qipao* egyszerre jelent valamilyen tradicionális, de mégis modern viseletet; egy olyan öltözetet, amely egy századdal ezelőtt élte fénykorát, ám mégsem számít ódivatúnak. A hagyományos értékek képviselése mellett a modern Kína születését is szimbolizálja, és ez a kettős szerep teszi lehetővé, hogy a *qipao* mára egyet jelentsen a kínai női viselettel.

Kovács Blanka

Felröppenő fénix vagy repülő csészealj?

Tulou házak Fujianben

A hagyományos kínai lakóházak általában fából, döngölt földből vagy téglából épült földszintes épületek voltak. Dél-Kínában azonban találunk egy jóval magasabb, több száz ember elhelyezésére alkalmas épülettípust is, amelyre csak egy-két évtizede figyelt fel a külvilág.

Mi a közös a Nagy Falban, Suzhou kertjeiben, az Ég templomában, a Hangzhou Nyugati-tóban, a pekingi operában és a kalligráfiában? Mind egyikük hivatalosan a világörökség része, s mint ilyen, joggal tekinthető a kínai civilizáció és kultúra örökérvényű jelképének. Az UNESCO világörökségi listáján azonban olyan helyszínek és vívmányok is szerepelnek, amelyek ritkábban kerülnek ugyan reflektorfénybe, de nem kevésbé értékesek. Ilyen „rejtett kincsnek” számít például a dél-kínai Fujian tartományban található több mint negyven épületkomplexum, amelyek teljesen egyedi formájú, erőszerű lakóházakat foglalnak magukban.

Fénix és rakétasiló

„Repülő csészealj”, „földből kinövő gomba” – első látásra ilyen képeket juttat az ember eszébe a *tulou* (szó szerint: „emeletes földház”) épületek látványa. A hidegháború alatt az amerikaiak egyszerűen rakétasilóval állomásoknak látták őket.

nek nézték őket. Mindez nem véletlen, hiszen az építmények legtöbbször koncentrikus kör alaprajzú (bár négy-, öt-, nyolcszögletű is lehet), sokszor befelé egyre magasodó falakkal. Ez a fajta szerkezet az ún. „öt fénix” (*wufeng*) stílusú épületekre vezethető vissza, amelyek a legkorábbi földházaknak számítanak Fujianben. A stílus neve és az épület kialakítása öt különböző színű (vörös, sárga, zöld, lila és fehér) madárra utal, amelyek éppen szárnyaikat bontogatják. Mindemellett a név kifejezi az öt égtáj jelentőségét is (észak, dél, kelet, nyugat, közép) – ez a ház közepén található ősök temploma köré épült négy fő szárny elhelyezésében érhető tetten. Hasonló szerkezet köszön vissza a későbbi körkörös épületek esetében is, utalva az ősök tiszteletének konfucianus eszméjére, amelynek jegyében az őseket körbeveszik a külső körökben elhelyezett lakásokban élő családtagok.

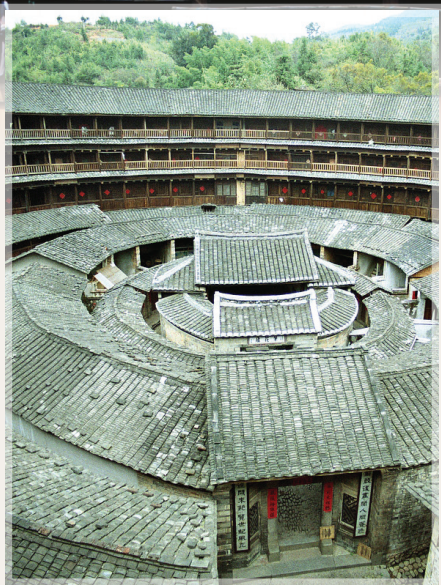
A ma álló *tulou* házak jelentős része a 19–20. században épült, de nem ritka a 300–400 éves épület sem. Az építmények többnyire a *hakkák* nevéhez fűződnek, akik több száz évvel ezelőtt a Kína-szerte zajló folyamatos háborúk elől menekültek Közép-Kínából Délnyugat-Fujianbe. Az épületek kialakításában elsősorban a védelmi funkció játszott szerepet, ez többek között az akár 2,5 méter vastag

külső falakban is megnyilvánult. A falak föld, homok, mészkő, bambusz, fa és gránit – helytől függően változó – keverékéből készültek, így a házak neve nem felel meg pontosan a valóságnak. A koncentrikus körök fala – az alapzat terhelésének csökkentése érdekében – felfelé elvékonyodik

A kör közepén

Felmerülhet a kérdés, hogy miért kör alaprajzú az építmény? A válasz elméleti és gyakorlati síkon is megközelíthető: a kör a kínai kultúrában hagyományosan a család egységének, a közösség, sőt a világ harmonikus teljességének szimbóluma, s számos ünnepi szokás és filozófiai elképzelés alapját képezi. Mindemellett a forma számos gyakorlati előnyt is rejt magában: az építkezés során hozzájárul az anyagtakarékossághoz, a lakások könnyebben egységes méretűre alakíthatók, ami kevesebb ácsmunkával jár; ráadásul jobb az épület ellenálló képessége is, ami földrengések, tájfunok esetén játszik szerepet.

A ház külső leírása után lépünk be képzeletben az épület kapuján! Ez – a *fengshui* szabályai szerint – nem közvetlenül, hanem kis, kanyargós úton keresztül vezet a központi magba, ahol felfedezhetjük az erőszerű „társasház” belsejének egyedi vonásait.

A kapu mögött kör alakú udvarba jutunk, amely hagyományosan az idősek, a nők és a gyerekek napközbeni tartózkodási helyéül szolgált, illetve a konyha szerepét is betöltötte. Az udvar felett több emeleten sorakoznak a körfolyosóval ellátott lakrészek, amelyek több száz főnek biztosítanak szállást. A lakások mind azonos méretűek, beosztásuk pedig teljesen véletlen-

Kik azok a hakkák?

A hakkák a *han* kínai népességhez tartoznak, s nem etnikailag, hanem nyelvéleg különböznek a többi kínaitól. Hivatalos kínai elnevezésük *kejia*, vagyis „vendég családok”, saját dialektusukban ennek kiejtése hak-kâ. A név arra utal, hogy a népcsoport ősei minden valószínűség szerint az Észak-kínai-alföldről

vándoroltak délre, ahol idegenekként fogadták őket. Bár a népmozgás részletei nem ismertek, az tudható, hogy magyarányú délre település folyt a 9. században, a Tang-dinasztia bukását követően, illetve a 12. században, amikor Észak-Kínát elfoglalták a nomád dzsücsik. A „vendégek” nem összefüggő területen telepedtek le, hanem kisebb-nagyobb csoportokban, szigetszerűen. Hatvan százalékuk ma Guangdong tartományban él, de sok hakka lakóhelye Jiangxi, Fujian és Taiwan is. Az évszázadok folyamán a jövevények erőteljesen keveredtek a délen élő kínaiakkal és az itteni kisebbségekkel, egyes csoportjaik között jelentős nyelvi és kulturális különbségek alakultak ki. A világon jelenleg nagyjából 80 millió ember tartja magát hakkának, de a nyelvet csak egy részük beszéli.

A hakkákat a dél-kínaiak nem fogadták szívesen, hiszen a már túlnépesedett területeken helyet kellett biztosítani nekik. Jellemzően a síkságok peremén, magas hegyek között meghúzódó völgyekben, nehezen művelhető területeken tudták megvetni a lábukat, s számos alkalommal kerültek konfliktusba a régebben ott lakókkal. Ez is magyarázza, hogy miért volt szükségük Fujianban az erődszerű *tulou*kra és a zárt, összetartó közösségekre.

A földhiány miatt hagyományosan sok hakka vándorolt ki más országokba, az otthon maradtak közül pedig számosan a katonai vagy hivatalnoki pályát választották. Ez is magyarázza, hogy a kínai történelem alakításában számos hakka vett részt aktívan: hakka származású volt például Hong Xiuquan, a Taiping-felkelés vezetője, Sun Yat-sen, a Kínai Köztársaság megalapítója és Deng Xiaoping, a kínai „reform és nyitás” elindítója.

szerű, tehát a kor és egyéb tényezők adta hierarchia nem játszik szerepet az elhelyezésben. Ez az egalitárius megközelítés különösen érdekes egy alapvetően konfuciánus környezetben, ahol – mint ebben az esetben is látható – az élet középpontjában az őskultusz áll.

A lakások bejáratát létrákon lehet megközelíteni, ami csökkenti a magánélet intimitását. Az épület alapvetően

nyolc nagy részre tagolódik, amelyet a koncentrikus köröket összekötő, folyosószerű földfalak jelölnek ki. Felmerülhet a kérdés, hogy miért éppen nyolc részre oszlik a belső tér. A nyolc egyrészt szerencsés szám Kínában, másrészt – és jelen esetben ez az elsődleges szempont – a szám a klasszikus kínai könyvek egyikében, a *Változások könyvében* (*Yijing*) megjelenő nyolc trigram (*bagua*) rendszerére is utal, amelynek kozmológiai szerepe máig jelentős.

Iskola és fürdő

A kör alakú épülethez kétfelől egy-egy, rendszerint szögletes mellékszárny kapcsolódik, amely többfunkciós térnek számít: eredetileg itt kaptak helyet a vendégszobák, a közösségi iskola,

illetve a raktár és a fürdő, amelyek közül manapság már csak az utóbbi két szerep maradt meg. A két melléképület elhelyezése különösen érdekes, mivel szemből nézve – a körkörös főépülettel együtt – a régi kínai hivatalnokok hagyományos fejfödjére hasonlít, amelyhez kétoldalt egy-egy elálló lapka csatlakozott. Talán ez is a hakkák írástudó őseire utal.

A dél-kínai *tulou* épületegyüttesek egyedülálló stílusjegyeik miatt kihagyhatatlan látványosságot jelentenek, ezt jelzi a világörökségi cím is. A titulust azonban csak negyvenhat épületrész kapta meg, míg csak Fujian tartományban több mint húszezer *tulou* található, és hasonló épületek állnak Guangdong és Jiangxi egyes részein is. Ezeknek mind megvannak a maguk egyedi sajátosságai, így a hagyományos kínai építészet kutatóinak bőven adnak még munkát, a turistáknak pedig látnivalót.

Horváth Alíz

Kína tigrisasszonyai

A nők tartják az ég felét – szokták mondani Kínában. Egyre igazabb ez egy olyan korban, amikor a nők jelentős része már egyetemet végzett, dolgozik, és bármelyik szakmában a férfitársakat túlszárnyaló sikereket érhet el.

Kínában, ahol a 20. század elejéig még elkötözött lótuszlábakon poroszkáltak a nők, és a háztartás vezetésén és gyereknevelésén kívül más szerephez alig jutottak, sok változás történt egy évszázad alatt. A konfucianus gondolatok alapjain berendezkedett társadalomban a nők engedelmességgel tartoztak apjuk, férjük, legidősebb fiúgyermekük iránt, szerényen, éreynesen kellett életüket leélni, és nem jelentettek nagy értéket a családban, hiszen amikor férjhez mentek, egy másik család tagjává váltak. A polgárháborús idők után, a népköztársaság megalakulásával felborulni látszottak a régi szerepek, egyre több nő vett részt az oktatásban és munkában. Ezek az arányok a mai napig javulnak, bár érdemes megjegyezni, hogy a születésszabályozás miatt nagy társadalmi egyenlőtlenségek alakultak ki: egy fiúgyermek a mai napig nagyobb áldásnak számít egy lánygyermeknél. Ugyanakkor tagadhatatlan, hogy a mai Kínában már nemcsak a férfiak tölthetnek be meghatározó szerepet. Íme néhány kínai hölgy, aki a mai Kína arcát formálja!

Zhang Xin, az ingatlanmogul

A SOHO China vezérigazgatójának története bővelkedik fordulatokban. 14 évesen Hongkongba költözött édesanyjával, ahol egy parányi szobácskában laktak. Hogy külföldi tanulmányaira elég pénzt spóroljon össze, Zhang öt évig dolgozott gyári munkásként, hol ruhákat, hol elektronikus berendezéseket gyártó üzemekben, nehéz körülmények között.

19 éves korára elég pénzt gyűjtött össze, hogy Londonba menjen, majd a Sussex-i Egyetemen és Cambridgeben tanult. Ingatlanfejlesztő vállalatát férjével együtt alapították, akivel mára Kína leghíresebb milliárdos házaspárja lettek. Zhang Xin az újító jellegű építészet nagy pártfogója, s többször szerepelt a Forbes magazin listáin a legbefolyásosabb asszonyok között. Érdekesség: kínai befektetőt alakítva feltűnt a *Tőzsdecápák – A pénz nem alszik* című filmben. Zhang igazi *self-made woman*, a rettenetes szegénységből kitartásával és kemény munkával jutott a csúcsra.

Yang Lan, Kína Oprahja

Yang Lan Pekingben született, édesanyja mérnök volt, édesapja pedig a Pekingi Idegen Nyelvi Egyetemen angolt tanított, de dolgozott Zhou Enlai miniszterelnök hivatalos fordítójaként is. Tizenkét éves koráig nem volt otthon tévéjük, de jó ideig később sem sok néznivaló volt még műsoron. Yang Lan felvételt nyert az egyetemre, ahol édesapja dolgozott, s a nagy fordulat harmadéves korában jött el, amikor is egy válogatás során majd ezer jelentkezőből kiválasztották a Zheng Da tévéshow-ba, Kína egyik legnépszerűbb műsorába. Négy év után Amerikába ment a Columbia Egyetemen tanulni, ahol nagy hatással volt rá az amerikai média-világ.

Visszatérte után a Kína Reményének – Kína leg-

nagyobb jótékonyági szervezetének – szóvivője lett. 1998-ban csatlakozott a Phoenix televíziós csatornához, és elindította saját show-műsorát. Kezdetben a közönség szórakoztatására koncentráltak, de később komoly váltás jött, és Yang egyre inkább az aktuális hírekkel, fontos történésekkel kezdett foglalkozni. Műsorai hihetetlen nagy népszerűsége tettek szert, s Yang máig kiemelt feladatának érzi, hogy tájékoztassa és oktassa a tömegeket. 1999-ben férjével megalapították a Sun médiabirodalmat, s a televíziózás mellett kiadták az első olyan kínai nyelvű gazdasági lapot, amely egyszerre jelent meg a teljes kínai nyelvű régióban. Yang rengeteg energiát áldoz jótékonykodásra, saját alapítványa a Sun Kulturális Alap, mely a szegénység ellen küzd, és elősegíti a különböző kultúrák közti párbeszédet. Jótékonyági nagykövete a Kínai Jótékonyági Alapnak, és részt vesz a Song Qingling Alapítvány munkájában is. Ő volt a 2008-as olimpiai játékok kínai pályázatának nagykövete is. Yangot ma Kína egyik legsikeresebb asszonyaként és vállalkozójaként tartják számon.

Yao Chen, a blogkirálynő

Yao Chen közkedvelt kínai színésznő, Fujian tartományból származik. Fiatalon ösztöndíjat nyert a Pekingi Táncakadémiára, majd a színészképzőben folytatta, tandíját a szülei kuporgatták össze, s egy nagy zsákban adták át neki. Yaóból országszerte kedvelt és ismert színésznő lett, olyan filmekben szerepelt, mint a *Wulin waizhuan (A kardforgatók nem hivatalos története)* vagy a *Feicheng wurao 2 (Ha te vagy az igazi 2)*, de mindezek ellenére a legnagyobb ismertséget nem valamely filmje, hanem a mikroblogja hozta el számára.

A Sina Weibo nevű kínai mikroblog több mint 600 millió regisztrált felhasználóval rendelkezik, s ez a szám egyre nő. A kínaiak számára a Weibo olyan, mint nekünk a Facebook – a WeChat mellett ez a szociális érintkezés és eszmecsere első számú eszköze, itt cserélnek véleményt, tájékozódnak a hírekről, és posztolnak kidekorált ételfotókat. A Weibo a kínai társadalmi megmozdulások fő színtere, a felhasználók állatkínzás ellen tiltakoznak, korrump politikust lepleznek le, vagy rossz magaviseletű embertársaikat állítják pellengérré.

Yao Chen lett a jó ügyeket felkaroló „puha nyelv, mely kemény fogakat tör”. Weibóján felhívja a figyelmet a társadalom sötét oldalára, s az emberek lelkesen továbbítják üzenetét – és segítenek. Méghozzá nem is kevesen! 58 millió követőjével Yao Chen mikroblogja ma már megelőzi Lady Gaga és Justin Bieber Twitterét is. Yao segített már 12 éves beteg kislány-

nak adományt gyűjteni, négyéves elrabolt kisfiút megtalálni, vagy elaltatásra ítélt kóbor macskák megmentésére sarkallni a helyi lakosságot. Sokan bírálták, amikor az UNESCO menekültekkel foglalkozó jótékonyági nagykövete lett, és Thaiföldre utazott, de ő maga úgy gondolja, hogy ezzel még több támogatót szerezhet egy jó ügy számára, legyen az Kína határain belül vagy kívül.

Peng Liyuan, a kínai First Lady

Peng Liyuan a jelenlegi kínai elnök, Xi Jinping felesége. Ellentétben az eddigi elnökfeleségekkel, Peng már férje hivatalba lépése előtt is a rivaldafényben mozgott: ő Kína egyik legismertebb népdalénekesese. Tizennyolc évesen belépett a Népi Felszabadító Hadseregbe – ahol máig vezérőrnagyi rangja van –, s zenei tehetségének köszönhetően hamar a figyelem központjába került, rengetegszer adott elő a katonáknak. Amikor az 1980-as években elindították az egyetemen a hagyományos nemzetiségi zenei mesterképzést, az országban az elsők között szerzett ilyen diplomát. Országos hírnévre akkor tett szert, amikor 1982-ben fellépett a Kínai Központi Televízió (CCTV) újévi gálaműsorán. Leghíresebb dalai közé tartozik a *Mi kis falunk*, a *Csomolungma* és *A remény pusztáján*.

Penget barátai mutatták be az akkor még fiatal, elvált politikusnak, akivel hamarosan összeházasodtak. Esküvőjük után pár nappal már utazott is külföldre fellépni, és később is sok időt töltöttek távol egymástól, mert míg Peng ideje nagy részében Pekingben volt, addig Xi Jinping Fujianben dolgozott. Peng Liyuan ma már ritkán lép fel, leginkább csak az újévi gálaműsorban. 2011 óta a WHO jótékonyági nagykövete az AIDS és

És a többiek...

Nagyon sok említésre méltó sikeres és befolyásos asszony van még Kínában. Itt nincs mód mindegyikük bemutatására, de említsük meg néhányukat. Margaret Chan a WHO elnökeként küzd a világvjárványok ellen; a taiwani Cher Wang a világhírű telefogyártó, a HTC egyik alapítója; Sun Yafang mérnökasszony pedig a Huawei elnökeként tevékenykedik. Jennifer Li Kína egyik legmeghatározóbb cége, a Baidu nevű internetes óriás részvényeinek 80%-át birtokolja, és pénzügyi igazgatója is a vállalatnak. Rajtuk kívül még számos sikeres női vállalkozó, tudós, politikus, művész és sportoló tevékenykedik a Közepő Birodalomban, például szolgáltatva a fiatal nőknek, hogy akaraterővel és kemény munkával egy lány is messzire juthat az életben. Lehet, hogy Kínában nem is csak az ég felét tartják a nők?

a tuberkulózis elleni küzdelemben. Xi elnök első hivatalos útja óta Penget az egyik legjobban öltözött First Ladynek tartják, s a piacot ellepték a táskájára és ruhájára hasonlító darabok – az eredeti táskát gyártó kínai Exception divatháznál pedig csak előjegyzéssel lehet hozzájuk jutni, természetesen aranyáron. Az eddigi kínai elnökfeleségekkel szemben Peng nem húzódik a háttérbe, s talán még férjénél is többet foglalkozik vele a sajtó. Sokan úgy gondolják, hogy Peng által sokkal emberibb arcot kaphat a kínai politika.

Muszka Katalin

A Fényes Holdtól az X-faktorig

A kínai pop története

Ha Kínában járunk, a boltban, taxiban, vonaton kínai nyelvű popslágereket hallunk, és vendéglátóink is ilyeneket énekelnek a karaokebárokban.

A kínai a világ legnagyobb zenei piaca. De mióta van Kínában könnyűzene? Kik a legnagyobb sztárok? Hogy születnek a kínai idolk? Az alábbiakban ezekre a kérdésekre keressük a választ.

A „kínai popzene” egy gyűjtőfogalom, amelyet az angol C-pop (Chinese pop) kifejezéssel is jelölnek. Legfőképp a kínai nyelvterületről származó előadók kínai nyelven – legyen az mandarin vagy más nyelvjárás – énekelte dalait foglalja magába. Néha nem csak a popzene műfaját értik rajta, hanem ide számítják a kínai nyelvű R&B dalokat, a balladákat és a rockzenét is, azonban a kínai nyelvű rockzene az 1980-as években önálló műfajjá fejlődött, és elvált a C-poptól. A kínai popzene hallgatóságát főleg a szárazföldi Kínában, Taiwanon és Hongkongban találjuk, de a helyi kínai nyelvű kisebbség körében népszerű Malajziában és Szingapúrban is – emellett lényegében mindenhol, ahol kínaiak énekelnek.

A mandarinul énekelte kínai popzenét angolul mandopopnak hívják, a hongkongi, kantoni nyelvű kantopop mintájára. A mandopop volt a könnyűzene első műfaja, amelyre modern zeneipar épült Kínában. Shanghaiból indult ki, később Peking, Taipei és Hongkong is fontos központjaivá váltak.

A kezdetek

A modern, nyugati értelemben vett popzene története Kínában a 20. század elejére nyúlik vissza. Az 1900-as években jelentek meg Kínában a

nyugati gramofonok, majd később a hanglemezek és a hanglemezstúdiók is. Az első hangfelvétel 1903-ban készült Shanghaiban. A lemezeket először Kínán kívül gyártották, és aztán hozták be őket az országba. Shanghai francia koncessziós területén kezdett el működni a Pathé Stúdió, melyet egy Labansat nevű francia alapított 1908-ban, és 1914-ben kezdett el helyben hanglemezeket gyártani. Először főleg pekingi operákról készítettek felvételeket, aztán mandarin nyelvű könnyűzenét is rögzítettek, és a Pathé az új műfaj fő stúdiójává vált.

Az 1920-as években, a politikai megosztottság idején a kultúra virágzott Kínában, mind az irodalom, mind az előadóművészetek terén. Ekkor a kínaiak jellemzően a saját nyelvjárásukat beszélték, Shanghaiban a shanghai-i dialektust. A dalokat azonban mandarinul vették fel, mivel a pekingi nyelvjárás alapuló mandarint a modern, haladó szellemű és művelt réteg nyelvének tartották, és voltak olyan mozgalmak, amelyek a nemzeti egység érdekében terjesztették a használatát. A Qing-dinasztia uralmának vége felé bevezették a mandarint az iskolákban, majd 1912 után az újonnan alakult Kínai Köztársaság is követte ezt a példát.

A kor zenéje

Az 1920-as évek elején Shanghaiban felvirágzó zenei műfajt *shidaique*nek hívták („a kor zenéje”), ezt tartják az első Kínában kifejlődött könnyűzenei műfajnak, és a későbbi kínai popzene őseinek. A műfaj atyja Li Jinhui zeneszerző volt, aki a korban népszerű „új kultúra” mozgalomhoz kapcsolódóan az egyszerű emberek számára írt zenét, ötvözve a nyugati és a kínai népi motívumokat, és gyerekdalok formájában ösztönözte a mandarin használatát, hirdette a hagyományos családi értékeket és a természettel való harmóniát. Li Jinhui együtt dolgozott Buck Clayton Shanghaiban tevékenykedő

amerikai jazz-zenésszel, így a jazz nagy hatással volt a *shidaique*.

1923-ban Li ledöntötte azt a kínai tabut, hogy nők nem adhatnak elő színpadon, és fiatal lányokat kezdett oktatni saját zeneiskolájában. Megalapította a Fényes Hold ének- és tánckart (*Mingyue Gewutuan*), amely az egyik legnépszerűbb együttes lett abban az időben. A tánckar híresebb tagjai, Wang Renmei és Li Lili később az első elismert filmszínésznők közé tartoztak. Li a saját lányát, Li Minghuit is oktatni kezdte, ami meglehetősen szokatlan volt a korban, hiszen a kínaiak hagyományosan bizalmatlanok voltak a szórakoztatóiparban dolgozókkal szemben, az ilyen foglalkozásokat ízléstelennek és szégyenteljesnek tartották.

1927-ben komponálta Li Jinhui a *Szitáló eső* (*Maomaoyu*) című dalt, amelyet lánya énekelte hanglemezre. Ezt a dalt tartják a legelső kínai popdalnak, és jól jellemzi a *shidaiqu* műfaját is: hagyományos kínai ötfokú dallam, de a hangszerelés az amerikai jazzzenekaréhoz hasonló. Az éneket magas hangú gyermekénekre emlékeztető stílusban vették fel, amit Lu Xun

Tévés tehetségkutatók Kínában

Kínában a kétezres évek eleje óta rendeznek nagyszabású tévés tehetségkutatókat, ezek rendre óriási sikert aratnak, és elképesztő a nézettségük. A kínai tehetségkutatók között találni helyi és nemzetközi licencces műsorokat is.

Az egyik első műsor, amely nagyobb sikereket ért el, a 2003-as Super Boy (*Chaoji nansheng*) volt, ezt a Hunani Műholdas Televízió készítette, amelyhez – a központi televízió után – a második legnézettebb kínai tévécsatorna tartozik. A rendkívül sikeres Super Boy volt Kínában az ilyen jellegű műsorok úttörője. Ezt 2006-ban a Super Girl (*Kuale nusheng*) követte, amely több évadot is megért, és végleg megszerettette a kínai nézőkkel ezt a fajta valóságshow-t.

A Super Girl utáni első tehetségkutatók főleg importált formátumok voltak, olyan híres nemzetközi műsorok lokalizált verziói, mint az X-Faktor, az Idol sorozat és a The Voice. A versenyzőközponitú rendszertől a nemzetközi műsorok behozatalával a zsűris döntési mód felé fordult a trend. Az X-Faktort például a Liaoning Televízió vette meg, s 2011–2012-ben tűzte műsorra Szenvedélyes ének (*Jiqing changxiang*) címmel; 2013 elején aztán a licenc a Hunan Televízióhoz került, és a show új címe *X Factor – Zhongguo zui qiang yin* (Kína legerősebb hangja) lett. A zsűriben nagy sztárok ültek, mint Eason Chen, Luo Dayou és Zheng Jun énekesek, valamint az egész világon ismert filmsztár, Zhang Ziyi. Válaszként a Chinese Idol is olyan sztárokat nyert meg a zsűrijébe,

mint Coco Lee (Li Wen), Huang Xiaoming, Han Hong és Wang Weizhong. A The Voice 2012-es kínai verziójának mentorai Yang Kun, Na Ying, „Harlem” Yu Chengqing és Liu Huan voltak (ez utóbbi a 2008-as pekingi olimpia nyitóünnepségén is énekelt), akik mind igazán híres, külföldön is ismert előadók. A 2013-as második évadban Yang Kun és Liu Huan helyét Wang Feng és „A-mei” Zhang Huimei vette át.

író megvetően „fojtogatott macskáéhoz” hasonlított. Az ehhez hasonló dalok későbbi felvétele más énekesekkel, sokkal kifinomultabb módon történt, és a következő évtizedekben több nyugati zeneműfaj is bekerült a kínai könnyűzene keretei közé. A dalokat a hagyományos formanyelvvel komponálták, de nyugati elvek szerint, az éneket kísérhették kínai vagy nyugati hangszerek is. Li Jinhui ezután is folytatta tevékenységét, de a lenge öltözetű táncdarokban daloló énekesnők miatt sok kritikát kapott, miközben persze nagyon népszerű is volt. A rádió szélesebb körű elterjedése is sok dicséretet és bírálatot hozott számára.

Éneklő csillagok

Kínában 1931-ben készült az első hangosfilm, a Mingxing filmstúdió és a Pathé hangstúdió együttműködésében. A filmipar kihasználta a hangosfilm megjelenésének előnyeit, és elkezdtek énekeseket foglalkoztatni filmszerepekben, illetve a zenei sáv felvételekor. Li Jinhui Fényes Hold ének- és táncara lett az első modern musical részleg a kínai filmiparban, amikor csatlakozott a Lianhua filmvállalathoz. A harmincas évek kiemelkedő énekesnői közé tartozott például Zhou Xuan, Gong Qiuxia és Bai Hong. Később nem feltétlenül voltak az énekesek egyben filmszínészek is, de az effajta összefonódás még évtizedekig folytatódott.

A negyvenes évek elején Yao Li, Bai Guang, Li Xianglan és Wu Yingyin is befutottak, Zhou Xuanékkal együtt a „hét nagy éneklő csillagként” (*qi da gexing*) emlegették őket. Híres énekesek voltak még Li Lihua és Chang Loo (Zhang Lu) is. 1940-ben vették fel a *Rózsza, rózsza, szeretlek* (*Meigui meigui wo ai ni*) című dalt, melyet Yao Li énekelt. Később, az ötvenes évek elején ez volt az első mandarin nyelvű könnyűzenei dal, amely külföldön is híressé vált. Sok amerikai és angol énekes énekelt az angolra fordított szöveget, bár ennek a rózsákon kívül nem sok köze volt az eredetihez. A dal Amerikában és Angliában sokáig a slágerlisták élén szerepelt.

A hét nagy éneklő csillag népszerűsége megszilárdította a *shidaiqu* helyét az akkori társadalomban, elfogadottá vált. Egyes dalok annyi újdonságot tartalmaztak, hogy semmilyen kínai nyelvű zenében nem volt rájuk példa korábban. Zhou Xuant tartják az akkori idők leginkább figyelemre méltó popsztárjának, hiszen nagyon sikeres énekesi és színészi karrierje volt. A kínai énekesnők ezekben az évtizedekben váltak énekes lányokból igazi sztárokká, és még sokáig az énekesnők uralták a mandarin nyelvű zeneipart.

A negyvenes évek igen viharos időszak volt Kínában, az 1937-től 1945-ig tartó japán–kínai háború folyamán a japánok elfoglalták Shanghait is. A megpróbáltatások akkor sem értek véget, amikor a japánok letették a fegyvert, mert az addig japánellenes szövetségben lévő Guomindang és a kommunista párt egymás ellen fordult. A zűrzavar eredményeképpen Shanghai-ból a művészek és a pénzügyi elit legnagyobb része Hongkongba menekült, majd az 1949-es kommunista hatalomátvétel után a zeneipar képviselői és a sztárok is Hongkongba költöztek. Így az '50-es évekre a brit gyarmat lett a kínai szórakoztatóipar központja.

A hongkongi korszak

1949-ben alakult meg a Kínai Népköztársaság, amelynek vezetése a könnyűzenét „sárga zenének” minősítette – a sárga színt ugyanis Kínában sokszor a szexualitással és a pornográfiával társították. A Kínai Lemezkiadó Vállalat (Zhongguo Changpian Zonggongsi) vált az ország egyedüli kiadójává, és hosszú évekig kizárólag „nemzeti zenét” és forradalmi dalokat lehetett csak rögzíteni.

1952-ben a korábbi legnagyobb kiadó, a Pathé is átköltözött Hongkongba. A shanghai-i sztárok itt folytatták a működésüket, s a *shidaiqu* a '60-as évek közepéig népszerű maradt. A dalszerzők azonban nem mindig követték őket, így a hongkongi zene kezdett eltávolodni a Shanghaiban kialakult gyökerektől. Az új slágerek között volt olyan, amelyik egy angol dal fordítása volt, és néhány délkelet-ázsiai szerzeményt is átvettek. Az ekkor népszerű énekesnők között találni színészeket is, de ez kevésbé volt jellemző, a leghíresebb filmbeli daloknál az éneket szinkronizálták, nem a színésznő énekelt. Ilyen volt például a *Végtelen szerelem* (*Buliao qing*),

amelyet a hasonló című filmben a vásznon Lin Dai énekelt, de valójában Koo Mei énekesnő hangja szólt. Hongkongban a hatvanas évek közepétől csökkent a mandarin könnyűzene népszerűsége, sokszor az új nyugati zenék hatására angolul énekeltek, aztán fejlődésnek indult a kantoni nyelvű popzene is.

A Guomindang 1949-ben Taiwan szigetére vonult vissza, több millió menekülttel együtt. Az itteni zeneipar eleinte nem állt túl stabil lábakon. A sziget 1895-től 1945-ig japán uralom alatt állt, a helyi – hokkien nyelvű – énekeltek – dalok erős japán hatást mutattak, közel álltak a japán *enka* zenei műfajhoz. A Guomindang rendkívüli állapotot vezetett be Taiwanon, és ez harmincnyolc évig érvényben maradt. Betiltották a japán nyelvű dalokat, korlátozták a helyi nyelvű dalokat, és a mandarint tették kötelezővé. Eleinte a popszámokat a shanghai-i korszak dalai ihlették, a '60-as években sok mű japán dalok mandarin nyelvű verziója volt, vagy legalábbis a dallam japán daloké volt. Ilyen például a *Nehéz a gondolatot elfeledni* (*Yi nanwang*), amely a *Tokiói szerenádnak* című dalon alapult. Ekkor alakultak ki az alapjai a későbbi valódi mandopopnak, amely ötvözi a hagyományos kínai, japán, taiwani és nyugati zenei stílusokat. Zi Wei volt a műfaj első képviselője, aki külföldön is sikereket ért el az '50-es évek végén *Zöld-szigeti szerenádnak* (*Lüdao xiaoye qu*) című dalával.

A hatvanas években kezdtek zeneileg feléledni a tengerentúli kínai közösségek, elsősorban Malajziában és Szingapúrban. Később ezek is a kínai

nyelvű populáris zene fontos központjai lettek.

Dívák és királyok

Miután Hongkongban a kantopop vette át a vezető szerepet, Taipei lett a mandarin popzene központja. A taiwani zeneipar gyors fejlődésnek indult, egyre több és több pénz volt benne, végül a bevételek 1996-ban érték el az 500 millió dolláros csúcst. A '80-as években a leghíresebb énekesnő Teresa Teng (Deng Lijun) volt.

A szárazföldi Kínában a kulturális forradalom után 1978-ban Deng Xiaoping meghirdette a „reform és nyitás” politikáját. A zeneiparban visszaszorult a központi irányítás, a helyi énekesek számára Guangzhouban, Shanghaiban és Pekingben regionális lemezkiadók alakultak. 1978-ban feloldották a taiwani és hongkongi kulturális termékek behozatalára vonatkozó tilalmat, ezzel ott, ahol addig csak forradalmi dalokat hallhattak az emberek, a korábban betiltott Teresa Teng dalai váltak uralkodóvá. Teng gyengéd, suttogó stílusa lenyűgözte az embereket, óriási hatással volt rájuk például *A hold képviseli a szívem* (*Yueliang daibiao wo de xin*) című romantikus dala.

Ebben az időben nagy sikereket ért el a taiwani dalszer-

A legsikeresebb tehetségkutatók külföldi formátumúak, de a kínai producerek több változtatást vittek a műsorokba. Elérték, hogy megváltoztathassák a verseny menetét, és hogy saját ötleteiket is hozzáadhassák. Ilyen bővítés volt például a „legjobb verseny” az X-Faktorban, amit örömmel fogadtak az amerikai producerek. A legújabb trendek az egyszerűsödés, a gyökerekhez való visszatérés felé mutatnak, és a profivá vált énekesek nem biztos, hogy tovább jutnak, hiszen meg kell mutatniuk a bennük rejtő lehetőséget, nem elégedhetnek meg azzal, amit elértek.

Az újabb műsorok problémája, hogy nagyon hasonlóak. Az X-Faktor és a The Voice az éneklést preferálja, a Chinese Idol, a Super Girl és a Super Boy bálványozott, „idol” típusú sztárokat képez, míg a Super Diva és a Legjobb Éneklő Anyuka a háziasszonyokat veszi célba. Szakértők szerint ahhoz, hogy érdekesek legyenek, a legújabb show-knak nemcsak Kínában kell készülniük, de az alapötletnek is innen kell származnia, és a kínai tévéknek saját márkákat kell létrehozniuk.

Érdekesség, hogy a 2013. novemberében zajlott MTV Europe Music Awards zenei díjátadón a Best Worldwide Act díját a 2005-ös Super Girl nyertese, Li Yuchun (Chris Lee) kapta meg, s ő a második kínai előadó Han Geng után, aki bezsebelte ezt a kitüntetést.

zők is, például 1985-ben nagy sláger lett a *We Are the World* által inspirált *A holnap jobb lesz* (*Mingtian hui geng hao*) Luo Dayoutól. Ugyancsak ekkortól fogva váltak népszerűvé a férfi énekesek is. Délkelet-Ázsiában ebben az időben terjedt el a mandopop, s 1979-ben a helyi kínai közösségek összefogásával Szingapúr meghirdette a „Beszélj mandarinul” kampányt. Szingapúr és Malajzia is a kínai nyelvű zene kisebb központjai lettek.

A kilencvenes években sok szárazföldi énekes kezdett Hongkongban és Taiwanon dolgozni, például Faye Wong (Wang Fei) és Na

Ying. Faye Wong karrierje elején kantoniul énekelt, később áttért a mandarinra. A sajtóban dívának nevezték, és külföldön is olyanira híres lett, hogy első kínai nyelvű előadóként a Nippon Budokanban, a Japán Nemzeti Stadionban adhatott koncertet.

Az évtized nagy sztárjai voltak a hongkongi „mennyei királyok” – Aaron Kwok, Leon Lai, Andy Lau és Jacky Cheung –, akik uralták a mandopop piacát. Ebben az időben a független zenekiadók megszilárdították helyzetüket, és meghatározóvá váltak. A '90-es évek végén néhány énekes, például a később igencsak meghatározó Wang Leehom (Wang Lihong) és David Tao (Tao Zhe) elkezdett az R&B és a hip-

lenésével problémákat okozott a zeneiparnak, bár ennek Kínában enyhébb a hatása. 2005 volt a „digitális zene éve”, hiszen ekkor haladták meg először az internetes eladások a CD-két. A fő bevételi forrást a lemezeladások helyett egyre inkább a hirdetések, a koncertek, a karaoke (KTV, ahogy ott nevezik) és a filmek jelentik. Kínában egyre fontosabbá vált a bevételnövelés, mert a taiwani és tengerentúli énekesek még a 2000-es évek elején is népszerűbbek voltak, mint a helyiek.

A '90-es évektől hódít az alternatív rockzene, és új színt, új fúziós stílust hoznak a popzenébe egyes pop-rock bandák, például a taiwani Sodagreen és a Mayday (Wuyuetian), valamint a SuperVC és a Milk@Coffee Kínából. Az olyan híres mandopop énekesek, min Jay Chou (Zhou Jielun), Stefanie Sun és Jolin Tsai elkezdtek az R&B és a rap műfajjal kísérletezni. Jay Chou mindezeket teljesen új irányba vitte tradicionális kínai hangszerek alkalmazásával.

A 2000-es években jelentek meg a kínai nyelvű zenében az „idolok” (*ouxiang*), a bálványozott énekesek, ezek eleinte taiwaniak voltak, de később a szárazföldön is egyre több énekes, zenekar és csapat jelent meg, részben az egész világon népszerűvé váló koreai popzene hatására. A tévékben elindultak az olyan tehetségkutatók, mint a Super Girl és a Super Boy, a győzteseik pedig sikeres énekesekké vál-

tak, mint Chris Lee (Li Yuchun), Jason Zhang Jie, Jane Zhang Liangying és Chen Chusheng. Az utóbbi években a koreai hatású rágógumi-pop terjedt el, sok fiú- és lánybanda tűnik fel. Köztük is sok a taiwani, például a S.H.E. és a Fahrenheit (Feilunhai), de helyi csapatok is megjelennek Kínában, mint a Top Combine, az UP Girls, az RTA, az iMe, a S.P.Y és a HIT-5.

A saját út járása után az új évezred globalizálódó világában a nemzetközi trendek új irányokba vitték a kínai könnyűzenét. Nem kizárt, hogy hamarosan látni fogjuk egy új, kínai popzenei stílus felemelkedését, ahogy ez a rendkívül népszerű koreai popzene esetében is történt a '90-es években.

Gyórfi Emil István

hop műfajban alkotni.

2000-es évek

Az új évezred és a digitális korszak beköszönte a kalóztöltések megje-

Vasbot és lopótök

A nyolc halhatatlan

A kínai folklórban széles körben elterjedt a halhatatlanság fogalma. A taoista belső alkímia, a meditációs praktikák, a hosszú életet elősegítő pirulák és varázstalizmánok hagyománya számtalan mítosz szült a nép körében. Ezen mítoszok rendszerezett formába ültetésének az egyik eredménye a „nyolc halhatatlannal” kapcsolatos tradíció.

A „nyolc halhatatlan” (*baxian*) elnevezés nyolc taoista bölcsre utal, olyan mitológiai archetípusokra, akik a hagyományok szerint megértették a *dao* rejtjelmeit, és elérték a halhatatlanságot. A csoport több tagja valós történelmi személy volt, ám a ránk maradt források mesés jellege megnehezíti a kutatók dolgát abban, hogy elválasszák a történelmi tényeket a legendáktól.

Bölcsök és szentek

A nyolc halhatatlanról mint egységes csoportról először a Yuan-kori (1271–1368) drámákban találunk említést, de végleges névsoruk csak a Ming-dinasztia (1368–1644) alatt alakult ki. Megkülönböztetjük a Han-, a Tang- és a Song-dinasztia nyolc halhatatlanját, ezek mind „szentek” különböző csoportjai voltak, mindenfajta közös pont nélkül.

A nyolc halhatatlan egyik legkorábbi megjelenése – bár személyüket tekintve nem volt közülük a későbbi taoista bölcsökhöz – a Han-korra (Kr. e. 206–Kr. u. 220) datálható, az ekkor „Huainan nyolc halhatatlanjaként” emlegetett társaság nyolc korabeli írástudóból állt, akik akik Huainan hercegének, Liu Annak az udvari tudósai voltak. Habár a nyolc férfiú csak átlagos

írástudó volt, Huainan hercegének presztízse és a róla szóló legendák őket is felemelték a taoista szentek páholyába. Liu An egy legenda szerint maga is szeretett élethosszabbító pirulákkal kísérletezni, és ennek köszönhetően még élete során elérte a halhatatlanságot. Mindez hatással volt a nyolc írástudóra is, akikről úgy tartották, hogy Liu An után ők is halhatatlanokká váltak.

Különböző Jin- (265–420), Tang- (618–907) és Song-kori (960–1279) forrásokban is fel lehet fedezni halhatatlanokról szóló történeteket. A híres Tang-kori költő, Du Fu például írt egy verset *Dal a nyolc borozgató halhatatlanról* címmel, ebben a szentek között szerepel Li Bai (Li Tajpo), a költő is, olyan korabeli figurák mellett, akik az ivászatban és a költészetben is kiemelkedőnek számítottak.

Az Öt-dinasztia idején (907–960) és a Song-kor elején a Lü Dongbinről szóló legendák váltak népszerűvé. Ezeknek később nagy szerepük lett a taoista belső alkímia gyakorlatainak elterjedésében, olyannyira, hogy a Song-dinasztia alatt egy bizonyos „Zhong-Lü belső alkímia” nevű vallásos szekta is felütötte a fejét. Később a Quanzhen taoista iskola emelkedett fel, s ezzel összhangban a népi vallás és folklór is elkezdte terjeszteni a Quanzhen tanokat, melyeknek fontos szereplője volt Lü. A Yuan-korban számos népmese, színdarab és játékos elbeszélés (*xitan*) született a taoista halhatatlanokról. A nép széles körben megismerkedett a későbbi nyolcast alkotó halhatatlanok legendáival, Lü Dongbin pedig központi figurává lépett elő.

A nyolc taoista szentet a Yuan-kori színpjátékok kezdték el együttesen szerepeltetni és nyolc halhatatlannak nevezni. Ám a szentek listája még nem volt egységes, darabról darabra változott. A Ming-dinasztia alatt jelent meg Wu Yuantai történelmi regénye, a *Nyolc halhatatlan keleti utazása*, aminek köszönhetően a nyolc hal-

hatatlanról szóló történetek széles körben elterjedté váltak, és a nyolcas személye véglegesen rögzült.

A halhatatlan koldus

Li Tieguai, vagyis Vasbotos Li az ábrázolásokon gyakran tűnik fel alamizsnát kéregető koldusként, kócos hajjal, piszkos arccal, kezében vas járóbottot, vállán lopótök héjából készült korsót tartva, amiben varázsszereket, gyógyszereket tart, hogy meggyógyítsa a betegeket és feltámassza a holtakat. Vasbotos Li a legkorábbi a halhatatlanok között, Laozi tanítványának tartják, aki fiatal korában jóképű remete volt. Egy nap a lelke elhagyta a testét, hogy mesterével, Laozival találkozzék, és elsajátítsa az örök élet titkát. Ám amíg szelleme távol volt, egyik tanítványa elégette a testét, így nem volt hova visszatérnie. Kénytelen volt egy koldus bőrébe bújni, aki korábban éhen halt. Vasbotos Li a szegények és betegek patrónusa.

A másik ókori halhatatlan, Zhongli Quan Han-kori tábornok volt, akit legyőzött egy ellenséges hadsereg, ezért kénytelen volt menekülőre fogni. Nem térhetett vissza hazájába, így remeteségben élt tovább. Mivel a Han-korban élt, ezért gyakran hívják Han-beli Zhonglinek is. A legenda szerint születésekor égi fény töltötte be a szobát, és ő hét napig sírt szüntelenül. Gyakran ábrázolják szakállas

őregemberként fedetlen, nagy kerek hassal és gyerekes fejdísszel. Mindig hord magánál egy legyezőt, amivel vissza tudja hozni a halottakat az élők sorába. Zhongli Quan a katonaság védőszentje.

A legöregebb halhatatlan Zhang Guolao, vagyis Őreg Zhang Guo. Híres mágusként ismerték a Tang-korban, okkult tanokkal foglalkozott. Wu Zetian császárnő idején már több száz évesnek vallotta magát. Egyszer az uralkodó magához hívatta a császári palotába, s magas hivatali rangot akart neki adni, mert hallott különleges képességeiről. Ezt ő visszautasította, és inkább halottnak tetette magát, mintsem hogy az uralkodó elé kelljen járulnia. Ábrázolásokon általában varázslatos szamarával együtt jelenik meg, amely ezer mérföldet is meg tud tenni egy nap alatt. Ezt néha rendszeren, néha pedig arccal hátra üli meg. Ha elérte az úti célját, a szamarat átváltoztatja papírfigurává, és zsebre vágja; ha újra szüksége van rá, csak vizet hint a papírfigurára, ami így visszaváltozik. Talizmánja a bambusz csődob, vagy más néven haldob, de gyakran hordja magánál főnixmadár tollát vagy a halhatatlanság barackját. Zhang Guolaót az idősek és művészek védőszentjeként tisztelik.

Légyecsapó és furulya

Lü Dongbin a leghíresebb a nyolc halhatatlan közül, és az egyik legelentmondásosabb szent a taoista panteonban. Míg az átlagemberek csintalan bölcsként ismerik, aki állandóan borozik és énekes lányokat hajkurász, addig a hívő taoisták bölcs pátriárkáként tekintek rá. Kétségkívül ő a nyolc halhatatlan vezető egyénisége. A valóságban is élt, a Song-ház történeti feljegyzéseiben találkozunk a nevével. A legenda úgy tartja, hogy a Tang-korban született, kétszer is próbát tett a hivatalnokvizsgán, de sikertelenül. Egy varázslatos, ugyanakkor kegyetlen álmom után kiábrándult a sikerből és dicsőségből, majd a Han-beli Zhongli tanítványává szegődött, akitől elsajátította a *dao* titkos tudományát. Nevét gyakran kapcsolják a Quanzhen iskola belső alkímiájához. Ábrázolásokon

általában írástudóként tűnik fel egy démonölő karddal a kezében vagy hátán. Van, hogy a kezében légyecsapót tart, ami a világi kötődések, az illúziók és a negatív hatások megszűnését szimbolizálja. A borbélyok, a tudósok és az alkimisták patrónusa.

Lan Caihe a csoport legfiatalabb tagja, aki már fiatal éveiben koldusként tengette napjait. A Tang-korban élt, és fura szokásairól volt hírhedt. Télen rövidnadrágban és ingben, nyáron vastag kabátban és nadrágban járt, és mindig csak az egyik lábán hordott cipőt. Lan Caihe neme és kora bizonytalan, olykor férfiként, máskor nőként ábrázolják. Kezében egy kosár virágot vagy egyéb növényt (krizantémot, bambuszágat) tart, ami a halhatatlanságot jelképezi, de gyakran ábrázolják furulyával is. A virágárusok és vándor énekesek istensége.

Han Xiangzi a Tang-dinasztia híres írójának és hivatalnokának, Han Yunek az unokaöccse. Fiatalkorában vad természetéről volt híres. Már korán elhagyta a családját, hogy a *dao* tanulmányozásának szentelje az életét Lü Dongbin irányítása alatt, de később segített a nagybátyjának is halhatatlanná válni. Han Xiangzi híres volt különleges képességeiről, egy szempillantás alatt ezer mérföldet tudott futva megtenni, kupájából sosem fogyott ki a bor, és a földből, csupán a gondolatai segítségével, virágot tudott fakasztani. Virágosárral és fuvalával ábrázolják, melyen a „hat gyógyító hangot” játssza. A művészek és zenészek védelmezője.

A császári sógor

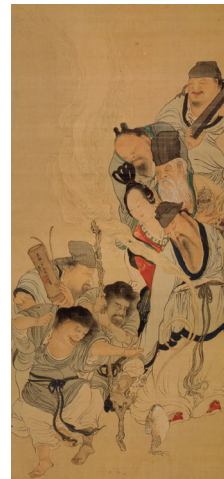
Az egyetlen nő a halhatatlanok között He Xiangu, aki egy gazdag gyógyszerész gyermekeként született a Tang-korban. Egy éjjel álmában meglátogatta egy szent, és megtanította neki, hogy csillámpor elfogyasztásával halhatatlanságra tehet szert. He Xiangu ébredés után így is cselekedett, később felhagyott a hétköznapi ételek fogyasztásával is, és szüzességi fogadalmat tett. Ábrázolásokon mindig lótuszlevelet tart a kezében, ami a nyíltszívűség szimbóluma. Gyakran látható nádorgonával is. A nők,

az ártatlanok, a szegények és az elnyomottak segítőjének tartják.

A csoport utolsó tagja, Cao Guojiu a legenda szerint a Song-ház egyenesági leszármazottja, Renzong császár sógora volt. Renzong feleségének tényleg volt két fivére, akik közül az egyiket Cao Yinek hívták, s nem kizárt, hogy róla van szó. Bátyja, Cao Jingzhi erőszakos férfi hírében állt, akivel rangja miatt nem mert senki ujjat húzni, még azután sem, hogy megölt egy embert. Ez annyira elsomorította öccsét, hogy feladta hivatalát, és szegényében hazautazott. Minden vagyonát a szegényeknek adományozta, és a hegyekbe ment, ahol visszavonultan, remeteként élt tovább. Testét növényekkel borította, és a taoizmus gyakorlásának szentelte magát. Egy napon találkozott Lü Dongbinnel és Zhongli Quannel, akik bevezették a *dao* rejtelmébe. Minthogy a császári család tagja volt, gyakran ábrázolják hivatalos miniszteri ruhában, bambusz csattogatóval vagy jáde táblakövel, amivel megtisztítja környezetét. A színesek patrónusa.

A legendabeli nyolc halhatatlan különböző társadalmi státuszt, nemet, kort képvisel, van köztük nő, férfi, szegény, gazdag, idős és fiatal. A kínai hagyomány úgy tartja, hogy a nyolc halhatatlanon keresztül még egy átlagember is megértheti a *dao* lényegét, és elméjében megvilágosodhat. Ezek a halhatatlanok mint individuumok jelennek meg, személyiségük közel áll a kínai átlagemberhez és annak hitvilágához, ezért nagyon fontos szerepet játszanak a kínai vallásban. Kínában számtalan taoista templom épült a nyolc halhatatlan tiszteletére, ahol vallásos ceremóniákkal, olykor zsebongó fesztiválokkal áldoznak nekik. Ezeket a templomokat *Baxian gong*nak hívják.

Kovács Gábor

Történelem minden homokszemben

Gansu

A Kína északnyugati részén található Gansu tartomány kevésbé ismert külföldön, pedig a kínai történelemkönyvekben csaknem minden lapon feltűnik. Itt folyik a Sárga-folyó, itt húzódik a Selyemút keleti vége, itt ér véget a kínai Nagy Fal, itt terjeszkedett egy sor nomád birodalom, és itteni barlangokból kerültek elő a híres dunhuangi kéziratok. A vidék több nemzeti kisebbség, s ezáltal nyelv és tradíció otthona.

A Gansu név először a Song-dinasztia (960–1279) idején tűnt fel, összevonása két korábbi prefektúra, Gan és Su nevének. A tartomány több ősi kultúrának adott otthont, mint a *dadiwan*, *majiayao* és *qijia*, de a később az ázsiai hunok elől elmenekülő *yuezhi* törzsek is itt éltek. Még a Kínát egyesítő Qin-dinasztia (Kr. e. 221–206) gyökerei is Gansuba nyúlnak vissza, innen származhat a dinasztia neve, és az Első Császár birodalmához fűződő régészeti leletek is előkerültek a környékről.

Az alelnök dinnyéje

Gansu egy része sivatag mentén terül el. Napjainkban a sivatagosodás komoly problémát jelent, ezért nemrég elindították a Selyemút Ökoszisztéma Helyreállító Programot, melynek keretében igyekeznek az oázisokat megóvni, és megállítani a sivatag terjeszkedését. A helyi gazdaság jelentős

részét a bányászat adja, aminek sajnos súlyos következményei vannak a környezetre és a helyi lakosság egészségére nézve. A másik húzóágazat a mezőgazdaság, azon belül a gyógynövények termesztése, amelyeket előszeretettel alkalmaz a kínai orvostudomány. Híres helyi termék az egész Kínában ismert *bailan* dinnye. Az első dinnyemagvakat az 1940-es években állítólag F. D. Roosevelttel amerikai elnök alelnöke, az agrártudós Wallace ajándékozta a helyieknek egy látogatása alkalmával.

A helyi lakosság összetétele igencsak sokszínű. A túlnyomó többség *han* kínai, de élnek itt *hui*, tibeti, *dongxiang*, *tu*, mandzsu, ujjur, jugur és mongol népek is, ráadásul mindannyian őrzik saját nyelvüket. A kínai nyelvet északi nyelvjárásban beszélik, míg a tibeti esetében az amdo tibeti dialektus az uralkodó, emellett mongolul és kazakul is sokan értenek.

A tartományi főváros, Lanzhou, a Sárga-folyó partján fekszik. A három és félmillió lakosú város sok mindennel büszkélkedhet, de a legnagyobb dicsőséget minden bizonnyal a lanzhoui *lamian* jelenti, vagyis a kézzel nyújtott marhahúsos tészta. A lanzhoui *lamian* modern változatát Guangxu császár (1875–1908) uralkodása idején

alkották meg, s azóta töretlen népszerűségnek örvend. Öt elengedhetetlen összetevője van e remek fogásnak: világos leves, fehér retek, zöld kömény, piros bors és sárga tészta. A tésztát kézzel nyújtják, különböző szélességű-vastagságú lehet. A helyiek szerint a lányok a vékonyabb tésztát, míg a fiúk a szélesebbet kedvelik, de egy a lényeg: szinte minden lanzhoui utcán van egy tésztakifőzde, ahol kis pénzért nagy étvágyat csillapíthatunk.

A Nagy Fal mentén

A történelem során Gansu kiemelkedő szerepet játszott a kínai geopolitikában, hiszen innen folytattak kommunikációt számos idegen néppel. A Handinasztia (Kr. e. 206–Kr. u. 220) idején terjeszkedtek idáig a Nagy Fallal, a Dunhuanghoz közeli Yumenguan, azaz Jász Kapu átjáró maradványai máig megtekinthetők. A Ming-dinasztia (1368–1644) idején épült a Jiayuguan állomás, mely látogatható, és a legjobban megőrzött katonai őrhely az egész Nagy Fal mentén. A vele kapcsolatos legenda igencsak tanulságos: építéskor egy hivatalnok megparancsolta a tervezőnek, hogy mondja meg előre, mennyi téglára lesz szükség. A tervező azt mondta, 99 999 téglára kell, de a hivatalnok ezt kevesellte, ezért tartalék téglákat követelt. A tervező, akinek a tudását a hivatalnok megkérdőjelezte,

hozzáadott egyetlen egy téglát a tervhez. Miután a Jiayuguan elkészült, ez az egy téglát megmaradt, és az egyik kapu fölé helyezték, hogy mindenkit emlékeztessen az esetre.

Az Ujgur Birodalom bukása után a 9. században egy kisebb ujgur állam jött létre Gansu területén. Ekkor történt, hogy a helyi lakosság áttért az iszlámra, ami meghatározónak bizonyult a továbbiak során. Ma Lanzhouban található Kína egyik legfontosabb mecsete, a Xiguan, amely még a Ming-dinasztia idejében épült, és az arab építészet jegyeit viseli magán. 1862 és 1877 között Gansu tartományon is végigsöpört a dungán felkelés, amikor egy apró konfliktus futótűzként terjedt szét az iszlám hitű *hui* nemzetiség körében, minek eredményeképp a Qing-dinasztia hadai több millió kínai muszlimot mészároltak le. A kínai seregeket többek között két muszlim tábornok vezette, Ma Zhan'ao és Ma Anliang (a kínai muzulmánok között gyakori a Ma vezetéknev).

A helyi lakosságot a 20. században több természeti katasztrófa sújtotta.

Szárazság, éhínség, valamint 1920-ban egy Richter-skála szerinti 8,6-os, 1932-ben egy 7,6-os erősségű földrengés okozta sokak halálát. Csupán az utóbbi időben látszik a térség gazdasága felvirágozni, köszönhetően ásványkincseinek.

Varázslatos Dunhuang

Gansu leghíresebb települése Dunhuang, amely egy oázisban épült, a Yueyaquan-tó közelében. Itt található a Mingsha-hegy is, mely nevét az „énekző homokról”, egy errefelé előforduló különleges természeti jelenségről kapta. A város fontos állomása volt a Selyemútnak. Az évszázadok során rengeteg buddhista szerzetes és vándor megfordult itt, nyugati kéziratokat gyűjtöttek, és a Mogao-barlangokban, ismertebb nevükön az Ezer Buddha barlangtemplomokban falfestményeket is hagytak az utókorra. A barlangok kezdetben csupán a remete szerzetesek meditációs helyül szolgáltak, majd amikor egyre többen látogattak ide, végül a világiak számára is fontos zarándokhelyé váltak. A szerzetesek a falakra csodaszép festményeket készítettek, hogy ezzel is segítsék a meditációt. Miután a tengeri útvonalak egyre nagyobb szerephez jutottak, a Selyemút forgalma hanyatlani kezdett, s a Ming-dinasztia idején teljesen elhagyták. Dunhuangot elfeledték, évszázadokig csupán néhány zarándok vagy remete látogatta a barlangokat.

A változás a tizenkilencedik században kezdődött, amikor a nyugati felfedezők egyre több figyelmet szen-

teltek Közép-Ázsiának. Figyelmüket felkeltette több dunhuangi lelet is, mint például Sulaimannak, Xining hercegének buddhista sztéléje. A legnagyobb felfedezést azonban egy kínai taoista, Wang Yuanlu tette, aki a századforduló idején magára vállalta a hely őrzését. Mivel sok barlangot eltömített a homok, Wang elhatározta, hogy megtisztítja őket. Így történt, hogy felfedezett egy befalazott folyosót, amely egy kéziratokkal teli nagyobb helyiségbe vezetett. Wang néhány kéziratot magával vitt, de nem igazán talált érdeklődőket. Néhány évvel később, 1907-ben azonban erre vezetett hazánk nagy utazója, Stein Aurél útja, és sikerült megszereznie néhány leletet és kéziratot. Őt követte Paul Pelliot, a híres francia sinológus, aki rengeteg szöveget magával vitt. Az ő felfedezőútjaiknak hála, egyre nagyobb figyelem övezte a dunhuangi barlangokat, amelyek szerencsésen túléltek a huszadik század viharait. Ma Dunhuang kiemelt fontosságú régészeti lelőhely, folyamatosan folynak a feltárások, és a barlangegyüttes az UNESCO világörökségi listáján is szerepel.

Kincsek a barlangból

A dunhuangi kéziratok túlnyomó többsége buddhista szöveg, de akad népi és szépirodalom, tudományos értekezés is. Az iratok bizonyítják, hogy mennyire távoli népek is eljutottak erre a helyre, és hogy mennyi nép élt a közelben. Vannak itt kínai, tibeti, szogd, ujgur, szankszrit, khotani, de még héber nyelven íródott dokumentumok is. Jelentősek még a nesztóriánus keresztény, a manicheus és a taoista szövegek.

Dunhuangban található a Fehér Ló pagodája, mely Kumáradzsíva hatásának emlékét hivatott őrizni. Kumáradzsíva kucsai származású buddhista szerzetes volt, aki egy fehér lovon hozott magával kéziratokat Kínába. A szerzetes híres fordítóvá vált, ő fordította le kínaira azt a *Gyémánt szútrát* is, melynek egy példányát megtalálták a dunhuangi kéziratok között. A 868-ban készült kötet a világ legrégebbi nyomtatott könyve.

Muszka Katalin

Halottképek, műgyűjtők és Nobel-díjasok

Új könyvek Kínáról

A Kelet iránt megnőtt érdeklődésnek köszönhetően az elmúlt időszakban is számos olyan igényes könyv és egyéb kiadvány jelent meg magyarul, amelynek fő témája Kína. Az alábbiakban ezek közül válogatunk.

Bartos Huba–Hamar Imre: Kínai–magyar szótár

Budapest, ELTE Konfuciusz Intézet–Magyar Kultúra Kiadó, 2013, 474 o., á. n.

A Bartos–Hamar-féle szótár 1998-ban jelent meg először, ez volt az első kínai–magyar szótár, amely valaha is napvilágot látott. Azóta egy-két kisebb szógyűjtemény, tematikus szószedet, utazási segédlet elérhetővé vált ugyan, de „a” kínai–magyar szótár ez a kiadvány maradt. A megnövekedett igények miatt a Balassi Kiadó 2011-ben kiadta a kötet bővített változatát, most pedig már a harmadik kiadás került a könyvesboltok polcaira. Eközben a konfuciuszintezet.hu honlapon ingyenesen elérhetővé vált a szótár online változata is.

A kiadvány 3750 írásjegy-címszót, ezekhez kapcsolódóan pedig mintegy 8000 összetett címszót tartalmaz, példamondatokkal, magyarázatokkal kiegészítve. A fő célcsoportot a kínaiul tanuló vagy beszélő magyarok jelentik, de a szótárt haszonnal forgathatják a kínai anyanyelvűek is. A kötet anyagát jórészt a modern kínai köznyelvben (mandarin, *putonghua*) gyakran előforduló szavak teszik ki, vagyis olyan kifejezések, amelyekkel a mindennapi életben találkozhatunk. Emellett azonban az egyes írásjegyek klasszikus kínai formái és jelentései is szerepelnek, így a kiadvány régi szövegek olvasásakor is a segítségünkre lehet. Mivel hazánkban egyre több ember érdeklődik a kínai nyelv iránt, és lenne igény egy ritkábban használatos szavakat is tartalmazó kiadványra, a szerzők terveiben szerepel a szótár nagyszótárrá bővítése – reméljük, erre minél előbb sor kerül.

Mo Yan: Szeszföld

Fordította: Kalmár Éva

Budapest, Noran Libro, 2013, 398 o., 3800 ft.

Meglehetősen értetlenség mutatkozott Magyarországon – még az irodalomhoz értők körében is –, amikor az illetékes bizottság a 2012-es irodalmi Nobel-díjat a kínai Mo Yannek ítélte. Ennek a fő oka az volt, hogy korábban a szerző egyetlen műve sem volt olvasható magyarul, annak ellenére, hogy Mo Yan az egyik legtermékenyebb és legismertebb kortárs kínai író. A hiányt a *Nagyvilág* című folyóirat kezdte el pótolni a Nobel-díj odaítélése után néhány novella közlésével, s 2013 végén végre megjelent egy teljes Mo Yan-regény is. A *Szeszföldet* (*Jiuguo*) a modern kínai irodalom ismert fordítója és kutatója, Kalmár Éva ültette át magyarra, óriási munkát végezve.

A satirikus regény a Szeszföld nevű városba viszi el az olvasót, ahol a helyiek hihetetlen mennyiségű alkoholt gyártanak és fogyasztanak, és a szóbeszéd szerint időnként emberhús is kerül a tányérjukra. A szürreális, korrupt és nyomasztó világban a tartományi népi ügyészség különleges nyomozója igyekszik utána járni az igazságnak, nem sok sikerrel. Az elbeszélést egy Mo Yan nevű szerző és egy kezdő írójelölt levelezése, továbbá a szövegbe ékelt novellák és egyéb betoldások szakítják meg, az idősíkok, narratívák, események és szereplők teljesen összekeverednek. A mű valójában a mai Kínáról ad átfogó képet, az irodalom hagyományos, modern és posztmodern eszközeit egyaránt felhasználva. Nem könnyű olvasmány, de megkerülhetetlen.

Jean-Michel Billioud: Kínai tudományok és találmányok nagy könyve

Budapest, Móra Könyvkiadó, 2013, 66 o., 2990 ft.

Közismert, hogy az emberiség találmányainak jelentős része Kínából származik: a kínaiak találták fel a papírt, a könyvnyomtatást, a porcelánt, a selymet, az iránytűt, a puskaport és hasonló technológiai újítások egész sorát. A francia történész a kínaiak kreativitását mutatja be a találmányaikon keresztül, de a nagyalakú képeskönyvből sok információt szerezhetünk a régi kínai történelemről és társadalomról is. Nem tudományos szakkönyvről van szó, a rengeteg színes rajzzal és térképpel illusztrált könyv elsősorban a gyerekeknek ajánlható, de felolvasás, képmutogatás közben a felnőtt is sokat tanulhat belőle.

Song Ci:

Egy kínai halottkém feljegyzései

Fordította: Tokaji Zsolt

Budapest, Quattrocento, 2013, 230 o., 3960 ft.

Song Ci 13. századi kínai hivatalnok volt, akinek – mint a helyi tisztviselők többségének – a bűnügyi nyomozás és ítélkezés is a feladatai közé tartozott. Az így szerzett tapasztalatait összegezve írta meg 1247-ben megjelent munkáját, amely *A bűnök elsöprésének összegyűjtött jegyzetei* (*Xiyuan jilu*) címet viselte.

Ez a világ első ránk maradt igazságügyi orvostani kézikönyve – a legkorábbi hasonló munkák Európában csak az 1600-as években jelentek meg. Song Ci munkája hamar közkedvelté vált a kínai hivatalnokok körében, több hasonló szakkönyv mintája lett, sőt 1780-ban egy kivonatolt francia fordítása is megjelent.

A könyv nemcsak patológiai kérdéseket tárgyal, hanem általában azzal foglalkozik, hogy egy bűnesetet milyen tudományos módszerekkel lehet feltárni. Így nemcsak a korabeli – rendkívül fejlett – kínai orvostudományról kapunk belőle képet, hanem megismerkedhetünk a Song-kori hivatalnokrendszerrel, törvényekkel, eljárásokkal – és egy sor izgalmas bűnesettel. A könyv magyarul a Kínai Kuriózumok című sorozat első köteteként látott napvilágot, e sorozatban további kínai különlegességek megjelenésére számíthatunk.

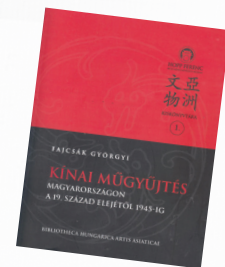

Fajcsák Györgyi:

Kínai műgyűjtés Magyarországon a 19. század elejétől 1945-ig

Budapest, Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum, 2009, 304 o., á. n.

Európában a 17–18. században jöttek divatba a kínai – vagy kínai stílusú – műtárgyak, s idővel a magyar arisztokrácia is egyre szívesebben díszítette kastélyát keleti(es) alkotásokkal. A 19. században megindult a kínai tárgyak szisztematikus gyűjtése, létrejöttek az első gyűjtemények és kiállítások, a 20. század első felében pedig megalakult a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum, amely ma csaknem 9000 kínai műtárggyal rendelkezik. A gyönyörű kiállítású könyv a magyarországi kínai műgyűjtést mutatja be a kezdetektől 1945-ig. A kötet első felét kitevő hatfejezetes monográfiából megismerhetjük a téma nemzetközi kontextusát, az európai ízlés változásait, a nagy keleti gyűjtemények létrejöttét, illetve a kínai tárgyak magyarországi gyűjtésének esztétikai hátterét, motivációit, a főbb szereplőket és kollektciókat. A munka nagyobbik felét a függelék teszi ki, amely gyakorlatilag a hazai kínai műgyűjtés terjedelmét – de igen izgalmas – adattára: szerepelnek benne a tárgyalt korszak keleti kiállításai, a magyar utazók és műgyűjtők, a Hopp Múzeum külföldi adományozói. A kötetben szereplő adatokat 70 archív fotó egészíti ki, jórészt a valaha önálló intézményként működő, mára már sajnálatosan az Iparművészeti Múzeum egyik gyűjteményévé lefokozott Hopp Múzeum anyagából.

Gróf Zichy József utazásai I–II.

Szerkesztette: Zichy Mihály

Budapest, Széphalom Könyvműhely–Országos Széchényi Könyvtár, 2013. Ázsiai útinapló 1875–76, 282 oldal, 3300 ft.; Amerikai útinapló 1877, 116 oldal, 2200 ft.

Gróf Zichy József (1841–1924) korának ismert közéleti szereplője volt, aki 29 évesen már fiumei kormányzóként, 31 évesen miniszterként vett részt a kiegyezés utáni magyar politikában. A kor főúri divatjának megfelelően 1875–76-ban öccsével, a tudósként is jelentős Ágosttal együtt beutazta Ázsiát, majd 1877-ben Észak-Amerikába látogatott. Mindkét úton végig útinaplót vezetett, de a kéziratos füzetekről sokáig senki nem tudott; csak 2006-ban jelent meg az ázsiai napló szlovák fordítása, ezt követte most mindkét kötet magyar kiadása. Az ázsiai út során a Zichy fivérek – Jáva, Thaiföld, Hongkong, Szingapúr és Japán mellett – természetesen felkeresték Kínát is, ahol Kantonban, Shanghaiban, Nanjingban és Pekingben, illetve környékükön jártak. A kor a Qing-dinasztia hanyatlásának, a külföldiek kínai térnyerésének időszaka volt, amikor a naplóról egyszerre találkozhatott az ősi hagyományokkal és a modern világ vívmányaival. A rendkívül olvasmányos, jó humorral megírt, sem európai görgről, sem kisebbségi komplexusról nem tanúskodó szöveg izgalmas képet ad arról, hogy miként látta 140 éve egy magyar gróf az akkori Ázsiát, benne Kínát. Hasonlóan tanulságos az amerikai napló is, amely a polgárháború után villámgyors fejlődésnek induló Egyesült Államokban, illetve Kanadában töltött hónapokról szól.

Világtörténet

2013/2–3. szám
Szerkesztette: Farkas Ildikó

Budapest, MTA BTK Történettudományi Intézet, 392 o., 1200 ft.

Az MTA Történettudományi Intézetének folyóirata tematikus számmal jelentkezett 2013 végén, amelynek tanulmányai kizárólag a Távol-Kelet legújabb kori történetével foglalkoznak. Bár Kína, India, Japán, Korea, Mongólia 20. századának kutatói rendszeresen publikálnak különböző fórumokon, ez az első olyan kötet, amelyben egy helyen szerepelnek a modernizálódó régió főszereplői. A terjedelmes lapszámban olvashatunk tanulmányt a japán és koreai fejlődésről, a kínai „reform és nyitás” politika kezdetéről, az amerikai japán közösség történetéről, a modern mongol állam kezdetéről, a II. világháború alatti Indiáról, az 1970-es évek átpolitizált magyar Kína-kutatásáról és természetesen a térség államainak egymáshoz fűződő viszonyáról. A kötet szerzői a mai magyar Kelet-kutatás csaknem valamennyi műhelyét képviselik, az MTA Történettudományi Intézetétől az ELTE-ig, a Károli Gáspár Református Egyetemtől a Pázmány Péter Katolikus Egyetemig.

Xunzi, a realista konfuciánus

Konfuciusz és Menciusz mellett Xunzit tartják az ókori konfucianizmus harmadik nagy mesterének. Ő volt az, aki a konfucianizmust a gyakorlati kormányzásban is alkalmazható eszmerendszerré formálta, s a neve alatt fennmaradt könyv sokáig fontos szerepet játszott a kínai gondolkodás alakításában.

Xunzi, eredeti nevén Xun Kuang vagy Xun Qing valószínűleg Kr. e. 313–238 között élt, a Hadakozó fejedelemségek korának vége felé. Ebben az időben a filozófusok és iskolák heves vitákat folytattak egymással, amelyekben Xunzi is aktívan részt vett. Ennek is köszönhető, hogy konfuciánus elődeivel szemben nem kinyilatkoztatott vagy általános bölcsességeket közölt, hanem részletes és logikus érvekkel támasztotta alá állításait. Életéről keveset tudunk, annyi biztos, hogy Qi és Chu fejedelemségekben viselt különböző hivatalokat. Tanításai a *Xunzi* című könyvben maradtak ránk.

Az ember rossz

A többi konfuciánushoz hasonlóan Xunzit is elsősorban az foglalkoztatta, hogy miként lehet a világban rendet teremteni, megvalósítani a jó kormányzást. Ehhez Xunzi szerint is a régi bölcsek királyok módszereihez kell visszatérni, helyreállítva az ősi hierarchiát és szokásokat.

Xunzi tanítása nagy részét arra az alaptételére építette, mely szerint az emberi alaptermészet alapvetően rossz. Ezzel élesen szembefordult Menciuszsal, aki azt mondta, hogy az ember születésekor jó, s csak a környezet hatására jelenik meg benne a gonoszság. Xunzi szerint viszont az ember születésétől fogva önző, haszonleső, vágyakkal teli, és minden, ami jó lehet benne, az emberi törekvés eredménye. Az egyénnek, a családnak, a társada-

lomnak és az államnak az az egyik fő feladata, hogy nevelés és példamutatás által visszaszorítsa az ember rossz természetét, és erényessé tegye. A bölcsek és erényes ember nem a vágyaiban különbözik az erénytelenektől, hanem abban, hogyan a vágyait uralni tudja.

A tökéletesedésben kulcsszerepet játszanak a szertartások és a zene, ezek ugyanis a régi bölcsek értékrendjét rögzítik és teszik átélhetővé. Szintén fontos a tanulás, a konfuciánus klasszikusok – elsősorban a *Dalok könyve* és az *Írások könyve* – tanulmányozása, amelynek élethosszig kell tartania. Mivel az ember rossz, a kormányzás nélkülözhetetlen eszköze a büntetés, hiszen bizonyos esetekben a nevelés, példaadás nem elegendő a rend fenntartásához.

Mindenki ellen

A büntetések elfogadásával – amely újdonságot jelentett a konfucianizmusban – Xunzi előkészítője lett a legizmusnak, annak az iskolának, amely a rendet kizárólag a törvényekre alapozta, s amely a konfucianizmust ellenségének tartotta. Érdekes módon Xunzi két leghíresebb tanítványa nem konfuciánus volt: Han Feizi a legizmus legnagyobb összefoglalójaként vált híressé, Li Si pedig a legista politikát folytató Qin Shihuang, a Kínát először egyesítő Első Császár főminisztereként játszott fontos szerepet. Xunzit a későbbi hagyomány éppen hírhedt diákjai miatt bírálta a leggyakrabban.

Xunzi meglehetősen szkeptikus volt a természetfeletti erőkkel kapcsolatban, és kemény szavakkal elítélte a babonákat. Míg az Ég Menciusznál egyfajta istenség, amely moralitással is rendelkezik, és különbséget tesz a jó és a rossz között, Xunzi tanításában már csak egy személytelen természeti erő, amely nem avatkozik bele az ember ügyeibe. A jóságot nem az Ég adja, hanem az emberi erőfeszítések eredményeként jön létre. Xunzi szenvedélyesen vitatkozott a rivális iskolákkal: a taoistákat

bírálta, amiért a társadalommal szemben a természetet állították a középpontba, a motistákat pedig azért, mert azok elvetették a szertartásokat. A legistáktól többek között abban tért el Xunzi, hogy szerinte az uralkodónak erényesnek kell lennie, és ápolnia kell a hagyományt, hiszen a világ rendjéhez a praktikus eszközök – mint a törvények – szükségesek, de nem elégségesek. Bírálta a nevek iskolájának képviselőit is, amiért azok összevarták a nevek és a valóság kapcsolatát: Xunzi szerint nem teremthető rend, amíg a nyelv nem különbözteti meg a helyest a helytelenről, az azonost a különbözőtől.

Birodalmi ideológus

Xunzit a konfucianizmus realista szárnyához szokás sorolni, mivel elődeivel ellentétben nem bízott abban, hogy csupán példamutatással megvalósítható a jó kormányzás, a „királyi út”. Gondolatai egyfajta átmenetet képeznek az idealista korai konfuciánusok és a praktikus legisták között: míg végcélként egy eszményi rendszert jelölnek meg, a kormányzati gyakorlatban nélkülözhetetlennek tartják a szigorú törvényeket és az állami erőszakot. Ezért a Han-korban (Kr. e. 206–Kr. u. 220), az egységes birodalom megszilárdulása idején Xunzi tanai fontos szerepet játszottak, hiszen egyszerre szolgáltak eszmei igazolással és praktikus tanácsokkal. A Tangkor (618–907) második felétől azonban a neokonfucianizmus megjelenésének köszönhetően vele szemben inkább az ember eredendő jóságát hirdető Menciusz vált hivatkozási alappá, így Xunzi háttérbe szorult. Bár a hivatalos ortodoxiának nem képezte részét, művét természetesen továbbra is tanulmányozták, s hatása a kínai gondolkodásra ma is érzékelhető.

Salát Gergely

Konfuciusz-kvíz

A Konfuciusz Krónika újból vetélkedőt hirdet olvasói számára. A feladat egyszerű: az alábbi tíz kérdésre kell válaszolni, s a megfejtéseket e-mailben vagy postai úton eljuttatni az ELTE Konfuciusz Intézetéhez 2014. május 1-ig.

A kérdésekre a válaszok megtalálhatók a Konfuciusz Krónika jelen számának cikkeiben.

1. Melyik városban született meg a *qipao*?

- a. Pekingben
- b. Nanjingban
- c. Kantonban
- d. Shanghaiban

2. Milyen teát érdemes inni télen a kínai gyógyászat szerint?

- a. zöld
- b. fekete
- c. vörös
- d. fehér

3. Mivel szokták ábrázolni Lü Dongbint?

- a. vasbottal
- b. furulyával
- c. démonölő karddal
- d. krizantémmal

4. Hol jött létre a Konfuciusz Intézetek közép- és kelet-európai tanárképző központja?

- a. Budapesten
- b. Moszkvában
- c. Varsóban
- d. Prágában

5. Melyik a leghíresebb lanzhoui étel?

- a. *gulaorou*
- b. *zongzi*
- c. *biangbiang mian*
- d. *lamian*

6. Ki volt az 1980-as évek Kínájában a legnépszerűbb énekes?

- a. Teresa Teng
- b. Jay Chou
- c. Zhou Xuan
- d. Zhang Ziyi

7. Milyen dialektust beszélnek Shanghaiban?

- a. hokkien
- b. kantoni
- c. mandarin
- d. *wu*

8. Mi volt a 8. század második felében az ujgurok államvallása?

- a. buddhizmus
- b. manicheizmus
- c. iszlám
- d. animizmus

9. Mi található a hakka földházak közepén?

- a. ősök temploma
- b. konyha
- c. családfő lakása
- d. iskola

10. Melyik állam hadvezére volt Eulji Mundok?

- a. Sui-dinasztia
- b. Goguryeo
- c. Silla
- d. Japán

A megfejtéseket e-mailen a media@konfuciuszintezet.hu, postán az ELTE Konfuciusz Intézet, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F címre várjuk, 2014. május 1-ig. A megfejtést beküldők között értékes nyereményeket sorsolunk ki. Az ELTE Konfuciusz Intézet a személyes adatokat bizalmasan kezeli, azokat harmadik félnek nem adja ki.

Előző számunk Konfuciusz-kvízének nyertesei:
Cséplő Csabáné (Maglód),
Vass Zsuzsa (Budapest),
Werler Hugó (Budapest).
Gratulálunk!

KÍNAI NYELVTANFOLYAMOK AZ ELTE KONFUCIUSZ INTÉZETBEN

Az ELTE Konfuciusz Intézet azzal a céllal alakult 2006 decemberében, hogy minden érdeklődő számára lehetőséget teremtsen a kínai nyelv megtanulására. A kínai a legtöbbször által anyanyelvként beszélt nyelv a világon, s a nyelvtanulók körében is egyre népszerűbb: becslések szerint 2010-ben világszerte már negyvenmillióan tanultak kínaiul.

Ha kínaiul szeretne tanulni, válasszon minket,

- mert nálunk havonta indulnak ingyenes nyelvtanfolyamok is;
- mert az órákat kínai anyanyelvű vagy Kínában képzett magyar anyanyelvű tanárok tartják;
- mert a legmodernebb – nemzetközileg tesztelt és bevált – multimédiás tananyagokat használjuk;
- mert órabeosztásunk rugalmas, a diákok igényeihez alkalmazkodik;
- mert nálunk magánórákat is vehet;
- mert az ELTE Konfuciusz Intézetben tanulhat kínaiul a legkedvezőbb feltételek mellett;
- mert ez egy hosszú távra szóló befektetés;
- mert a kínai nyelv nem is olyan nehéz...

Intézetünk rendszeresen indít különböző szintű nyelvtanfolyamokat, nemcsak magánszemélyeknek, hanem cégeknek is.

Tanfolyamainkra a beiratkozás folyamatos.

Jelentkezés:

- személyesen: az ELTE Konfuciusz Intézetben (1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F I. 16.);
- telefonon: a 06-1-411-65-97 számon (H-Cs: 10.30–18.30, P: 10.30–16.00);
- interneten: a www.konfuciuszintezet.hu honlapon.

